

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra pastorální a spirituální teologie

Mgr. Hana Vlčková

**Dějiny komunit Kongregace sester sv. Cyrila
a Metoděje v období komunismu v Čechách,
na Moravě a na Slovensku**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Doc. Dr. Michal Altrichter, Th.D.

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně a v seznamu pramenů a literatury jsem uvedla veškeré informační zdroje, které jsem použila.

V Brně 27. 10. 2017

.....

Mé poděkování patří Doc. Dr. Michalu Altrichterovi, Th.D. za odborné vedení této magisterské diplomové práce, za jeho podnětné rady, připomínky a čas, který mi věnoval. Děkuji rovněž za trpělivost svým spolusestrám, které mě při psaní této práce podporovaly. Chci vyjádřit i svůj dík těm, kteří byli ochotni podělit se svými vzpomínkami a poskytli mi rozhovor.

Obsah

ÚVOD	6
1 POLITICKO – HISTORICKÝ KONTEXT 2. POL. 20. STOLETÍ V ČESKOSLOVENSKU ..	8
1.1 VÝVOJ VZTAHU KATOLICKÉ CÍRKVE A STÁTU	8
1.1.1 POVÁLEČNÝ VÝVOJ V ČESKOSLOVENSKU (1945 – 1948)	8
1.1.2 Československo od r. 1948 do konce 50. let	11
1.1.3. Období 60. let 20. stol.	19
1.1.4. Normalizace	21
2 HISTORIE KONGREGACE SESTER SV. CYRILA A METODĚJE	29
2.1 VZNIK KONGREGACE	29
2.2 ČINNOST KONGREGACE	30
2.3 „VÍTĚZNÝ ÚNOR“ A JEHO VLIV NA KONGREGACI SESTER SVATÝCH CYRILA A METODĚJE	31
2.3.1. Internace v roce 1950	32
2.3.2 Zatčení a uvěznění sester z Kongregace sv. Cyrila a Metoděje	36
2.3.3 Internace a smrt Jana Šrámka	36
2.4 VÝVOJ KONGREGACE OD 60. LET 20. STOLETÍ DO ROKU 1989	37
2.4.1 Přehled počtu sester	37
2.4.2 Úmrtí generální představené Marie Nesvadbové	38
2.4.3 Druhý vatikánský koncil a politické „oteplení“ na konci 60. let	39
2.4.4 Období normalizace	43
3 DĚJINY JEDNOTLIVÝCH KOMUNIT KONGREGACE	51
3.1 PŘEHLED PŮSOBENÍ ŘEHOLNÍCH KOMUNIT (1945 – 1950)	51
3.2 ŘEHOLNÍ DŮM LIBEREC A KRÁSNÁ LÍPA U RUMBURKA	52
3.3 FILIPOV A DOLNÍ PODLUŽÍ	54
3.4 LITOMĚŘICE	56
3.5 PROSTĚJOV	59
3.6 DĚČÍN	60
3.7 KRNOV, JINDŘICHOV VE SLEZSKU, LIPTÁŇ A OPAVA	60
3.8 BÍLÁ VODA U JAVORNÍKA A JAVORNÍK	62
3.8.1 Kongregační dům v Bílé Vodě	62
3.8.2 Řeholní komunita v Bílé Vodě od 60. let 20. stol.	63
3.9 VELEHRAD	64
3.9.1 Velehrad – Stojanov	64

3.9.2 Velehrad – Hradištská	67
3.10 SKALIČKA U HRANIC	68
3.11 BRNO.....	69
3.11.1 Brno – Lerchova č. 63 a č. 65	69
3.11.2 Brno – menší komunity	71
3.12 KOMUNITY V PRAZE	73
3.13 BRATISLAVA, ŽILINA	76
3.14 TURZOVKA.....	76
3.15 HUMENNÉ.....	77
3.16 MENŠÍ KOMUNITY NA MORAVĚ.....	78
ZÁVĚR	80
SEZNAM ZKRATEK.....	81
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	82
ANOTACE.....	88
OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	89

ÚVOD

V předkládané diplomové práci chci zachytit situaci jednotlivých komunit Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje v nepříliš vzdálené minulosti – v době komunistické vlády od roku 1948 do roku 1989 – a to na území Čech, Moravy a Slovenska. Tato práce má být příležitostí přiblížit dalším generacím, vyrůstajícím v demokratické společnosti, podmínky, ve kterých se ocitla církev, potažmo řeholní společenství, jejíž působení a růst byl okleštěn zásahy totalitního režimu.

Následující text je rozdělen do tří velkých částí. První kapitola se snaží nastínit historicko-politický kontext v tehdejší Československu. Na začátek je včleněna stručná kapitola, která postihuje společenské poměry po 2. světové válce (1945 – 1948). Větší pozornost je věnována revolučnímu roku 1948 a okolnostem, které se dotýkají „utužování“ komunistické totality v 50. letech 20. století. Za povšimnutí pak stojí tendence k pozvolnému „oteplování“, jež vyvrcholí na konci 60. let 20. století v souvislosti s pražským jarem. Závěr první části práce se pak zabývá obdobím normalizace a důležitými církevními událostmi posledních let komunistické nadvlády v Československu.

Ve druhé kapitole je mým cílem načrtnout historii Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje; seznámit čtenáře s okolnostmi vzniku kongregace, s osobností „Matky zakladatelky“ a s duchovním zaměřením tohoto řeholního společenství.

Třetí část práce se věnuje jednotlivým komunitám, přičemž zachycuje jejich vznik, proměny a zánik. Popisuje složení řeholních společenství, jejich činnost a zkoumá vliv politické situace na konkrétní komunity. V textu se objevují přeepsané autentické vzpomínky několika vybraných pamětníků a pamětnic, kteří časové období 1948 – 1989 sami zažili. Jako zdroj mi dále posloužily písemné prameny uchovávané v archivu Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje, především kroniky a fotoalba jednotlivých řeholních domů. Na podkladě shromážděných textů jsem se snažila pomocí analýzy popsat a interpretovat daný historický vývoj.

Závěr mé diplomové práce tvoří obrazová příloha, která se skládá z kopií fotografií významných osobností, které mají souvislost se vznikem a důležitými mezníky cyrilometodějské kongregace, dále archivních snímků pořízených ve vybraných komunitách a také kopií dostupných obrázků řeholních domů. Pokud je to možné, připojuji pro srovnání snímky zhotovené po roce 1989.

Je mým velkým přáním, aby se tento vytvořený písemný zdroj stal alespoň drobným příspěvkem k hlubšímu zkoumání dějinného vývoje vztahů církve a státu, náboženství a politiky a představoval tak další malý kámen doplněný do mozaiky odborných prací, které se zabývají touto problematikou. Považuji za velice důležité, abychom novým generacím připomínali události minulé, ze kterých se mohou učit, a sami na ně nezapomínali, neboť jen tak se můžeme snáze vyvarovat chyb budoucích.

Při sepisování textu jsem spojila metodu shromažďování archivních materiálů a vyhodnocování ústních svědectví s širším uplatněním faktografie z obecných československých i církevních dějin. Šlo převážně o syntetický přístup.

1 POLITICKO – HISTORICKÝ KONTEXT 2. POL. 20. STOLETÍ V ČESKOSLOVENSKU

Druhá světová válka rozdělila Evropu na dva rozsáhlé bloky označované jako Západ a Východ. Tehdejší Československo se ocitlo následkem osvobození většiny území Protektorátu Čech a Moravy v roce 1945 Rudou armádou pod vlivem Sovětského svazu. Za významný mezník je pokládán rok 1948, ve kterém se dostala k vládnoucí moci Komunistická strana Československa v čele s Klementem Gottwaldem. Od roku 1948 postupně docházelo k realizaci důsledných opatření, která měla za cíl stabilizovat politickou situaci. Především v 50. letech 20. stol. se objevuje množství vykonstruovaných procesů s „velezrádci“ národa. Jako příklad poslouží proces s Rudolfem Slánským nebo Miladou Horákovou. K těm, kteří byli pronásledováni komunistickým režimem, patřili členové katolické církve. Činnost církve byla omezována, mnozí církevní představitelé byli zatýkáni, vyslýcháni, bylo jim zakázáno veřejně působit. „Chladné“ období komunistické totality, sice s občasnou „oblevou“, trvalo 40 let a ovlivnilo zásadním způsobem chápání a životní způsob na velmi dlouhou dobu.

1.1 VÝVOJ VZTAHU KATOLICKÉ CÍRKVE A STÁTU

Pro lepší pochopení stavu katolické církve po roce 1948 je vhodné na tomto místě stručně připomenout vývoj v letech 1945 – 1948.

1.1.1 POVÁLEČNÝ VÝVOJ V ČESKOSLOVENSKU (1945 – 1948)

Katolická církev v Československu, podobně jako další církve působící na našem území, se těšila po druhé světové válce vysoké autoritě. Mnoho církevních představitelů – duchovních i laiků – zaujalo v období okupace statečný postoj. Michal Pehr ve své studii píše, že během okupace bylo vězněno přes 500 českých katolických duchovních a zhruba stovka z nich zaplatila svým životem. Připomíná, že na začátku války docházelo z popudu katolických kněží k mohutným poutím a bojovným kázáním, které podněcovaly odpor vůči nacistickým snahám. Další důkazem pozitivního vnímání českého katolicismu během války i po ní může být skutečnost, že Jan Šrámek předsedal celou válečnou dobu československé exilové vládě.¹ Sám ministr školství, Zdeněk

---

¹ PEHR, M. Politický katolicismus v poválečné době (1945-1948). In: Fiala, P. – Foral, J. – Konečný, K. – Marek, P. – Pehr, M. – Trapl, M. (eds.) *Český politický katolicismus 1848 – 2005*. Brno: CDK, 2008, s. 332 – 333.

Nejedlý, který patřil po roce 1948 k významným komunistickým funkcionářům, v listopadu 1945 ocenil morální kredit katolických kněží v období války².

Příznivé postavení katolické církve po roce 1945 dokládají i výsledky sčítání lidu. V roce 1950 dochází sice ke snížení počtu obyvatel hlásících se ke katolictví (8,94 milionů, tj. 76,42 % všech obyvatel), přičemž nejlépe jsou na tom oblasti Moravy a Slovenska. Ve srovnání s výsledky sčítání z roku 1921, kdy se ke katolické církvi hlásilo přes 80 % obyvatel Československa, došlo k mírnému nárůstu lidí bez vyznání. Rozdíl mezi rokem 1921 a 1950 je způsoben poválečným odsunem německých obyvatel, kteří se v drtivé většině hlásili k římskokatolické církvi. Katolická církev si uchovala i nadále stabilní pozici.³

Také Vaško ve své knize *Dům na skále* uvádí, že se církev v Československu po 2. světové válce brzo vzpamatovala – došlo k obnovení církevního školství⁴, v činnosti pokračovaly katolické spolky, byly obnoveny církevní tisky (např. týdeníky – olomoucký *Rozséváč*, pražská *Neděle*). Papež Pius XII. jmenoval nové biskupy na uvolněná biskupská sídla: v Brně Karel Skoupý (konsekrován 30. června 1946), v Praze Josef Beran (konsekrován 8. prosince 1946), v Českých Budějovicích Josef Hlouch (konsekrován 15. srpna 1947), v Litoměřicích Štěpán Trochta (konsekrován 16. listopadu 1947).⁵ Tito čtyři jmenovaní biskupové sehráli důležitou roli po roce 1948, kdy zúročili svoje „zkušenosti“, které nasbírali v kontaktu s nacistickým režimem (Josef Beran a Štěpán Trochta byli vězněni v nacistických koncentračních táborech, Karel Skoupý a Josef Hlouch podporovali protinacistický odboj).⁶

V roce 1945 čítala katolická církev v Československu 6 986 kněží, kteří byli rozděleni ve dvou arcidiecézích (Praha, Olomouc) a v osmi diecézích (Hradec Králové, Litoměřice, Brno, Spiš, Banská Bystrica, Nitra a Rožňava). Kromě toho existovaly ještě tři apoštolské administratury (Český Těšín, Košice a Trnava). Existovalo zde

---

² VAŠKO, V. *Dům na skále 1 – Církev zkoušená 1945 – začátek 1950*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 16.

³ PEHR, M. Politický katolicismus v poválečné době (1945-1948), In: Fiala, P. – Foral, J. – Konečný, K. – Marek, P. – Pehr, M. – Trapl, M. (eds.) *Český politický katolicismus 1848 – 2005*. Brno: CDK, 2008, s. 329.

⁴ Působením katolické církve v letech 1945 – 1948 se zaměřením na brněnskou diecézi se třeba ve své diplomové práci zabývá Petra Chalupová, která popisuje poválečný stav a činnost církevního školství a práce s mládeží, srov. CHALUPOVÁ, P. *Katolická církev v českých zemích v letech 1945-1948 Brněnská diecéze – církevní školství a činnost církve pro mládež* (diplomová práce). Brno: Masarykova univerzita, 2008.

⁵ VAŠKO, V. *Dům na skále 1 – Církev zkoušená 1945 – začátek 1950*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 17 – 18.

⁶ Kaplan, K. *Stát a církev v Československu v letech 1948-1953*. Praha/Brno: ÚSD AV ČR/Doplňek, 1993, s. 12.

1 051 klášterů a řeholních domů s téměř 15 000 řeholníky a řeholnicemi. Katolická církev spravovala církevní školství (v Čechách a na Moravě měla k dispozici 134 škol, na Slovensku 1877 škol). Věnovala se i charitním službám, v roce 1950 vedla 268 sociálních ústavů. Církev disponovala velkým pozemkovým majetkem (319 000 hektarů polí, luk a lesů) a vedle státních dotací příjmy ze svého majetku používala k financování činnosti.⁷

Po druhé světové válce se katolická církev musela vyrovnávat s novými podmínkami, které v tehdejší Československu vznikly. Svoboda náboženského vyznání byla sice zaručena tzv. Košickým vládním programem, přesto docházelo ke sporům mezi vládou a církví. Byl zredukován počet politických stran s odůvodněním, že „*velký počet politických stran je pro politický systém nezdravý a (...) některé politické strany se provinily kolaborací a jako takové nebudou obnoveny*“⁸. Z celkových čtyř zastávaly tři strany protikatolické stanovisko, šlo o socialistické strany: Komunistická strana Československa, Československá sociální demokracie, Československá strana národně socialistická. Zbývající – Československá strana lidová (ČSL) – se prezentovala jako nekonfesijní strana, která prosazovala křesťanské ideály, spjatá však v povědomí veřejnosti především s římskokatolickou církví. Hájila zájmy katolické církve, její majetek a usilovala o zachování církevního školství.⁹ Lidovci se angažovali hned v několika oblastech: ochrana svobody slova, ochrana rodiny a ochrana práv církve, kdy se jim podařilo, že komunisté alespoň prozatím tolerovali církevní vlastnictví, školy a ústavy.¹⁰ Vyvíjeli snahy o propagování křesťanské morálky a také zachování církevních svátků.¹¹

Podmínkou pro vznik nových politických stran byl souhlas čtyř velkých stran sdružených v Národní frontě, které se nejvíce zasloužily o obnovení československého

---

⁷ PEHR, M. Politický katolicismus v poválečné době (1945-1948). In: Fiala, P. – Foral, J. – Konečný, K. – Marek, P. – Pehr, M. – Trapl, M. (eds.) *Český politický katolicismus 1848 – 2005*. Brno: CDK, 2008, s. 329.

⁸ Tamtéž, s. 335.

⁹ CHALUPOVÁ, K. *Katolická církev v českých zemích v letech 1945-1948 Brněnská diecéze – církevní školství a činnost církve pro mládež* (diplomová práce). Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 12.

¹⁰ Více o vývoji politické scény vzhledem k ČSL pojednává PEHR, M. Politický katolicismus v poválečné době (1945-1948). In: Fiala, P. – Foral, J. – Konečný, K. – Marek, P. – Pehr, M. – Trapl, M. (eds.) *Český politický katolicismus 1848 – 2005*. Brno: CDK, 2008, s. 325 – 368.

¹¹ Komunisté přistoupili na zachování pracovního klidu o nedělích a dalších církevních svátcích, jako byly např. Nový rok, Zjevení Páně, Velký pátek, Nanebevstoupení Páně, Boží tělo, sv. Petra a Pavla, Nanebevzetí Panny Marie, Hod Boží vánoční, sv. Štěpána, velikonoční a svatodušní pondělí (VAŠKO, V.: *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce*. Praha: Zvon, 1990, s. 120).

státu. Kvůli možné konkurenci nedošlo v této době k působení žádné další politické strany.¹²

Ministři národně-socialistické, lidové a slovenské Demokratické strany podali jako protest proti komunistické straně, která ovládala ministerstvo vnitra, dne 20. 2. 1948 demisi. Komunisté tohoto okamžiku využili k pořádání demonstrací a organizování bezpečnostních složek a žádali přijetí demise. Starý a nemocný prezident Edvard Beneš, aby se vyhnul hrozící občanské válce, přijal demisi demokratických ministrů. V Československu tak převzali moc komunisté a s určitými proměnami zde vládl totalitní režim až do roku 1989.¹³ ČSL po dlouhá léta představovala stranu, která měla dosáhnout přijetí nového režimu v nábožensky založených kruzích.¹⁴

1.1.2 Československo od r. 1948 do konce 50. let

„Vítězný únor“ znamenal změnu v politickém a společenském vývoji. Komunisté vytvořili v podnicích, úřadech a školách akční výbory Národní fronty (AV NF), které řídily nebo alespoň kontrolovaly kulturní, hospodářský a politický život. Z podniků, úřadů (především z ministerstva zahraničí, obrany, vnitra a školství) a odborů, museli odejít ti, kteří se nepřizpůsobili novým poměrům. Týkalo se to především křesťansky smýšlejících učitelů. V březnu 1948 byly sjednoceny tělovýchovné a sportovní organizace, vznikla mládežnická organizace Československý svaz mládeže (ČSM), která pomáhala při výchově nové generace. Byl ponechán systém, ve kterém pouze navenek fungovalo více politických stran.¹⁵

Proticírkevní opatření, které bylo učiněno nejdříve, představoval zákaz vydávání katolického tisku a nakladatelství, oficiálně zdůvodněný nedostatkem papíru. Dalším krokem bylo vydání zákona o jednotné škole (ze dne 21. 4. 1948), kde se už s církevními školami nepočítalo.¹⁶

Aby komunisté mohli ovládnout církev, zřídili při Ústředním akčním výboru Národní fronty (ÚAV NF) dne 15. 4. 1948 Komisi pro církevní a náboženské otázky. Tento orgán měl být současně nástrojem kádrové evidence duchovních. Dále byly

---

¹² PEHR, M. Politický katolicismus v poválečné době (1945-1948). In: Fiala, P. – Foral, J. – Konečný, K. – Marek, P. – Pehr, M. – Trapl, M. (eds.) *Český politický katolicismus 1848 – 2005*. Brno: CDK, 2008, s. 335.

¹³ Tamtéž, s. 365 – 367.

¹⁴ O vývoji v ČSL v letech 1948 – 1989 viz KONEČNÝ, K. Politický katolicismus v letech komunistické totality – Československá strana lidová 1948 – 1989. In: Fiala, P. – Foral, J. – Konečný, K. – Marek, P. – Pehr, M. – Trapl, M. (eds.) *Český politický katolicismus 1848 – 2005*. Brno: CDK, 2008, s. 369 – 443.

¹⁵ VAŠKO, V. *Dům na skále I – Církev zkoušená. 1945 – začátek 1950*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 71.

¹⁶ Tamtéž, s. 72 – 73.

vytvořeny i krajské a okresní konference kněží, které měly mít vliv na řízení církve.¹⁷ V této době se konala konference českých a slovenských biskupů v Nitře, kde byly vytvořeny dva dokumenty. Jednalo se o memorandum, které bylo adresováno vládě a ve kterém byla vyslovena nedůvěra představitelů církve ohledně náboženské svobody. Další důležitý počín představovalo vydání pastýřského listu, který se dotýkal pronásledování církve a jednoty věřících s kněžími a biskupy.¹⁸ Biskupové v pastýřském listě z října 1948 vyzývají: „*I když tíží nejeden hospodářský problém, i když není pokoje mezi národy a státy, není vyloučeno, že budete opět podrobeni zkoušce věrnosti Církvi svaté. Správné prožití života i váš věčný osud bude záviset na tom, jak obstojíte. Proto biskupové, pastýři vašich duší, které ustanovil Duch svatý spravovat Církev Boží (Sk 20,28), povinni bdíti nad pravostí vaší víry, mluví k vám dnes o Církvi svaté. V bouřích doby nesmíte ztratiti jasný pohled a správný úsudek o Církvi Kristově! (...) Modlete se i za nepřátele, aby poznali, že kámen, na Církev vržený, zraní nejvíc toho, kdo kámen hodí. Kéž všechny zkoušky, které snad pro svou víru podstoupíte, připraví vám slávu pro hodinku smrti, pro věčnost, pro celou budoucnost naší země a pro slavný den soudu posledního.*“¹⁹

Církev vyjednávala od března 1948 do následujícího roku s představiteli československého státu. Tato vyjednávání nepřinesla žádné větší úspěchy. Útoky na církve pokračovaly: veřejné projevy vůči církvi a jejím představitelům, rušení církevních škol, vylučování z vysokých škol z důvodu náboženského vyznání, platové podmínky duchovenstva.²⁰ Po incidentu – objevu odposlouchávacího zařízení – na biskupské konferenci ve Starém Smokovci v březnu 1949 církve veškerá vyjednávání přerušila.²¹

Komunisté spatřovali v církvi jednoho z nejsilnějších politických nepřátel. Vytyčili si úkol ovládnout církve a narušit její spojení s papežem a s celou katolickou církví. Chtěli vytvořit novou církevní hierarchii a dosadit sem „své“ kněze, kteří nabyli dojmu, že komunistická ideologie bude vládnout věčně. Měla být vytvořena národní církve s důrazem na cyrilometodějský kult a národní liturgický jazyk. Dalším krokem by pak bylo zničení náboženství a nastolení ateismu. První počín představovalo vyhlášení

---

¹⁷ VAŠKO, V. tamtéž, s. 73 – 74.

¹⁸ LETZ, R. Prenasledovanie kresťanov na Slovensku v roku 1948 – 1989. In: MIKLOŠKO, F. a kol. autorů (eds.): *Zločiny komunizmu na Slovensku 1948-1989. I. díl*. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2001, s. 81.

¹⁹ Pastýřský list biskupů a ordinářů československých o Církvi – říjen 1948. In: *Pastýřské listy 1945–2000. Arcidiecéze pražská*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 54 – 61.

²⁰ NĚMCOVÁ, M. *Životní příběhy řádových sester pracujících v ústavech sociální péče před rokem 1989* (diplomová práce). Praha: Univerzita Karlova, 2012, s. 12.

²¹ VLČEK, V. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948 – 1964*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004, s. 30 – 31.

prorežimní Katolické akce, které se sice navenek tvářilo jako obrodné hnutí věřících, ve skutečnosti ale mělo rozdělit jednak biskupy a vyšší duchovenstvo, jednak kněze a laický lid.²² V červnu 1949 zareagovali čeští a slovenští biskupové vydáním pastýřského listu Hlas československých biskupů a ordinářů věřícím v hodině velké zkoušky, ve kterém informují věřící o expanzivní státní politice vůči církvi. Odsuzují zastavení vydávání církevního tisku, rušení církevní výchovy, snahu řídit Charitu státem, požadují svobodu pro církve a varují před vstupem do Katolické akce, „*kteřá má vnésti zmatek mezi věřící a znemožniti biskupům hájiti svobody a práva Církve.*“ Dále pokračují: „... *nepravá Katolická akce je hnutí rozkolné a každá účast na něm a spolupráce musí býti stihána církevními tresty. Inspirátoři a svolavatelé upadli již ipso facto do exkomunikace, tj. jsou vyloučeni Církve podle kanonu 2334 odst. 2 a 2331,§2 CIC. (...) Z těchto fakt jasně vyplývá, že tu nejde už o dohodu mezi Církví a státem, ale o podržení římskokatolické Církve ideologii, která je protikřesťanská, jež hlásá nahrazení náboženství marxismem a osobuje pro stát práva i ve věcech svědomí, víry a mravů, co žádný křesťan nemůže uznati.*“ V tomto pastýřském listu se kromě dalších objevuje následující podmínka k vyjednávání představitelů církve s vládou: „*Budou ihned odvolána všechna opatření, omezující a ohrožující náboženskou svobodu katolíků v ČSR, zejména bude obnoven nezávislý katolický tisk, budou obnoveny církevní školy, bude ihned zastaven tzv. ‚Věstník katolického duchovenstva‘ vydávaný MŠVU, v němž jsme my biskupové nazýváni ‚osamocenými jednotlivci v Církvi‘, a budou odvolány všechny výnosy omezující svobodu shromažďovací a spolkovou, znemožňující exercicie a jiné náboženské úkony a účelové sbírky a nebude zasahováno do administrativy církevní.*“²³ Komunisté zakázali, aby se tento list četl, pod hrozbou trestného činu přednesla jeho obsah zhruba třetina kněží ve státě.

V říjnu 1949 vyšly dva zákony, které umožnily komunistické straně kontrolovat nejen hospodářský život, ale i personální obsazení církve. Kněží se stali státními zaměstnanci, kterým byl vyplácen plat ze státního rozpočtu. Podmínkou se stalo udělení státního souhlasu ze strany funkcionářů církevního oddělení příslušného zastupitelstva. Současně byl zřízen Státní úřad pro věci církevní (SÚC), jež spravovali církevní tajemníci rozmístění po krajských a okresních úřadech.

---

²² Název Katolická akce byl odvozen od organizace založené papežem Piem XI. v roce 1922, na níž se aktivně podíleli katoličtí věřící po celé Evropě, viz VLČEK, V. tamtéž.

²³ Pastýřský list biskupů a ordinářů ČSR o spolupráci církve a státu – červen 1949, datum přečtení 19. 6. 1949 o slavnosti Božího těla. In: *Pastýřské listy 1945 – 2000. Arcidiecéze pražská*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 72 – 74.

K dalším opatřením omezujícím náboženskou svobodu patřilo převedení matrik z far na národní výbory, zavedení povinných občanských sňatků a dohled nad výchovou kněží. Náboženský život se mohl vést pouze uvnitř kostelů; poutě, procesí, finanční sbírky, porady kněží a setkávání věřících mimo kostely se mohly konat pouze s povolením církevních oddělení místních úřadů.²⁴

Zpřetrhání vztahů církve v Československu s Vatikánem představovala diskreditace vatikánské politiky v souvislosti s vykonstruovanými procesy v 50. letech. Nejznámější byl ten spojený s tzv. číhošťským zázrakem, při kterém na následky brutálního vyšetřování zemřel kněz Josef Toufar, obviněný z toho, že „*inscenoval zázrak na údajnou objednávku Vatikánu.*“²⁵ Vatikán byl označován jako „zrádné a špiónské centrum“.²⁶ Vlček uvádí klasifikaci trestné činnosti, za niž byly duchovní osoby odsuzovány:

1. aktivity spojené s řeholními společnostmi: tajné pokračování života řádu (řeholní činnost u PTP a v centralizačních táborech, navazování vzájemných kontaktů, tajné studium, skládání slibů, tajná svěcení kněží; získávání, vlastnictví a překladatelská činnost náboženské literatury, kontakt a korespondence s komunitami v zahraničí apod.);
2. aktivity řeholníků a diecézních kněží: provádění náboženské činnosti bez státního souhlasu, kritizování politické situace (při kázání, výuce ve škole...), pastorační činnost s mládeží a mezi mladými dělníky, ukrývání zabaveného řeholního majetku;
3. aktivity obecně trestné: kritika státu, nesvobody, nesouhlas s JZD; poslech západního rozhlasu; pokusy o útěk z republiky a emigrace.²⁷

Slabinou, kterou komunisté využili, se stala hierarchická struktura církve. Nejdříve došlo k izolaci biskupů, představitelů řádů a kongregací. Dále byli odstraňováni katoličtí myslitelé a spisovatelé, kteří měli vliv na rozsáhlý počet věřících.²⁸ Záminkou pro izolaci a internaci biskupů byly procesy, které byly ukončeny v Praze v prosinci 1950 a v Bratislavě v lednu 1951. Ještě v roce 1950 byli zbaveni úřadu všichni českoslovenští biskupové (17). Podle Vlčka byli internováni nebo v domácím vězení: pražský arcibiskup

---

²⁴ VLČEK, V. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948 – 1964*. Ostrava: Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 33 – 35.

²⁵ Tamtéž, s. 33.

²⁶ FIALA, P. – HANUŠ, J. *Katolická církev a totalitarismus*. Brno: CDK, 2001, s. 23 – 24.

²⁷ VLČEK, V. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948 – 1964*. Olomouc, Maticе cyrilometodějská, 2004, s. 147 – 148.

²⁸ Michal Bauer uvádí, že během roku 1948 byli ze Syndikátu českých spisovatelů vyloučeni někteří katolicky orientovaní autoři (např. Bedřich Fučík, Jan Čep, Jan Zahradníček, Václav Renč). Na přelomu let 1948/49 byl transformován zájmový spolek spisovatelů na politický Svaz československých spisovatelů, viz BAUER, M. *Katolická církev a totalitarismus*. Brno: CDK, 2001, s. 87 – 89.

Josef Beran, olomoucký arcibiskup Josef Matocha, českobudějovický biskup Josef Hlouch, brněnský biskup Karel Skoupý. Odsouzení a věznění byli: litoměřický biskup Karel Skoupý, olomoucký světící biskup Stanislav Zela, královéhradecký biskup Karel Otčenášek, olomoucký biskup František Tomášek a pomocný biskup pražské diecéze Ladislav Hlad. Uvolněné biskupské stolce nebyly obsazeny, pravomoce biskupů vykonávali většinou generální vikáři, kteří byli dosazováni komunistickým režimem.²⁹

Kromě útoků na výše uvedené biskupy bylo rozhodnuto o odstranění vyšších představených řádů a kongregací a zničení klášterů. Komunisté si byli dobře vědomi hrozby nebezpečí ze strany řeholníků: pro jejich kontakt se zahraničím, nadhled a odmítání spolupráce v politické oblasti, oddanost vůči představeným. Už od září 1949 byly shromažďovány informace o jednotlivých kláštorech – budovy, počet řeholníků a jejich činnost a působení na okolí. Nejdříve se počítalo s ochromením mužských řádů, tento plán dostal pracovní název akce „K“ (kláštery). Likvidaci klášterů předcházely vykonstruované procesy s řádovými představenými a významnými řeholními osobnostmi. První etapa záboru mužských klášterů proběhla v noci z 13. na 14. dubna 1950, 8 dní po skončení monstrprocesu s řeholníky. *„Kolem půlnoci obsadili ozbrojení příslušníci SNB, StB a oddílů Lidových milicí budovy kláštera, probudili spící řeholníky, přinutili je obléknout se a sbalit si nejnnutnější věci.“*³⁰ V této etapě bylo soustředěno 809 řeholníků: 197 jezuitů v Bohosudově, 181 salesiánů v Oseku, 96 premonstrátů a těšitelů v Broumově, 224 řeholníků v Králíkách (redemptoristé, dominikáni, salvatoriáni), 111 františkánů v Hejnici, v Želivi 67. Zbývajících 21 těžce nemocných bylo umístěno v semilské nemocnici. Druhá etapa proběhla obdobným způsobem ve dnech 27. – 28. dubna téhož roku.³¹

V roce 1950 žilo v Československu v 670 řádových domech 11 896 řeholnic. Působilo zde 32 ženských řádů a kongregací, jejichž členky pracovaly hlavně v sociální oblasti – v nemocnicích, ústavech pro nemocné a chudé, v dětských domovech, jako učitelky mateřských, základní, středních škol, vychovatelky v internátech. Aby se omezil vliv náboženského působení na veřejnost, byly sestry, které pracovaly především jako učitelky, vychovatelky a ošetřovatelky v domácnostech, internovány do soustředovacích středisek. Akce „R“, kdy byly izolovány řeholnice, měla probíhat pozvolna a ve vícero etapách než Akce „K“. Od konce července do konce září 1950 bylo převezeno 4262

---

²⁹ VLČEK, V. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948 – 1964*. Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 2004, s. 35 – 36.

³⁰ Tamtéž, s. 69.

³¹ Tamtéž, s. 60 – 79.

řeholnic, z nichž 2000 bylo nuceno pracovat v textilním průmyslu a v zemědělství. Internace se netýkala sester zaměstnaných v nemocnici kvůli jejich nepostradatelnosti. Možnost vyhnout se nucené internaci představovalo opuštění řehole a odchod do civilu. Soustředování přinášelo mnoho organizačních nedostatků: nastávaly zmatky v přesunech řeholnic na špatná místa určení, objekty, kam se měly sestry stěhovat, byly nevybavené, došlo k záměně jednotlivých řeholí.

Ženské řády a kongregace oproti mužským klášterům nebyly jednorázově odstraněny, ale bylo rozhodnuto, aby pracovaly v pečovatelských ústavech a domovech, a tak byly odsunuty na okraj společnosti. Život řeholních komunit byl omezován nuceným stěhováním, internací představených, zákazem složení slibu stávajícím novickám a přijímání řeholního dorostu s nepatrnými výjimkami, společenství však mohly určitým způsobem dodržovat řeholní způsob života a vlastnit řeholní oděv.³² Kromě toho probíhaly v 50. letech 20. století soudní procesy; nejdříve s jednotlivými sestrami, posléze skupinové procesy se záměrem zlikvidovat vedení a ochromit řády. Dále byla komunisty rozpoutána protiřeholní kampaň, jež měla za úkol řeholníky v očích veřejnosti pošpinit. Jednalo se o křivá nařčení ze spolupráce s nacisty, protistátní špionážní činnost, týrání dětí, úmyslné ohrožování pacientů apod. V soudobém tisku se objevovaly nenávistné články, které sloužily jako záminka k zatýkání řeholnic a k likvidaci klášterů.³³

Problémem bylo financování nákladů na pobyt sester v internačních střediscích. Bylo nutné nabídnout dostatečný počet pracovních příležitostí (místní JZD, státní statky, popř. továrny lehkého průmyslu). Pro snazší „rozvrácení“ řeholní kázně byly sestry nasazeny do výroby, kde pod vlivem prostředí a politických školení a schůzí měly opouštět řeholi.³⁴ Kromě toho byla koncem roku 1950 zavedena tzv. ohlašovací povinnost, kdy musely sestry žádat o povolení vycestovat z kláštera s udáním cíle a záměru: „*Povolení dle časového intervalu uděloval okresní církevní tajemník (OCT) na*

---

³² VLČEK, V. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948 – 1964*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004, s. 79 – 82.

³³ VLČEK, V. (ed.) *Ženské řehole za komunismu 1948 – 1989*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 62 – 65.

³⁴ TESAŘ, P. Ženské řehole v období totality. In: VLČEK, V. (ed.) *Ženské řehole za komunismu 1948 – 1989*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 25 – 28. Dalším opatřením pro rozvrat řeholní disciplíny bylo nahrazení vestiáře (částka, z níž se hradila strava, bydlení, oblečení) platem jednotlivým sestram, a to od 1. 1. 1952.

*1 až 14 dní, krajský církevní tajemník (KCT) na 14 dní až 1 rok, SÚC na déle než 1 rok a trvale.*³⁵

Soustředovací kláštery byly ve skutečnosti koncentrační tábory, které sloužily k izolaci řeholníků a jejichž cílem byla politická převýchova a izolace skupin, které byly nebezpečné pro komunistický režim. Neexistovaly důkazy pro obvinění z trestného činu, postihováni byli příslušníci určité sociální skupiny nebo profese. Aby se co nejvíce omezil kontakt mezi řeholníky a laiky, bylo jako ideální místo pro tábory zvoleno pohraničí, ze kterého bylo vysídleno německé obyvatelstvo. Život v centralizačním klášteře řídili političtí zmocněnci, kteří se zodpovídali SÚC. Internovaní se mohli uvnitř kláštera volně pohybovat, korespondence a návštěvy byly povolené. Opustit klášter bylo možno jenom se souhlasem zmocněnce, a to z vážného důvodu.³⁶ Zdejší život byl ponechán na konkrétním vedení tábora: terorizování spočívalo jednak v neexistenci pevného řádu, který by umožňoval práva vězňů, jednak v nařízené činnosti, která měla být vykonána bez předchozího vysvětlení. Objekt byl pod policejním dohledem, nebyl dovolen volný kontakt s okolím. Objevovali se tu vězňové bez soudních rozsudků, a to na neurčitou dobu, na základě rozhodnutí něčí libovůle.³⁷

Dalším opatřením, které mělo za cíl rozvrátit komunitní strukturu, byla internace vyšších představených ženských řeholí v létě roku 1952. O rok později došlo ke zpřísnění státních předpisů vůči církvi, jež zakazovaly konání bohoslužeb, poutí, vyučování náboženské výchovy. Byl také vypracován plán – Akce B – na konečnou likvidaci ženských i mužských řádů a kongregací u nás. Řeholníci měli být vyzváni k vystoupení z klášterů pod vedením ministerstva vnitra na základě právních norem (zákonem č. 68/51 o dobrovolných organizacích a shromážděních), které neumožňují existenci řeholních společenství.³⁸ Akce B byla krátce před plánovanou realizací odvolána z důvodů nepokojů v Německu a Maďarsku a také neklidem, který způsobila měnová reforma

---

³⁵ TESARĚ, P. tamtéž, s. 29.

³⁶ O životě v centralizačních kláštrech, vývoji a situaci vybraných míst podává informace VLČEK, V. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948 – 1964*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004, s. 82 – 102.

³⁷ PAVLÍK, J. *Budou vás vydávat soudům*. Praha: Societas, 1995, s. 58 – 59.

³⁸ Podle Vlčka komunisté počítali, že se většina členů řádů a kongregací podřídí. Starým sestřím by bylo umožněno dožít v ústraní; ty, které by se bránily, by byly stíhány pro nepřátelskou činnost a čekala by je internace, popř. soud a vězení. Především na sestry měli psychologicky působit pracovníci ONV, lékaři a zdravotní sestry; zástupce ONV měl vyzdvihnout zásluhy a souhlasit „s opodstatněností existence řádů v dřívějších společenských etapách, hlavně ve feudalismu a za kapitalismu. V době socialismu však řád údajně ztratily svůj smysl. Už prý nebude třeba, aby kapitalisticky vykořisťovány pracovaly bez nároku na mzdu.“ Stranici měli prý po ruce i vhodný biblický citát: „Poddáni buďte každému lidskému zřízení.“ VLČEK, V. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948 – 1964*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004, s. 109.

probíhající v ČSSR. Odvolání však neznamenalou souhlas s existencí ženských řeholí, nýbrž odložení řešení problému.³⁹

Komunisté přesunuli svůj zájem vlivu z řeholí na věřící a začali propagovat ateizaci národa. „*Nové trendy státní politiky v oblasti církevní politiky nastínil ve svém referátu Dr. J. Havelka na celostátním aktivu církevních tajemníků dne 20. 11. 1953. Zde zazněla kritika místních a okresních funkcionářů národních výborů a některých církevních tajemníků, že špatně pochopili boj proti náboženství, a nastoupili levičáckou protimarxistickou a oportunistickou cestu, což je voda na mlýn sílící klerikální reakce. Jediným přípustným bojem proti náboženství je výstavba socialismu a materialisticko-vědecká výchova mas. Je třeba skončit s případy, kdy pracovníci národních výborů, za důkaz své vyspělosti dávají najevo nepřátelský poměr ke všemu, co páchne kostelem.*“⁴⁰

V roce 1954 byl schválen plán odchodu 40 % nejvíce „nebezpečných“ řeholnic z nemocnic a závodních internátů (3000 – 3500 sester). Tuto situaci způsobila i nízká účast řeholnic ve volbách do Národního Shromáždění. Přestože probíhala rozsáhlá předvolební kampaň a Pastýřský list⁴¹ pobízel slovy Písma a výroky Otců všechny věřící k účasti na volbách do místních zastupitelstev, v českých zemích se v listopadu 1954 k volbám do Národního Shromáždění dostavilo 86,4 % řeholnic, na Slovensku dokonce 56,6 %.⁴² Podle zákona 66/1950 Sb. se uskutečňovalo propouštění pomocí tzv. propouštěcích dekretů, které měly určené sestry obdržet od ředitele ústavu minimálně dva měsíce před odchodem. Dotyčná osoba mohla zvolit opuštění řehole a pokračovat práci jako civilní ošetřovatelka. Ústav si sám musel najít za propuštěné řeholnice náhradu.⁴³

Z těchto záměrů sešlo kvůli ohrožení plánu, který byl stanoven v lehkém průmyslu, a ani ministerstvo zdravotnictví z finančních důvodů a kvůli obavám vlivu sester na moravské a slovenské vesnici na to nepřistoupilo. Řeholnicím v nemocnicích

³⁹ TESÁŘ, P. Ženské řehole v období totality. In: VLČEK, V. (ed.) *Ženské řehole za komunismu 1948 – 1989*. Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 2005, s. 31 – 35.

⁴⁰ Tamtéž, s. 33.

⁴¹ Pastýřský list v neděli Dobrého Pastýře – květen 1954: „*Naše vlast potřebuje jednotu a spolupráci všech čestných lidí dobré vůle, neboť máme před zrakem dva veliké cíle – udržení světového míru a pokoje, a budování naší otčiny, aby plně odpovídala požadavkům všech nás. Tuto jednomyslnost můžeme a budeme nejlépe manifestovat tím, že si 16. května t.r. zvolíme dobré vedoucí našich obcí a měst, kandidáty Národní fronty, a pak se kolem nich semkneme ke kladnému, radostnému dílu za lepší budoucnost nás všech. Kéž právě nyní máme stále na mysli slova Knížete apoštolů sv. Petra: ‚Všechny mějte v úctě, bratry milujte, Boha se bojte, vladaře ctěte!‘ (1 Petr 2,17)“ In: *Pastýřské listy 1945 – 2000*. Arcidiecéze pražská. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 88 – 89.*

⁴² TESÁŘ, P. Ženské řehole v období totality. In: VLČEK, V. (ed.) *Ženské řehole za komunismu 1948 – 1989*. Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 2005, s. 37.

⁴³ NĚMCOVÁ, M. *Životní příběhy řádových sester pracujících v ústavech sociální péče před rokem 1989* (diplomová práce). Praha: Karlova univerzita, 2012, s. 19.

a ústavech byla však zakázána náboženská činnost mezi pacienty a personálem, zaměstnanci a pacienti naopak nemohli mít účast na duchovních aktivitách sester.⁴⁴ Tendence preferovat těžký průmysl, probíhající v 50. letech, způsobila, že nemocnice a ústavy sociální péče byly odkázány na ženské kongregace. Proto byla v roce 1956 vydána norma usměrňující náboženskou otázku:

- „1. kaple v nemocnicích zachovat pouze tam, kde jsou řeholnice a je zvykem ji užívat, návštěvy nemocných pouze, pokud neohrožují léčbu,*
- 2. udělování svátostí nemocným pouze na přímé přání pacienta nebo rodiny v případě jeho bezvědomí,*
- 3. každý ústav bude mít určeného svého vlastního duchovního,*
- 4. návštěvy duchovních mimo směrnice podléhají všeobecným ustanovením o návštěvách,*
- 5. náboženská agitace zaměstnanců mezi pacienty je zakázána.“⁴⁵*

V roce 1957 došlo ke zpřísnění opatření vlivem politického vývoje. Byly zakázány hromadné náboženské projevy, které se konaly mimo prostředí kostela – různé poutě, procesí. Hlásal se ateistický světonázor, církev a náboženství se považovaly za anachronismus, proto se objevovaly snahy postihnout nebo alespoň zastrašit rodiče dětí, které se hlásily do hodin náboženství, nebo jejich vyučující. Na konci 50. let se vypukla opět vlna soudních procesů s řeholníky, kněžími, kteří si odpykávali trest kvůli svému náboženskému přesvědčení. V roce 1959 bylo v nápravném pracovním táboře Leopoldov podle údajů až 120 českých a slovenských kněží. Komunisté se však chtěli národu zalíbit a v květnu 1960 vyhlásil prezident Antonín Novotný k příležitosti 15. výročí osvobození Rudou armádou rozsáhlou politickou amnestii.⁴⁶ Podle Vlčka bylo na základě této amnestie propuštěno 5601 vězňů, 2985 osob uvězněných za tzv. protistátní činnost zůstalo ve věznicích. Další velké amnestie pak proběhly v roce 1962 a 1965, poslední političtí vězni byly propuštěni v roce 1968.⁴⁷

1.1.3. Období 60. let 20. stol.

Rok 1960 představoval změnu v politickém vývoji. Byla vydána nová socialistická ústava, došlo k uvolnění politických poměrů, což v důsledku znamenalo již

---

⁴⁴ TESARĚ, P. Ženské řehole v období totality. In: VLČEK, V. (ed.) *Ženské řehole za komunismu 1948 – 1989*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 35 – 36.

⁴⁵ Tamtéž, s. 39.

⁴⁶ NĚMCOVÁ, M. *Životní příběhy řádových sester pracujících v ústavech sociální péče před rokem 1989* (diplomová práce). Praha: Karlova univerzita, 2012, s. 19 - 20.

⁴⁷ VLČEK, V. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948 – 1964*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004, s. 139.

zmíněné propouštění politických vězňů na základě vyhlášení prezidentské milosti, v duchovní oblasti byly povoleny exercicie s knězem, zahraniční návštěvy, odměny, které doposud byly řeholnicím odpírány ve formě udílení různých ocenění, čestných diplomů, odměn, rekreačních a lázeňských pobytů. Tlak na církve se přesunul do sociální oblasti: k 1. 1. 1960 přestaly téměř existovat charitní domovy (výjimku tvořily charitní domovy pro církevní osoby) pod vedením Katolické charity, která byla relativně velkou církevní institucí nekontrolovanou státem. V čele těchto domovů stáli řeholníci, mohl se tu vést náboženský život s možností skrýt osoby stíhané kvůli náboženské činnosti. V roce 1963 došlo ke změně struktury Katolické charity – menší organizace s vedením dosazeným a kontrolovaným stranou a omezeným vlivem v oblasti sociální péče a léčebně-rekreační péče o církevní osoby, výroba, oprava a distribuce liturgických předmětů, vydávání a šíření duchovní literatury.⁴⁸

Na počátku 60. let 20. století se uskutečnil II. vatikánský koncil, který zasáhl do dějin katolické církve západního i východního bloku. V Československu, pro nedostatek informací, docházelo k získávání a šíření koncilních závěrů, nových církevních dokumentů aj. pod podmínkou stíhání pro nedovolenou protistátní činnost. Koncilní usnesení se odrazila v Listu k liturgické úpravě, vydaném v únoru 1965 Antonínem Stehlíkem, kapitulním vikářem pražské arcidiecéze, jenž seznamoval se změnami v liturgii. Další list, vydaný v listopadu 1965 už biskupem Františkem Tomáškem, se dotýká zakončení II. vatikánského koncilu. Zdůrazňuje zde výzvu Sv. Otce: „*Duše všech věřících nechť jsou naplněny živou důvěrou k představitelům Církve sv. a duchem poslušnosti, což je znakem pravé lásky k Církvi sv. a nejjistější zárukou jednoty a šťastného výsledku koncilu.*“⁴⁹

II. vatikánský koncil znamenal otevření církve světu v současnosti, podporován byl dialog s ostatními církvemi i ateisty, zdůraznila se role laiků v církvi. Současně se na koncilních jednáních při čtvrtém zasedání od září do prosince 1965 hovořilo o pronásledování církve v Československu, kdy se společenskou situací u nás seznámil posluchače kardinál Josef Beran. V průběhu koncilních jednání došlo k uvolnění politických poměrů, o čemž svědčí možnost zahraničních návštěv komunit nebo větší návštěvnost bohoslužeb, vyšší zájem o výuku náboženství, touha věřících po svobodě

---

⁴⁸ TESÁŘ, P. Ženské řehole v období totality. In: VLČEK, V. (ed.) *Ženské řehole za komunismu 1948 – 1989*. Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 2005, s. 42 – 44.

⁴⁹ Poselství k zakončení koncilu – listopad 1965. In: *Pastýřské listy 1945 – 2000. Arcidiecéze pražská*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 131.

náboženství v ČSSR.⁵⁰ Tyto tendence postupně sílily a vyvrcholily v období tzv. pražského jara roku 1968, jehož symbolem se stal nový generální tajemník Alexandr Dubček. Období pražského jara přineslo úlevu, umožnilo několik úspěšných jednání mezi římskokatolickou církví a vládními představiteli, a tak došlo k personální proměně na důležitých úředních postech, jako byl Sekretariát pro věci církevní ministerstva kultury nebo ve vedení Katolické charity. V této době, také na na popud dopisu biskupa Františka Tomáška vládě, kde vymezoval v několika bodech požadavky církve (mimo jiné i možnost aktivit řádů a kongregací) se začala řešit otázka řeholních společenství. V ČSSR působilo 37 ženských institutů, tzn. zhruba 5580 řeholních sester. Hned v dubnu 1968 byla zřízena Konference představených řeholních společností, které se podařilo vyjednat přijetí řeholního dorostu (u novicek, které měly zájem o vstup do kláštera do roku 1950). Posléze se měly řešit otázky právního postavení řeholí a majetkoprávní otázky. Mnohé kongregace využily uvolnění poměrů ke svolání provinčních a generálních kapitul a apoštolským činnostem mezi věřícími. To však platilo pouze pro ženské řády a kongregace. Konaly se exercicie jak pro řeholní sestry, tak i pro laiky. Probíhaly teologické kurzy a semináře, které sloužily částečně jako vysokoškolské studium, jež absolvovalo 790 řeholnic.⁵¹ V olomoucké arcidiecézi vzniklo v roce 1968 pod vedením ThDr. Vojtěcha Tkadlčíka Dílo koncilové obnovy se záměrem zřídit obdobné instituce i pro ostatní diecéze. Členové usilovali o rozhodování jmenovat olomouckého arcibiskupa, obsazovat církevní úřady, obnovit teologickou fakultu v Olomouci aj. Dne 16. 9. 1968 se podařilo založit olomouckou pobočku pražské CMBF se sídlem v Litoměřicích. Pobočka byla zrušena v roce 1974.⁵²

Pro řeholní život i církev slibně vypadající budoucnost zastavila vojska Varšavské smlouvy v srpnu 1968. Po odstoupení Alexandra Dubčeka v dubnu 1969 došlo k čistkám ve vládě, na úřadech a ve straně. Nastalo období normalizace, kdy se společenské poměry vracely k předcházejícím létům.

1.1.4. Normalizace

Ve vedení Komunistické strany Československa stáli prosovětští komunisté, Alexandr Dubček byl roku 1970 vyloučen ze strany. Církev sice v době uvolnění dosáhla několika oprávnění, avšak v době normalizace jí byla odebrána, např. v listopadu 1970

---

⁵⁰ TESÁŘ, P. Ženské řehole v období totality. In: VLČEK, V. (ed.) *Ženské řehole za komunismu 1948 – 1989*. Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 2005, s. 44 - 45.

⁵¹ Tamtéž, s. 47 – 52.

⁵² BRÁZDIL, F. *Rozvoj cyrilometodějské náboženské tradice na Velehradě v době působení Tovaryšstva Ježíšova (1890 – 2002)* (disertační práce). Velehrad, 2003, s. 147.

zanikl Sekretariát představených řeholních společností, což znamenalo ohrožení právní existence řádů a kongregací, která byla nakonec zrušena 14. června 1971. Bylo však dosaženo následujícího rozhodnutí: „*Řády a kongregace, které existovaly před vydáním zákona 218/49 Sb. o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností, nebyly zrušeny ani tímto, ani jiným zákonem, existují právně dále a není překážky, aby v mezích platného právního řádu řádový život obnovily a v něm pokračovaly.*“ Ženským řádům a kongregacím byla v době normalizace odebrána právní subjektivita a nebylo jim povoleno přijímat dorost výnosem z 31. března 1971. Mužské řeholní společnosti na území ČSSR nebyly povoleny vůbec, uznány byly pouze ženské církevní řády a kongregace pro prospěšnost společnosti v oblasti sociální a zdravotnické, avšak bez své vlastní právní subjektivity. V českých zemích mohly zůstat členky, které vstoupily v letech 1968 – 1971, na Slovensku musely všechny dívky odejít do civilu.⁵³ Často docházelo k tomu, že uchazečky narychlo skládaly řeholní sliby, v některých řeholích byly kandidátky přijímány navzdory zákazu. Tyto však později musely z řehole vystoupit.⁵⁴

V průběhu normalizace se opět vystupňoval tlak ze strany vládnoucích komunistů. Obnovily se soudní procesy, především s římskokatolickými kněžími, rostla rozsáhlá proticírkevní kampaň ve společnosti. Součástí základního, středního i vysokoškolského vzdělávání se stala ateistická propaganda, vzniklo dokonce ateistické muzeum – Muzeum vývoje společenského vědomí – které svůj provoz ukončilo k 1. lednu 1990. Začalo se opět s cenzurou církevního tisku a veřejných církevních prohlášení, tvrdě byla potírána distribuce ilegálních tiskovin.⁵⁵

Pozornost státních úřadů byla zaměřena na vlastnictví objektů, které řeholní společenství získala během let 1968 – 1969 a jež byly převedeny na konkrétní členy komunit. Tyto objekty byly státem nekontrolovatelné a sloužily k využívání pro náboženské účely. Větší objekty pak musely být předány ČKCH. Také byly až na výjimky rušeny řeholní komunity, sídlící mimo ústavy sociální péče (fary, konzistoře). Mnoho kongregací se zapojilo do vytváření nelegálních komunit – sororit. Určitá omezení platila v oblasti cestování do zahraničí, zahraničních návštěv, výměny

---

⁵³ PAVLÍK, J. *Budou vás vydávat soudům*. Praha: Societas, 1995, s. 172.

⁵⁴ VLČEK v publikaci *Ženské řehole za komunismu (1948 – 1989)* uvádí, že v období od listopadu 1968 do března 1971 vstoupilo 280 řeholnic, dalších 155 mimo povolené období; In: VLČEK, V. (ed.) *Ženské řehole za komunismu (1948 – 1989)*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 53.

⁵⁵ NĚMCOVÁ, M. *Životní příběhy řádových sester pracujících v ústavech sociální péče před rokem 1989* (diplomová práce). Praha: Karlova univerzita, 2012, s. 27 – 28.

náboženské literatury, povolovalo se konání provinčních a generálních kapitul a tisk upravených konstitucí.⁵⁶

Taktika pronásledování ze strany komunistů a StB se oproti 50. létům změnila. Nedocházelo k násilným činům, nebo se prováděly rafinovaněji. Pronásledovatelé byli vzdělanější v oblasti práva a psychologie, měli k dispozici lepší technické vybavení. Dokázali využívat nedůvěry, kterou kolem sebe šířili. „*Pracovníci StB, výborně vedeni ze Sovětského svazu, měli vytipovány nepřátele, na něž neváhali nasadit řadu ‚fízlů‘, ale také i odposlechy apod. Prakticky proti tomu nebylo jiné obrany, nechtěl-li se člověk, a kněz zvláště, zbláznit z toho, komu vlastně může nebo nemůže věřit, než žít důsledně věrně svému poslání, ať za to bude, co bude. Nebo byla ještě jedna možnost: otevřený boj. Ale i ten byl možný (Charta 77) za patronace StB. To dovedlo mistrně dostat své lidi i do těchto řad zjevných bojovníků.*“⁵⁷

Už od poloviny 60. let byl zaznamenán vysoký úbytek řeholních sester. Během 70. a 80. let se tato tendence prohlubuje a znamená opouštění ústavů sociální péče práce schopných sester, které věnovaly síly pro opatrování „svých“ starších spolusester, což se setkávalo s negativním ohlasem ze strany vedoucích ústavů a pracovníků ONV. V souvislosti s uvolňováním režimu na konci 80. let po mnohaletém jednání se zástupci římskokatolické církve státní úředníci vydali pokyn ke dni 29. 8. 1989 o přijímání členek do ženských řeholí. Ženské řády a kongregace této situace ihned využily a legalizovaly tajně přijaté sestry: od 1. 9. 1988 do 30. 4. 1989 bylo v ČSSR přijato 177 uchazeček (z toho 117 do českých a 60 do slovenských řeholních společností).⁵⁸

80. léta 20. století jsou ve znamení postupného „oteplování“ politických poměrů. Šebek uvádí, že jedním z impulsů církevní aktivity představovalo zvolení Poláka Karola Wojtyly papežem Janem Pavlem II. v roce 1978. Ve směrnicích církevního odboru v rámci Státní bezpečnosti se hovoří „o negativním vlivu Vatikánu, který svými požadavky sleduje především likvidaci tzv. mírové činnosti kněží (za ni se schovávali kolaboranti), rozšíření počtu kněžských seminářů a zproštění vlivu státu, zintenzivnění náboženské výchovy dětí a mládeže, plné obnovení činnosti mužských a ženských řádů a doplnění sboru ordinářů osobami zcela oddanými Vatikánu.“⁵⁹ Už při pouti na Velehradě v roce 1981, za účasti Františka kardinála Tomáška a kardinála Bernardina

⁵⁶ VLČEK, V. (ed.) *Ženské řehole za komunismu (1948 – 1989)*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 53 – 56.

⁵⁷ PAVLÍK, J. *Budou vás vydávat soudům*. Praha: Societas, 1995, s. 191 – 192.

⁵⁸ VLČEK, V. (ed.) *Ženské řehole za komunismu (1948 – 1989)*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 57.

⁵⁹ ŠEBEK, J. *Církev v době perestrojky. Katolický týdeník 19/2017, příloha Perspektivy, s. 7.*

Gantina (1922 – 2008) pocházejícího z afrického Beninu, bylo zřejmé nadšení mladých lidí bojovat za sociální, náboženské a kulturní svobodu národa. Mše svatá byla i přes zákaz sloužena na venkovní tribuně, přičemž kardinál Tomášek promluvil o porušování lidských práv a církevní nesvobodě ve státě. V kázání vyzdvihl Tomášek, že duchovní revoluce uskuteční v budoucnu mladí lidé. Dalším podnětem k vyšší aktivitě v církevní politice se staly oslavy roku 1985, kdy si národ připomínal tisícileté výročí úmrtí sv. Metoděje. Tento rok se měl stát rokem usmíření a obnovy. V únoru 1984 pozval kardinál Tomášek za podpory 20 tisíců petičních podpisů Jana Pavla II., jako propagátora idey duchovního dialogu mezi Západem a Východem, na Velehrad, avšak tato návštěva se neuskutečnila.⁶⁰ Důvodem byl strach komunistických mocnářů z reakcí československých věřících na příjezd Jana Pavla II. Báli se podobné situace, která vypukla v Polsku v červnu 1979, kdy první návštěva Svatého otce dala vzniknout v létě 1980 protikomunistickému odborovému hnutí Solidarita.⁶¹

Dne 2. června 1985 vydává Jan Pavel II. k příležitosti jubilejního roku zvláštní apoštolský list, encykliku *Slavorum apostoli*. Zdůrazňuje v ní, že prostřednictvím evangelizace Slovanů se stala Evropa křesťanskou a získala svou vlastní identitu a kulturu. Pokud by se svého křesťanského rázu zřekla, ztratila by svou podstatu. V encyklice *Slavorum apostoli* vyzvedává papež především úsilí sv. Cyrila a Metoděje o vytvoření jednoty: „*Cyril a Metoděj jsou jakési spojovací články nebo duchovní most mezi východní a západní tradicí, které se slévají v jednu velkou tradici univerzální církve. Jsou pro nás příkladem a zároveň přímluvci v ekumenickém úsilí sesterských církví Východu a Západu pomocí dialogu a modlitby znovu najít viditelnou jednotu v dokonalém a úplném společenství, jednotu, která – jak jsem řekl při příležitosti své návštěvy v Bari (26. 12. 1984) – není ani vstřebání, ani splynutí*’. *Jednota je setkání v pravdě a lásce, které nám dává Duch svatý.*“⁶²

Oslavy jubilejního roku připadly na 10. dubna 1985 (na všední den), kdy se na Velehradě konala pouť biskupů a kněží z celého Československa za nezvykle velké účasti věřících. Zde byla veřejně odmítnuta kněžská organizace *Pacem in terris*, souhlasící s komunistickým režimem.⁶³

---

⁶⁰ BRÁZDIL, F. *Rozvoj cyrilometodějské náboženské tradice na Velehradě v době působení Tovaryšstva Ježíšova (1890 – 2002)*. Velehrad 2003, s. 148 – 151.

⁶¹ Římskokatolická farnost Velehrad [on-line]. [citováno 2017-07-13]. Dostupné na WWW: <http://www.farnostvelehrad.cz/dokument/Jednota-krestanů-92/>.

⁶² JAN PAVEL II. *Slavorum apostoli*, čl. 27.

⁶³ ŠPIDLÍK, T.: Křesťanský Východ a Západ jako stálý úkol velehradské tradice. In: AMBROS, P. (ed.) *Velehrad na křižovatkách evropských dějin*. Olomouc: Refugium, 2016, s. 107 – 108.

Nejen církve, ale i členové Komunistické strany Československa se připravovali na oslavy cyrilometodějského výročí. Podávali nepravdivé informace o tom, že Vatikán chce tohoto výročí zneužít pro ekumenickou spolupráci a novou evropskou křesťanskou ideologii označovanou jako „evangelizace Evropy“, která vystupuje proti Československu i ostatním státům Východní Evropy. Stát se také snažil rozdělit katolickou církev proti jiným církvím, na což posléze zareagoval kardinál Tomášek tvrzením, že církevní akce nikdy neohrožovaly bezpečnost státu. Oficiální strana poukazovala na orientaci na východ a tím chtěla oslabit sepětí katolické církve s Vatikánem. Chtěla podložit vědeckými fakty vývoj od nejstarších dějin po současnost a přesvědčit občany ČSSR o tom, že národní a kulturní život musí směřovat jediným správným směrem – do socialistického státního zřízení. Tuto myšlenku ostře odmítl kardinál Tomášek.

Tradiční pouť, které se účastnilo více než 100 000 návštěvníků, se konala 7. července 1985. Od začátku se vládnoucí strana pokoušela udržet kontrolu nad průběhem oslav, co nejvíce snížit počet účastníků. Nebyli zváni žádní církevní představitelé ze sousedních zemí. Davy poutníků přesto přijížděly pod přísnou kontrolou příslušníků Veřejné bezpečnosti a postupně zaplňovaly celé velehradské náměstí. Komunisté se pokoušeli cyrilometodějskou pout' přeměnit v mírovou slavnost komunistického režimu a vyzdvihovali slovanskou vzájemnost, ideologicky zkreslenou. To však vyvolalo odpor mezi poutníky.⁶⁴ Jako jediný zahraniční host a současně zástupce Jana Pavla II. sem byl vyslán kardinál Agostino Casaroli (†1998), tehdejší druhý nejvýše postavený muž Vatikánu, který byl srdečně přivítán velehradskými poutníky, a svůj projev přednesl střídavě v českém a slovenském jazyce. Také účast kardinála Františka Tomáška si vysloužila velký ohlas.⁶⁵ Na úvod přečetl papežský pozdrav, ve kterém si Jan Pavel II. přál, aby oslavy jubilea přispěly k růstu pravé víry, křesťanské naděje a šíření křesťanské lásky. Papež současně udělil velehradské bazilice vyznamenání Zlaté růže.⁶⁶ Velehradská pouť se stala největším poválečným shromážděním věřících

---

⁶⁴ Srov. AMBROS, P. Velehrad a jeho obnova pro 21. století. In: AMBROS, P. (ed.) *Velehrad na křížovatkách evropských dějin*. Olomouc: Refugium, 2016, s. 18.

⁶⁵ ŠPIDLÍK, T.: Křesťanský Východ a Západ jako stálý úkol velehradské tradice. In: AMBROS, P. (ed.) *Velehrad na křížovatkách evropských dějin*. Olomouc: Refugium, 2016, s. 105 – 107.

⁶⁶ Zlatá růže je vyznamenání, které papežové propůjčovali významným městům nebo osobám už od 12. století. Hlava římskokatolické církve ji žehná o 4. postní neděli a slova modlitby odkazují na Ježíše: květ z kořene Jesse. Toto vyznamenání nesou především výjimečná místa, jako např. Czenstochowa, Lurdy, Mariazell. Římskokatolická farnost Velehrad [online]. [citováno 2017-04-11]. Dostupné na WWW: <http://www.farnostvelehrad.cz/dokument/Zlata-ruze-90>.

v Československu a podnětem k naději pro demokraticky smýšlející občany. Státní bezpečnost v reakci na to začala vyslýchat účastníky podezřelé ze zapojení do organizování poutě, a tak docílit toho, aby se žádná podobná akce v budoucnu neopakovala.⁶⁷

80. léta jsou ve znamení obrody náboženského života – je zaznamenán zájem mladých lidí o duchovní život, nárůst počtu bohoslovců, vyšší počet křtů dospělých. Mnoho mladých lidí považovalo místo v církvi za příležitost vyjádřit svůj revoltující postoj vůči vládnoucímu totalitnímu režimu. Důkazem může být petice adresovaná vládě s více než půl milionem podpisů, kterou podpořil kardinál Tomášek. V listu Katolickým věřícím v Československu ze dne 23. dubna 1988 se obrací na věřící: „*Považuji to za zmocnění, stát se vaším mluvčím, když žádáte, aby u nás došlo k nápravě vztahu státu k církvi a k věřícím. V tom smyslu jsem zformuloval stanovisko, které posílám vládě ČSSR k rukám jejího předsedy Lubomíra Štrougala. (...) Mile mě překvapily upřímné sympatie mnoha spoluobčanů nekatolíků; pochopili, že nám nejde jen o vlastní výhody. Svoboda je nedělitelná, přejeme ji všem jiným stejně jako sobě.*“⁶⁸ V závěru 80. let jsou v církvi připomínáni čeští světci – především Anežka Česká, jejíž svatořečení se schyluje ke svému dovršení, sv. Václav, sv. Cyril a Metoděj. Pastýřský list českých ordinářů z dubna 1987 aktualizuje život a dílo Anežky České na současnost, hledá paralely mezi dobou její a konce 20. století: „*Dobově je nám sice velmi vzdálená, neboť žila více než před 700 lety, avšak svým životním postoje je nám velice blízká.*“⁶⁹ Společný pastýřský list: Poselství naší blahoslavené Anežky Přemyslovny – duben 1987. Velice důležitým počinem bylo zahájení Desetiletí duchovní obnovy, které mělo český národ obrodit duchovně, kulturně, společensky na základě vybraných osobností českých dějin. Tento projekt byl vyhlášen pastýřským listem 29. listopadu 1987 kardinálem Františkem Tomáškem, hlavními iniciátory byli P. Tomáš Halík a P. Petr Piřha. Projekt měl být zakončen v roce 1997, kdy se slavilo tisícileté výročí umučení sv. Vojtěcha. Každý rok byl vyzdvižen světec a pozornost byla věnována jednomu tématu, které vycházelo z výzvy evangelia:

1988: služba životu, bl. Anežka Česká;

1989: víra v moderním světě, sv. Jan Nepomuk Neumann;

---

⁶⁷ BRÁZDIL, F. *Rozvoj cyrilometodějské náboženské tradice na Velehradě v době působení Tovařystva Ježíšova (1890 – 2002)* (disertační práce). Velehrad, 2003, s. 150 – 151.

⁶⁸ Katolickým věřícím v Československu – 23. dubna 1988. In: *Pastýřské listy 1945 – 2000. Arcidiecéze pražská*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 506 – 507.

⁶⁹ Společný pastýřský list: Poselství naší blahoslavené Anežky Přemyslovny – duben 1987. In: *Pastýřské listy 1945 – 2000. Arcidiecéze pražská*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 497 – 498.

1990: posvěcování života, sv. Norbert;
1991: rodinný život, bl. Zdislava;
1992: výchova a vzdělání, sv. Ludmila;
1993: pravda a spravedlnost, sv. Jan Nepomucký;
1994: práce a společenská odpovědnost, sv. Václav;
1995: duchovní a tělesná kultura osobnosti, sv. Prokop;
1996: evangelizace a modlitba, sv. Cyril a Metoděj;
1997: Kristus – Pán dějin a Otec budoucího věku, sv. Vojtěch.

*„Vědomé navázání na hluboké kořeny naší české a moravské duchovní tradice má nás obracet nejen do minulosti, ale má nás zvláště posílit v tom, čím my křesťané musíme přispět k vytvoření takového životního postoje, který by vedl lidi k pravému životnímu uspokojení.“*⁷⁰ Současně s vyhlášením Desetiletí duchovní obnovy se šířila petice, která požadovala úpravu vztahu církve a státu, a v jejímž čele stál signatář Charty 77 Augustin Navrátil.⁷¹

V roce 1989 se československá církev chystá na svatořečení Anežky Přemyslovny, které připadlo na neděli 12. listopadu 1989 v Římě. Je naplánovaná celostátní pouť do Říma – cestuje se dvěma letadly, čtyřmi zvláštními vlaky a stovkou autobusů. Celkem se obřadu svatořečení účastní 10 000 poutníků. Ostatní mohou sledovat přímý přenos v televizi. Jan Pavel II. vyzdvihl v promluvě význam života Anežky Přemyslovny pro český národ, její odvahu, lásku a obětavost. Další den Jan Pavel II. přijal na audienci československé poutníky v čele s Františkem kardinálem Tomáškem a ostatními biskupy. Pouhé tři dny po návratu poutníků z Říma se konaly 17. listopadu 1989 studentské demonstrace, které byly předzvěstí celonárodního odporu vůči totalitnímu režimu. K této příležitosti vydává kardinál Tomášek poselství Všemu lidu Československa, ve kterém píše: *„Ani mně nemůže být cizí osud mého národa a všech obyvatel našeho státu. Nesmím mlčet ve chvíli, kdy jste se sjednotili k mohutnému protestu proti vedení státu, které není ochotno mluvit pravdu a zemi s tisíciletou státní tradicí upírá práva a svobody, považované za normální i ve zcela mladých státech třetího světa. (...) Teprve, když katolický lid ve statisících pozvedl hlas na Velehradě 1985 a petici 1988, došlo k nepatrným krokům. Na mé loňské nabídky k dialogu reagoval teprve před půl rokem pan prezident, ale ve skutečnosti došlo jen k bezvýznamným*

---

⁷⁰ Společný pastýřský list: Poselství naší blahoslavené Anežky Přemyslovny – duben 1987. In: *Pastýřské listy 1945 – 2000. Arcidiecéze pražská*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 497 – 498.

⁷¹ ŠEBEK, J. Církev v době perestrojky. *Katolický týdeník* 19/2017, příloha Perspektivy, s. 7.

*gestům. Církev zůstává dále v područí státní moci podle vnucené právní úpravy z doby stalinismu. Biskup je ve správě své diecéze plně závislý na státních úřadech a rozhodující slovo má Státní bezpečnost.*⁷²

Dne 25. listopadu 1989 se v Chrámu sv. Víta slavila děkonná bohoslužba k příležitosti svatořečení Anežky České. Přítomní se odebrali na Letnou, kde se konala manifestace za demokracii, již se účastnil podle odhadů asi 1 milion lidí.

O několik dní později, 7. prosince 1989, došlo ke svržení komunistické vlády a československý národ se po čtyřech desetiletích dočkal svobody.⁷³

---

⁷² Slova pana kardinála po návratu z Říma – 21. listopadu 1989. In: *Pastýřské listy 1945 – 2000. Arcidiecéze pražská*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 535 – 536.

⁷³ BRÁZDIL, F. *Rozvoj cyrilometodějské náboženské tradice na Velehradě v době působení Tovaryšstva Ježíšova (1890 – 2002)* (disertační práce). Velehrad, 2003, s. 154 – 156.

2 HISTORIE KONGREGACE SESTER SV. CYRILA A METODĚJE

Tato kapitola přiblíží vznik a činnost Kongregace sester svatých Cyrila a Metoděje. V prvních dvou částech bude sledovat vlivy, které na tuto řeholní rodinu působily od jejich počátků do roku 1948. Ve třetí části popíše vývoj událostí roku 1948 a 50. let 20. století a jejich vliv na kongregaci. Poslední část přibližuje působení kongregace sester cyrilometodějek od 60. let do roku 1989.

2.1 VZNIK KONGREGACE

Kongregace sester svatých Cyrila a Metoděje vznikla původně z laické cyrilometodějské družiny, s oficiálním názvem Družina Cyrillo-Methodějská pod ochranou Blahoslavené Panny Marie pro kulturní a charitativní potřeby lidu na Moravě, která byla schválena 30. 10. 1924.⁷⁴ Přípravné období pro vznik kongregace trvalo několik roků. Činnost laické cyrilometodějské družiny se rychle rozrůstala, a proto Růžena Nesvadbová, která stála v čele tohoto spolku, požádala 2. 2. 1926 Arcibiskupský ordinariát v Olomouci o zřízení Kongregace sester cyrilometodějských a potvrzení jejich stanov. K vytvoření stanov ve velké míře přispěl kanovník ThDr. Metoděj Marvan (4. 7. 1875 – 10. 5. 1943), docent církevního práva působící na diecézním bohosloveckém učilišti v Brně.

Papež Pius IX. výnosem Posvátné kongregace pro řeholníky ze dne 17. 8. 1927 dal souhlas ke kanonickému zřízení Kongregace sester cyrilometodějských na Velehradě. O rok později, formálním dekretem arcibiskupské konzistoře v Olomouci ze dne 8. 9. 1928, prohlásil olomoucký arcibiskup ThDr. Leopold Prečan Kongregaci sester svatých Cyrila a Metoděje za kanonicky zřízenou. Státní souhlas k usídlení Kongregace v Československé republice byl udělen 21. 3. 1929.⁷⁵

Zakladatelem nově vzniklé kongregace byl jmenován Mons. Dr. Jan Šrámek, protože Růžena Nesvadbová, řeholní sestra, která byla původně členkou Kongregace sester III. řádu sv. Dominika, nemohla od udělení exklaustračního a sekularizačního dekretu vést oficiálně žádná jednání.

První generální představenou se stala Růžena Nesvadbová, která se významně zasloužila o vznik nové řeholní společnosti. „Matka zakladatelka“, jak ji řeholní sestry nazývaly, si zvolila za svoji patronku Pannu Marii Bolestnou a přijala řeholní jméno

⁷⁴ DŮBRAVOVÁ, R. *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1924 – 1990*. Bílá Voda, 1992, s. 16.

⁷⁵ *Konstituce a směrnice Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje*. Velehrad, 2007, s. 10.

Marie. Nejdříve musela roku 1929 vstoupit spolu s 15 členkami do prvního noviciátu, současně se stala jejich novicmistrovou. Dne 15. 8. 1930, v den slavnosti Nanebevzetí Panny Marie, patronky kongregace, skládá sestra Marie Růžena Nesvadbová první sliby.⁷⁶ Téhož roku je jmenována brněnským ordinariátem generální představenou na jeden rok⁷⁷ a roku 1931 na deset let, tzn. do první volby generální představené.⁷⁸

2.2 ČINNOST KONGREGACE

Nově vzniklá kongregace si už v této době vytyčila dva stěžejní prvky charakteristické pro svou činnost. Jednak šlo o soustředění se na charitativní činnost a výchovu mládeže, jednak se objevuje snaha podporovat ekumenismus a misijní práci – především úsilí nastolit jednotu mezi Východem a Západem a naplnit Ježíšův odkaz „Aby všichni jedno byli“.⁷⁹ Zcela jistě zde působil vliv unionistických kongresů, které se konaly na Velehradě od roku 1907, a podnítily rozmach cyrilometodějské ideje; ovlivnily rovněž liturgickou reformu a ekumenické hnutí II. vatikánského koncilu.⁸⁰

Od počátku se Růžena Nesvadbová zajímala o toto unionistické hnutí, na němž se ve velké míře podílel olomoucký arcibiskup Antonín Cyril Stojan (1851 – 1923)⁸¹, který měl v úmyslu založit novou kongregaci, která by pokračovala v odkazu sv. Cyrila a Metoděje.

Cyrlometodějská řeholní společnost se po svém vzniku poměrně rychle rozrůstá. Se zvyšujícím se počtem členek přibývá i potřebných činností a úkolů. Sestry přebírají správu ústavu Ernestinum v Budeničkách, který byl zřízen pro lidi s mentálním postižením, v roce 1933 bylo v Brně na Lerchově ulici zřízeno kongregací české dívčí gymnázium. První třída byla otevřena ve školním roce 1933 – 1934 a ředitelem byl jmenován ThDr. Metoděj Marvan. Sestry dále působily jako katechetky na státních školách, jako pomocnice při pastorační práci ve farnostech, jako zřizovatelky mateřské

---

⁷⁶ KARAFIÁTOVÁ, J. *Sestra Marie Nesvadbová*. Brno, 1992, s. 39. Životu a duchovnímu odkazu Marie Nesvadbové, zakladatelky Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje, se věnuje bakalářská práce VLČKOVÁ, H. *Duchovní odkaz sestry Marie Růženy Nesvadbové z Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje* (bakalářská práce). Olomouc: Univerzita Palackého, 2014.

⁷⁷ Opis dopisu brněnského biskupského ordinariátu *Zřízení hlavního domu v Brně, generální představená č. 1373*, spisovna kongregace.

⁷⁸ Opis dopisu brněnského biskupského ordinariátu *Generální představená č. 1169*, spisovna kongregace.

⁷⁹ *Konstituce a směrnice Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje*. Velehrad, 2007, s. 9.

⁸⁰ Srov. AMBROS, P. Velehrad a jeho obnova pro 21. stol. In: AMBROS, P. (ed.) *Velehrad na křižovatkách evropských dějin*. Olomouc: Refugium, 2016, s. 18.

⁸¹ A. C. Stojan, nadšený stoupenec cyrilometodějské tradice, podporoval unionistické sjezdy, které se konaly na Velehradě, založil Velehradskou akademii. Snažil se o duchovní obnovu národa pořádáním zvláštních duchovních cvičení zvláště pro učitele a studenty, budoval poutní místa, podporoval farnosti, mimořádným způsobem myslel na chudé, dostal tedy přізvisko „tatiček Stojan“; viz GRAUBNER, J. *Kněžské osobnosti*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2010, s. 104 – 108.

školky, domovů důchodců a jako pečovatelky. Rovněž vedly od roku 1938 do roku 1949 domácnost v Sušilových kolejích.⁸²

V roce 1933 rozšířila kongregace své působení i na Slovensko, kde začaly sestry pracovat jako pečovatelky mentálně postižených, v ozdravovnách, v ústavu pro duševně nemocné.⁸³ V Turzovce vedly dům, ve kterém byl kromě sirotčince také dům pro staré a opuštěné lidi a kde jedna část domu byla vyhrazena ke konání exercicií.⁸⁴

Období 30. let 20. století s sebou přineslo nedostatek hmotných prostředků, kdy sestry musely chodit po tzv. sbírkách. Během deseti let trvání kongregace se navzdory vnějším nepříliš pozitivním okolnostem (nepochopení, chudoba) počet sester zvýšil z počátečních 16 na 110. Druhá světová válka však znamená zlom: v roce 1940 je zabrán příslušníky SS k vojenským účelům generální dům v Brně. Během války dochází k zabrání dalších domů. Pro osvobození v roce 1945 se začíná se znovuobnovením činnosti. Kongregace působí v exercičních domech, ve zdravotnických a sociálních ústavech, domovech důchodců a na různých typech škol.⁸⁵ Už na podzim 1945 bylo opět otevřeno dívčí gymnázium v Brně. Generální představená, sestra Marie Růžena Nesvadbová, je mnohokrát žádána o vyslání sester na různá místa. Sestry začínají pracovat v nově otevřeném exercičním domě sv. Vojtěcha v Brně na Veveří. Jsou rozesílány i na vzdálenější místa, jako např. do Mariánských Lázní, do Prostějova, do Staré Boleslavi, do Karlových Varů. Většinou však jejich pobyt na těchto místech netrvá dlouho, protože se schyluje ke komunistickému převratu roku 1948.

2.3 „VÍTĚZNÝ ÚNOR“ A JEHO VLIV NA KONGREGACI SESTER SVATÝCH CYRILA A METODĚJE

25. únor 1948, tzv. „Vítězný únor“, znamenal změnu v politickém systému v tehdejší Československu. Od tohoto roku byla církev záměrně a soustavně pronásledována. Už v prosinci 1948 zjišťovaly biskupské konference údaje o stavu řádů a kongregací. Kromě počtu sester, jejich věkového rozvrstvení a zaměstnání se dotazovaly na budoucí plány vedení kongregace, pokud by od 1. ledna 1949 měly

---

⁸² DŮBRAVOVÁ, R. *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1924 – 1990*. Bílá Voda, 1992, s. 25.

⁸³ Tamtéž, s. 24.

⁸⁴ *Zápisy o kongregaci sester Cyrillo-Methodějských na Moravě 1924 – 1949*, spisovna kongregace.

⁸⁵ ŠPAČEK, M. Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje na Velehradě. In: AMBROS, P. (ed.) *Velehrad na křižovatkách evropských dějin*. Olomouc: Refugium, 2016, s. 137.

zakázáno sestry učitelky vyučovat, nebo by se musely vzdát řeholního oděvu. Také se zjišťoval „duch“ kongregace – kolik sester by podle odhadu mohlo „odpadnout“.⁸⁶

2.3.1. Internace v roce 1950

Postupně musely být zrušeny řeholní komunity na různých místech a sestry byly přestěhovány. Pro srovnání je přiložena tabulka s přehledem umístění řeholních domů a počtem členek Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje k 31. březnu 1950.⁸⁷

Místo	Činnost, zaměření	Počet
Brno, Lerchova ul.	Mateřinec, noviciát	47
Bystrc u Brna	Práce v nemocnici, pastorece	3
Velehrad, Hradištská ul.	Ústav pro slabomyslné hochy	12
Velehrad – Stojanov	Ústav pro postižené dívky	10
Skalička	Ústav pro epileptiky	8
Prostějov	Útulek pro děti pracujících dělníků	5
	Ozdravovna „Marta“	5
Zábřeh	Charitní závodní kuchyně	3
Praha	Charitas – vedení penzionu	2
Stará Boleslav	Katecheze, domácnost	3
Litoměřice	Domov důchodců, katecheze	9
Liberec	Ošetřování, katecheze	9
Karlovy Vary	Lázeňský dům „Leopoldeum“	7
	Péče o kostel, katecheze	7
Mariánské Lázně	Ozdravovna, katecheze	8
	Péče o domácnost	5
Teplá	Péče o domácnost a katecheze	4

⁸⁶ Opis dopisu Biskupského ordinariátu v Českých Budějovicích ze dne 7. 12. 1948, spisovna kongregace 20.

⁸⁷ Seznam řeholních domů s počtem členek ze dne 31. 3. 1950, spisovna kongregace 20/19.

Turzovka	Útulek, výchova	9
Žilina	Péče o nemocné	4
Bratislava	Péče o nemocné děti po obrně	8
Celkem sester	---	168

Tabulka č. 1: Počet sester ke dni 31. 3. 1950

Dne 28. 9. 1950 došlo v českých zemích k internaci řeholních sester. Násilná internace se nevyhnula ani 47 sestrám cyrilometodějkám, které pobývaly v Prostějově, Zábřehu, Litoměřicích, Mariánských Lázní, Karlových Varech, Staré Boleslavi a v Bystrci u Brna.⁸⁸

Místo pobytu	Zaměstnání/funkce	Počet
Prostějov	vychovatelky, katechetky	9
Zábřeh	ošetřovatelky	5
Litoměřice	pečovatelky, katechetky	11
Mariánské Lázně	v domácnosti, katechetky	7
Karlovy Vary	katechetky	8
Stará Boleslav	práce v exercičním domě	3
Brno-Bystrc	práce v pastoraci	4

Tabulka č. 2 Přehled počtu internovaných sester z jednotlivých komunit v září 1950

Již začátkem července 1950 byl zabrán hlavní dům v Brně a sestra Marie Nesvadbová jako generální představená se přestěhovala na Velehrad. Dále nebylo povoleno otevření noviciátu pro 16 kandidátek. Od téhož roku nebylo povoleno sestrám studovat.⁸⁹

Kromě generálního domu a ústavu pro mentálně postižené děti se sídlem v Brně – Lerchově ulici č. 65 bylo postupně zabráno dalších 9 řeholních domů, které měla ve vlastnictví kongregace:

1. klasické gymnázium s internátem pro studující dívky, **Brno**, Lerchova ul. č. 63;
2. Ústav pro dívky epileptické a slabomyslné, **Skalička u Hranic**;
3. útulek pro celodenní pobyt dětí dělníků pracujících v továrnách, **Prostějov**;

⁸⁸ *Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1923 – 1997*, s. 29.

⁸⁹ DŮBRAVOVÁ, R. *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila Metoděje 1924 – 1990*. Bílá Voda, 1992, s. 48-49.

4. dům, kde byl zřízen ústav pro mentálně postižené, **Velehrad**, Hradišťská č. 142;
5. vila pro účely kongregace, **Kroměříž**, Mánesova ul. č. 2;
6. domov pro přestárlé ženy, **Litoměřice**, Daliborova ul. č. 5;
7. dům pro účely kongregace, **Litoměřice**,
8. dětská ozdravovna, **Mariánské Lázně**;
9. ozdravovna v **Žilině**.⁹⁰

Řeholnice byly odvezeny do budovy bývalé piaristické koleje v Bílé Vodě u Javorníka, která leží v severovýchodních Čechách na hranici s Polskem. Jednalo se o sestry, které nebyly zaměstnány v ústavech sociální péče. Kromě členek Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje byly do Bílé Vody internovány příslušnice dalších řádů a kongregací.

Podle svědectví s. Jiřiny Kopecké bylo zařízení domu v Bílé Vodě ubohé: *„Budova byla z velké části celá léta neobydlená. Od 21. do 27. září dostal komunální podnik příkaz vyklidit haraburdí, odstranit nejhorší špínu, vystříkat místnosti vápnem a zavést nouzové osvětlení, aby se tam mohly sestry již 28. září nastěhovat.“*⁹¹

Hned v prvních dnech po internaci byla zvolena v Bílé Vodě představenou všech 45 sester s. Cyrilka Šustková.⁹² Sestry žily v nuzných podmínkách, a protože už se blížila zima, bylo potřeba se proti ní zabezpečit. *„Nebylo čím topit a na čem vařit. A proto jsme se vydaly na dřevo do lesa a pomáhaly jsme tak zároveň čistit les lesní správě, která si s odpadovým dřevem v lese nevěděla rady. Dříví a šišky jsme si nanosily na celou zimu.“* Sestry se snažily také o vylepšení podmínek ubytování: *„Pustily jsme se do drhnutí podlah, čištění oken a mytí nábytku. Vodu jsme si nanosily z potoka, protože vodou z jediné pumpy na zadním dvoře se muselo šetřit, aby bylo na pití a na vaření.“*

Aby se uživily, musely pracovat na poli u soukromých zemědělců nebo u státních statků. Práce na poli trvala až do konce listopadu. *„Všechno to jsme snášely statečně a radostně, protože jsme věřily, že trpíme za svou věrnost Bohu. Cítily jsme, že je nám blízko a že nám denně žehná, proto jsme mohly jezdit i na traktorovém vlečňáku, vystlaném slámou a zamotané do dek, s modlitbou a písní, i když už padal sníh.“*

V zimě pak sestry dělaly různé drobné činnosti: *„Draly jsme peří, šily hračky a zhotovovaly pro děti zvířátka. Odbyt byl velký, zvláště ke sv. Mikuláši a k Vánocům.“*

⁹⁰ Z dopisu generální představené s. Marie Nesvadbové ze dne 22. 10. 1959, spisovna kongregace 20/19.

⁹¹ Kurzívou jsou v této podkapitole uvedeny části přepsaných rozhovorů se sestrou Jiřinou Kopeckou – pamětnicí z Kongregace sester svatých Cyrila a Metoděje, které byly nahrány ve dnech 25. – 27. 10. 2014 na Velehradě.

⁹² *Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1923 – 1997*, s. 30.

Dokázaly se i v nepříznivých podmínkách radovat z narození Spasitele a děkovat Bohu za uplynulý rok: „*První Vánoce, prožité ve vyhnanství v Bílé Vodě, byly plné vnitřní radosti. U jesliček a u zářícího stromku se všech 135 sester z pěti kongregací shromáždilo u štědrovečerního stolu a zpívalo dlouho do noci vánoční koledy. Při mši svaté na Hod Boží vánoční jsme všechny obnovily své řeholní sliby. Konec Milostivého roku 1950 jsme zakončily celonoční adorací před vystavenou Nejsvětější svátostí a děkovaly jsme Bohu za vše, co nám dal i vzal.*“

Později byly řeholnice zaměstnány jako dělnice Oděvních závodů Jiřího Wolkera v Prostějově v domácí výrobě. Tuto činnost vykonávaly do září 1951. Poté byly sestry mladší 30 let (celkem šlo o 10 sester) poslány do Krásné Lípy u Rumburka jako dělnice v továrně ELITE na výrobu punčoch. O necelý půlrok později, v únoru 1952, se stěhovaly do Bernartic u Trutnova do továrny na zpracování lnu. Posléze se stěhovaly do Libče, kde pracovaly do roku 1954 v továrně TEXLEN. Sestry starší 30 let (bylo jich 27) byly přemístěny do Javorníka, kde až do roku 1956 šily oděvy.⁹³

Osm sester si generální představená vyžádala pro činnost v ústavech sociální péče ve Skaličce u Jindřichova a na Velehradě. S. Metodějka byla hospitalizována v nemocnici v Litoměřicích a s. Alma byla uvězněná.⁹⁴

Od roku 1951 spravovala všechny ústavy, které dříve patřily řeholním společnostem, Charita v Praze. Postupně byly na žádost kongregace a Charity sestry, které byly zaměstnány v Bernarticích a v Javorníku, uvolněny pro práci v charitních ústavech.⁹⁵

Na Slovensku se začalo se soustředěním řeholnic už o několik dní dříve, v den Slovenského národního povstání 29. 8. 1950. Cyrilometodějky, které pobývaly v Turzovce, byly nejdříve převezeny do Beckova a po dvou týdnech přestěhovány do ústavu pro mentálně postižené děti v Uhrovci, okr. Bánovce nad Bebravou. Sestry z dětské léčebny v Bratislavě měly možnost pracovat ve státní nemocnici, o rok později byly zaměstnány v ústavu pro mentálně postižené děti v Žilině-Boriku.⁹⁶ Na žádost generální představené Marie Nesvadbové mohly všechny sestry v roce 1957 opustit Slovensko a odejít na Moravu.⁹⁷

---

⁹³ *Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1923 – 1997*, s. 50 - 51.

⁹⁴ *Zápisy o Kongregaci sester Cyrilo-Methodějských na Moravě*, spisovna kongregace.

⁹⁵ Zpráva Oděvních závodů Jiřího Wolkera Prostějov *O zrušení pracovního poměru ze dne 16. 3. 1956*, spisovna kongregace.

⁹⁶ DŮBRAVOVÁ, R. *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila Metoděje 1924 – 1990*. Bílá Voda, 1992, s. 48.

⁹⁷ Dopis Povereníctva školstva a kultúry v Bratislave č.31 471/57 – D – I/1, spisovna kongregace.

2.3.2 Zatčení a uvěznění sester z Kongregace sv. Cyrila a Metoděje

Několik cyrilometodějských sester bylo zatčeno. Už v roce 1949 se do vyšetřovací vazby dostala s. Mariola Crháková, která působila jako katechetka v Karlových Varech. Byla vyšetřována kvůli tomu, že se s dětmi v hodině náboženství modlila Otčenáš za uvězněného kněze Sirového z Karlových Varů. Vyšetřovací vazba skončila po dvou měsících amnestií prezidenta ČSSR Klementa Gottwalda.

V roce 1950 byly uvězněny dvě sestry, které pobývaly v Liberci a působily jako katechetky. S. Alma Kolíková a s. Jeronýma Fabíková byly odsouzeny k osmi rokům vězení v souvislosti s „čihošťským zázrakem“. Po dvou letech byly propuštěny kvůli amnestii prezidenta republiky. Dále však mohly vykonávat pouze manuální práci. Jeronýma Fabíková po propuštění z vězení z kongregace vystoupila.⁹⁸

V roce 1961 byly uvězněny další dvě sestry. Jednalo se o s. Damiánu Mikulkovou a s. Josafatu Šestákovou. Důvodem mělo být šíření zakázané náboženské literatury. Rozsudek vynesl oběma sestrám osm měsíců vězení nepodmíněně a tři roky s podmínkou.⁹⁹

Sestra Damiána Mikulková přibližuje důvod svého zatčení: *„Podstoupila jsem několik výslechů, abych prozradila co nejvíc lidí. Neměla jsem ale koho prozradit, protože jsem vlastně nic nezákonného nespáchala. Dostala jsem rozsudek za rozvracení státu, ale ve skutečnosti to bylo kvůli knize, která mi patřila a kterou četla s. Ivana (pozn. řeholní sestra Ivana Kopecká z Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje a spolusestra Damiány Mikulkové) a odložila ji pod moji postel. Při prohlídce tu knihu u mě našli.“*¹⁰⁰

2.3.3 Internace a smrt Jana Šrámka

Výraznou ztrátu pro Kongregaci sester sv. Cyrila a Metoděje i pro její generální představenou znamenala smrt Mons. Dr. Jana Šrámka. Zakladatel kongregace zemřel 22. 4. 1956 po převozu do nemocnice. Už od roku 1949 až do své smrti žil v internaci pod přísným dozorem StB. Ani před smrtí nebylo vyhověno jeho žádosti, aby se mohl setkat s Marií Růžnou Nesvadbovou. K dopisu adresovanému sestře Marii přiložil

---

⁹⁸ DŮBRAVOVÁ, R. *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila Metoděje 1924 – 1990*. Bílá Voda, 1992, s. 60.

⁹⁹ Tamtéž, s. 60.

¹⁰⁰ Část z rozhovorů se s. Damiánou Mikulkovou z Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje, které byly nahrány ve dnech 25. – 27. 10. 2014 na Velehradě.

závěť, ve které odkázal všechen svůj majetek Kongregaci sestrám sv. Cyrila a Metoděje.¹⁰¹

2.4 VÝVOJ KONGREGACE OD 60. LET 20. STOLETÍ DO ROKU 1989

60. léta 20. století jsou ve znamení zmírnění tlaku komunistické vlády na církve. To se promítá i do života Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje.

2.4.1 Přehled počtu sester

Pro snazší orientaci udáváme v tabulce přehled jednotlivých komunit s počty členů, činností během období 1960 – 1989. V tabulce je uveden pro srovnání stav z roku 1957, 1965, 1975, 1980 a 1987. Sestry byly mezi domy překládány, proto počty mohou mírně kolísat. Některé komunity vznikly až později, nebo naopak byly zrušeny.

Místo	Zařízení	Rok 1957	Rok 1965	Rok 1975	Rok 1980	Rok 1987
Bílá Voda	Charitní domov	---	9	19	26	28
Brno	Vaníčková	---	--	---	2	---
Dolní Podluží	DD	13	11	10	3	---
Jindřichov	ÚSP	---	32	22	11	---
Krnov	ÚSP	31	---	---	---	---
Krásná Lípa	DD	14	10	11	10	---
Krásná Lípa	Fučíkova	---	---	---	6	11
Liberec	DD	7	---	---	---	---
Liptáň	fara	---	---	---	6	5
Litoměřice	seminář	---	---	8	12	17
Praha	různé	3	3	8	8	9
Prostějov	DD	5	---	---	1	---
Skalička	ÚSP	22	19	13	12	8
Velehrad	ÚSP	31	33	24	19	17
Mimo komunitu	---	---	---	5	1	5
Celkem sester	---	126	117	124	117	100

Tab. č. 3 Počet sester v jednotlivých komunitách za sledované období 1957-1987

DD = domov důchodců; ÚSP = ústav sociální péče

¹⁰¹ DŮBRAVOVÁ, R. *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila Metoděje 1924 – 1990*. Bílá Voda, 1992, s. 51 – 54.

Po pádu komunistického režimu byl početní stav Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje k roku 1990: 118 sester a 5 novicек.

2.4.2 Úmrtí generální představené Marie Nesvadbové

Dne 3. března 1963 se „Matka zakladatelka“ dožívá 85 let, ale už po devíti dnech, 12. března, umírá. Slavnostní rekviem za zemřelou sestru Marii sloužil v Bílé Vodě tehdejší pražský biskup František Tomášek. Poté bylo tělo zesnulé převezeno na Velehrad, kde na místním hřbitově bylo pochováno prelátem Františkem Cinkem.¹⁰²

V roce 1958, v jubilejním třicátém roce od založení Kongregace sester svatých Cyrila a Metoděje a nedlouho před svou smrtí, rekapituluje vývoj v minulých desetiletích a formuje následující myšlenky: *„Třicet let uplynulo pro novou kongregaci – dobrých i zlých – takže pohled do minulosti vyvolává bolestný vzdech. Kolik to bouří nad ní se sneslo, – o život bylo jí zápasit v boji s nepřáteli Boha a Církve. Právě tyto politické převraty a pronásledování všeho náboženského bylo příčinou, že mladá kongregace byla nucena třístit své síly a přijímat činnost v nejrůznějších oborech, aby se zachovala pro budoucí své poslání. Vyšla z boje poučena, ač také utrpěla mnohé ztráty, jak na majetku, tak na řeholním povolání sester.*

Nahradit všechny tyto ztráty a upevnit ducha řeholního v kongregaci bude úkolem budoucích let.“¹⁰³

Dále shrnuje na základě svých zkušeností následující rady budoucím generacím řeholních sester v době pronásledování:

1. věnovat dostatek času a síly pro formaci novicек, které se mají v období na přípravu řeholního života utvrdit ve svém povolání;
2. nezakládat malé komunity, kde by se těžko zachovávala řeholní kázeň a kde je nebezpečí přílišného zesvětštění;
3. nestavět další řeholní domy, pokud to není nutné, protože mladé sestry pod tíhou pracovních povinností ohrožují svůj duchovní růst a mohou ztratit své řeholní povolání.¹⁰⁴

Pro realističtější dokreslení odkazu „Matky zakladatelky“ může posloužit krátká vzpomínka s. Damiány Mikulkové: *„Pamatuju si, když jsem se s ní naposledy setkala.*

---

¹⁰² DŮBRAVOVÁ, R. *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila Metoděje 1924 – 1990*. Bílá Voda, 1992, s. 64 – 65.

¹⁰³ Tamtéž, s. 66 – 67.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 67.

*Nikdy nezapomenu na to, jak s vážným výrazem a naléhavým pohledem nám při loučení řekla: 'Žijte svatě!'*¹⁰⁵

Ještě před svou smrtí ustanovila s. Marie Nesvadbová jako svou nástupkyni v úřadu generální představené s. Eymardu Muselíkovou, v té době dlouholetou představenou místní komunity v Jindřichově ve Slezsku a svoji blízkou spolupracovnici. S. Eymarda Muselíková se tak stala v pořadí druhou generální představenou Kongregace sester svatých Cyrila a Metoděje.¹⁰⁶ Po svém jmenování se s. Eymarda přestěhovala do domu v Bílé Vodě, kde bylo ustanoveno sídlo prozatímního generalátu.¹⁰⁷ Souhlas odboru pro věci církevní při ministerstvu školství, který byl tehdy státem požadován, byl udělen k 15. 7. 1963.¹⁰⁸ Dne 8. prosince 1963 byla na generální kapitule při tajném zasedání zvolena generální rada, tajemnice a ekonomka. Aby se řeholnice vyhnuly přímému zasahování státu do řízení kongregace, proběhly volby tajně. V té době muselo být totiž vydáno povolení pro každé shromáždění sester a stát si vyhradil právo rozhodovat, kdo může být volen. Až v květnu 1964 kongregace zveřejnila jména svého vedení – čtyř generálních rádkyň a generální ekonomky:

- s. Karmela Důbravová, vikářka;
- s. Xaverie Plačková, rádkyně a sekretářka;
- s. Assumpta Dubská, rádkyně;
- s. Klementa Nováková, rádkyně;
- s. Brigita Potěšilová, generální ekonomka.¹⁰⁹

2.4.3 Druhý vatikánský koncil a politické „oteplení“ na konci 60. let

V této době probíhal II. vatikánský koncil, jež sestry s nadšením sledovaly. Především oceňovaly jeho ekumenický ráz a vzájemné setkávání vysokých představitelů jednotlivých církví: Pavel VI. jako hlava římskokatolické církve se setkal v roce 1964 ve Svaté zemi v Jeruzalémě s Athenagorou, představitelem cařihradské pravoslavné církve; jejich druhé setkání proběhlo o 3 roky později při návštěvě Turecka v Cařihradě. V říjnu téhož roku navštívil cařihradský patriarcha Řím a třikrát se setkal se Svatým otcem

---

¹⁰⁵ Část z rozhovorů se s. Damiánou Mikulkovou z Kongregace sester svatých Cyrila a Metoděje, které byly nahrány ve dnech 25. – 27. 10. 2014 na Velehradě

¹⁰⁶ Dopis Apoštolské administratury v Českém Těšíně *Souhlas k výkonu funkce č. 10/63*, spisovna kongregace.

¹⁰⁷ Dopis Apoštolské administratury v Českém Těšíně *Schválení hlavního domu č. 7/63*, spisovna kongregace.

¹⁰⁸ DŮBRAVOVÁ, R. *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1924 – 1990*. Bílá Voda, 1992, s. 68.

¹⁰⁹ *Zápis o zasedání generální kapitoly dne 8. 12. 1963*, spisovna kongregace.

Pavlem VI. V březnu 1966 proběhlo setkání Pavla VI. s představitelem anglikánské církve, arcibiskupem z Canterbury Michaellem Ramseyem.¹¹⁰

Sestry byly seznamovány s pokyny II. vatikánského koncilu, pročítaly nově vydané dokumenty, jejichž texty vykládal a zpracovával ThDr. Reginald Dacík, který na Velehradě působil od 1. prosince 1965 jako duchovní správce. Pro sestry pořádal různé teologické přednášky a kurzy. Všechny komunity se v té době snaží osvojit si koncilní články a obnovit řeholní život ve smyslu II. vatikánského koncilu. K přijetí nových koncilových myšlenek a k obnově řeholního života podle nich vybízí sestry ve svém dopise také P. František Šilhan, někdejší provinciál českých jezuitů, který pobýval na Velehradě a setkával se tam se sestrami sv. Cyrila a Metoděje. „*Mysím, že u Vašich sester je vcelku dost upřímná snaha naslouchat pozorně vlnobití pokoncilového ruchu v Církvi a obnovovat s porozuměním a ochotou, co se za daných poměrů reformovat dá, ovšem s výhledem na eventuelní budoucí apoštolátní a charitativní práce, které se mohou značně lišit od dřívějších specificky zaměřených prací jednotlivých Kongregací,*“ píše v dopise adresovaném generální představené s. Eymardě Muselíkové a dále zmiňuje: „*...musím se přiznat, že se mi líbí na Vaší Kongregaci jakási řeholní čilost /kdysi jsem řekl Vašim sestram: ‚Jste mladá Kongregace, máte budoucnost, poněvadž máte duchovní elastičnost!‘, dále se mi líbí styl Vaší práce (...) a dnes zejména Vaše otevřenost a vnímavost pro reformní myšlenky Vatikánského koncilu, pokud se týkají i časové obnovy řeholního života.*“¹¹¹

S II. vatikánským koncilem souvisí i změna řeholního oděvu. V březnu 1967 zaslala Posvátná kongregace pro řeholníky a světské instituty v Římě dekret o změně řeholního šatu. Ještě v červenci téhož roku oblékly cyrilometodějky nové šaty, které byly více přizpůsobeny dnešní době.¹¹²

Na konci 60. let 20. stol. poněkud zesláblo pronásledování církve a sestry využily možnosti povolení k dokončení studia, avšak pod závaznou podmínkou, že 4 – 10 let budou pracovat v ústavech sociální péče. Na tehdejší Universitě Jana Evangelisty

---

¹¹⁰ Setkání M. Ramseye a Pavla VI. sice vyvolalo naději na usmíření obou církví, ale přesto byly vydány o něco později dokumenty Mezinárodní anglikánsko-katolické komise, které se týkaly prohlubujících se vzájemných překážek v pojetí eucharistie, Panny Marie, svátostí a kněžství. Anglikánská církev totiž začala udělovat biskupské svěcení žen a nebrání se ani uzavírání manželství mezi osobami stejného pohlaví. Zdroj: Historické setkání katolických a anglikánských biskupů [online]. [citováno 2017-10-4]. Dostupné na WWW: <https://www.cirkev.cz/archiv/061114-historicke-setkani-katolickych-a-anglikanskych-biskupu>.

¹¹¹ Dopis Františka Šilhana ze dne 12. 10. 1966, spisovna kongregace.

¹¹² DŮBRAVOVÁ, R. *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1924 – 1990*. Bílá Voda, 1992, s. 76 – 77.

Purkyně v Brně dokončila studium anglického a českého jazyka s. Immaculata Durčáková, na Pedagogické fakultě v Praze začala navštěvovat dálkové studium – obor defektologie – s. Pulcherie Šrámková. Stejný obor na Pedagogické fakultě v Olomouci vystudovala s. Hyacinta Dubanová. Některé ostatní sestry dokončily střední pedagogickou nebo zdravotnickou školu.¹¹³

V roce 1966 vydala generální představená s. Eymarda Muselíková pokyn, aby se zpět do kongregace vrátily sestry, kterým byl umožněn v roce 1950 při násilném stěhování odchod k příbuzným kvůli politickým poměrům a nejisté situaci. Po událostech „pražského jara“ bylo povoleno přijímat řeholní dorost. Nejdříve šlo pouze o osoby, které žádaly o vstup do kláštera už v roce 1950. Do Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje vstoupilo 6 žadatelek – 3 z nich pracovaly jako civilní zaměstnankyně v ÚSP Jindřichov a 3 další v ÚSP Velehrad. Poté bylo v letech 1969 – 1970 celkem přijato 9 čekatelek. Sestry se v tomto krátkém období svobody mohly účastnit i různých kurzů (liturgických, formačních, hudební škola apod.).¹¹⁴

S tehdejšími politickými a společenskými změnami souvisí i zvýšení žádostí o posílání sester do pastorace. Vedení kongregace dostávalo prosby o uvolnění sester pro práci ve farnostech – vyučování náboženství, pečovatelskou službu v rodinách. Zakládají se proto malé komunity, např. v Karviné, kam jsou vyslány dvě sestry – s. Illuminata Nerušilová a s. Amáta Ondřejková; nebo Vnorovy, kde začaly působit s. Gerarda Hobzová jako katechetka, s. Klára Lysáková a s. Akvináta Macúrová, které vypomáhaly ve farnosti; v Uherském Hradišti bydlely tři sestry důchodkyně v prvním poschodí domu Antonína Šuránka. Vznikala tak malá, většinou tříčlenná řeholní společenství, která podléhala přímo vedení kongregace.¹¹⁵

Dne 23. prosince 1968 obdržela generální představená s. Eymarda Muselíková dodatečné povolení k úkonům, které v předcházejících letech sama prováděla (připuštění do noviciátu, kanonický výslech, připuštění k řeholním slibům) a na které potřebovala nutný souhlas biskupa. Z politických důvodů však nemohla představitele diecéze kontaktovat buď kvůli jeho internaci, nebo pro sedisvakanci.¹¹⁶

Na první generální kapitule, svolané roku 1969 s. Eymardou Muselíkovou, byla za generální představenou zvolena s. Karmela Důbravová, dosavadní představená komunity v Jindřichově ve Slezsku. Za generální rádkyně byly zvoleny: s. Immaculata

---

¹¹³ DŮBRAVOVÁ, R. *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila Metoděje 1924 – 1990*. Bílá Voda, 1992, s. 71.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 79 – 80.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 91 – 93.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 81.

Durčáková – generální vikářka, s. Ancilla Karafiátová, s. Pulcherie Šrámková, s. Amáta Ondřejková a generální ekonomka s. Milada Bicencová. S. Karmela se přestěhovala na Velehrad, čímž se Velehrad stal generálním domem kongregace. V roce 1970 byly na zkušební dobu kapitulním ordinariátem v Olomouci schváleny nově přepracované Stanovy.¹¹⁷

V 1100. jubilejním roce od úmrtí sv. Cyrila vydal Pavel VI. apoštolský list *Antiquae nobilitatis*, adresovaný věřícím z Československa. Papež zde povzbuzuje věřící nejen Čechoslováky, ale i ostatní slovanské národy. Pobízí k evangelizaci a obnově křesťanského života v Československu. Vyzdvihuje zde přínos apoštolátu soluňských bratří: „...je jasné, že pro vaše krajany byli velkolepým Božím darem. Tím, že kázali evangelium, přivedli ony národy do lůna katolické církve, a tím, že sestavili abecedu a vytvořili pro slovanskou řeč pravidla, položili základy jejich kultury a civilizace. Jejich zásluhou a prací jste vešli do literárního styku s Východem a Západem; slovanský jazyk byl povýšen na liturgický; církvi se dostalo v oněch krajích svobodné a vhodné správy; občanské právo dostalo podobu příkazů plných moudrosti. Právem je nazýváte otci svých národů; všeobecně se jim připisuje především to, že vaše milované národy byly přijaty do společenství nejcivilizovanějších národů.“¹¹⁸ Dále papež pobízí, aby ti, kterých se to týká, pokračovali v tradici slovanských věrozvěstů. I z tohoto důvodu si sestry cyrilometodějky v jubilejním roce zvláštním způsobem připomínaly patrony své kongregace: putovní poutí ostatků sv. Cyrila po moravských farnostech; exerciciemi, které vedl ThDr. Reginald Dacík, a především poutí do Říma. Oficiální poutí z Československa do Říma, naplánované na 14. února, se účastnilo i 5 našich sester v čele s generální představenou s. Eymardou Muselíkovou. Na druhou pouť do Říma, stanovenou v dubnu, se vydalo 40 sester i s Dr. Reginaldem Dacíkem. Při audienci u papeže Pavla VI. pozdravily s. Immaculata Durčáková a s. Amata Ondřejková Svatého otce a předaly mu ikonu Panny Marie, kterou kongregaci věnoval Jan Šrámek. Pavel VI. při té příležitosti oběma sestrám řekl: „*My víme, že vaše kongregace po 40 let pracuje klidně a mlčenlivě s hlubokým zápalem a v ustavičném sebeobětování, aby se brzy uskutečnila velekněžská modlitba Ježíšova za církev, 'aby všichni byli jedno'*. Pokračujte tedy, to je naše vroucí přání, dcery v Kristu nejmilejší, s velkou vírou a živou nadějí na cestě svého povolání – duší zcela zasvěcených jednotě církve. Buďte si dobře vědomy, jak připomíná II. vatikánský sněm, že tento svatý záměr sjednotit všechny křesťany v jediné

¹¹⁷ DŮBRAVOVÁ, R. tamtéž, s. 89-91.

¹¹⁸ PAVEL VI. *Antiquae nobilitatis*, 1969, čl. 104.

*církvi Kristově – jediné a jedné – převyšuje lidské síly a schopnosti. Skládáme všechnu svou naději v modlitbu Kristovu za církev, v lásku nebeského Otce k nám a v sílu Ducha Svatého a radujeme se spolu s vámi, že v tomto vašem ideálu vidíte hlavní smysl a účel vašeho každodenního obětování.*¹¹⁹

Cyriľmetodějky pak v Římě ještě navštívily hrob sv. Cyrila v kostele sv. Klimenta, všechny čtyři papežské baziliky, Nepomucenum, kardinála Berana, Kalistovy katakomby a mnoho dalších památek. Mimo jiné se setkaly se slovenskými sestrami sv. Cyrila a Metoděje z USA. Jejich kongregace byla založena 11. září 1909 v USA Matúšem Jankolou, knězem ze Slovenska.¹²⁰ Umožnění oficiální pouti do Říma dokládá uvolnění společenských poměrů v Československu a pro řeholní sestry tato cesta představovala výjimečný zážitek a vzácnou odměnu. Avšak tato svoboda netrvala dlouho.

2.4.4 Období normalizace

Rok 1970 znamená konec nadějí pro církevní obnovu. Řeholním sestram je zakázáno vyučovat náboženství, pracují opět pouze v ústavech sociální péče nebo charitních domech pod dohledem. Malé komunity, které vznikly na konci 60. let, zanikají; ruší se společenství v Karviné, ve Vnorovech, později i v Uherském Hradišti. V roce 1971 je obnoven zákaz přijímání řeholního dorostu. Mladé sestry, které byly přijaty po tomto nařízení, nesměly nosit řeholní oděv, musely se odstěhovat z Velehradu do Uherského Hradiště a byl jim zakázán kontakt se sestrami.¹²¹

V 70. letech 20. století dochází ke snížení počtu řeholnic z důvodu zákazu přijímání nového dorostu a k věkovému nárůstu sester. Ministerstvo kultury a Česká katolická charita hledaly farní budovy vhodné pro zřízení charitních domovů pro sestry v důchodovém věku. V Rousínově v okr. Vyškov a v Brozanech u Litoměřic byla možnost získat takový stavební objekt, ale státní úřady v obou případech odmítly dát k dispozici tyto prostory.¹²²

Od 1. ledna 1971 se generální představená s. Karmela Důbravová, již jako důchodkyně, stěhuje do Bílé Vody, čímž se hlavní sídlo kongregace překládá právě sem.

---

¹¹⁹ DŮBRAVOVÁ, R. *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila Metoděje 1924 – 1990*. Bílá Voda, 1992, s. 84 – 85.

¹²⁰ Tamtéž, s. 82 – 85.

¹²¹ Tamtéž, s. 94 – 95.

¹²² *Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1923 – 1997*, s. 101.

Na 4. srpen 1975 musela být ze 7. května přeložena kvůli konání oslav k 30. výročí osvobození ČSSR Rudou armádou 2. generální kapitula, která se konala v Bílé Vodě. Zde byla zvolena na druhé volební období generální představenou s. Karmela Důbravová; za generální rádkyně s. Illuminata Nerušilová, s. Immaculata Durčáková, s. Pulcherie Šrámková, generální ekonomkou s. Amáta Ondřejková.¹²³

Významnou událostí bylo potvrzení Kongregace sester svatých Cyrila a Metoděje jako řeholní společnosti papežského práva. Dne 25. června 1976, na slavnost Nejsvětějšího srdce Ježíšova, schválil papežský stolec dekretem Posvátné kongregace pro řeholníky a světské instituty žádost generální představené ze dne 25. září 1975.¹²⁴ Kongregace je od této doby výhradně podřízena Apoštolskému stolci, všechny její členky jsou vázány poslušností vůči papeži jako svému nejvyššímu představenému.

V roce 1978 došlo k pokusu založit mužskou kongregaci Cyrila a Metoděje. Tuto snahu inicioval P. J. Hájek z Prahy se skupinou kněží, avšak bezvýsledně. O tři roky později vystoupil s podobným nápadem JUDr. Miroslav Richter¹²⁵, který působil jako dirigent pěveckého sboru „Proglas“ se zaměřením na liturgii sv. Jana Zlatoústého. Na vytvoření Stanov pro novou mužskou řeholi sv. Cyrila a Metoděje se podílel i P. Stanislav Krátký. Kvůli politickým poměrům ke vzniku nové kongregace nedošlo, návrh stanov je uložen v archivu Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje na Velehradě.¹²⁶

Sestry cyrilometodějky s nadšením sledovaly volbu nového papeže. Dne 10. října 1978 jím byl zvolen ve svých 58 letech krakovský biskup Karol Wojtyła, který si zvolil jméno Jan Pavel II. O dva roky později prohlásil tento papež slovanské apoštoly a hlavní ochránce kongregace, sv. Cyrila a Metoděje, za spolupatrony Evropy, čímž usiloval

---

¹²³ DŮBRAVOVÁ, R. *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila Metoděje 1924 – 1990*. Bílá Voda, 1992, s. 97 – 100.

¹²⁴ DŮBRAVOVÁ, R. tamtéž, s. 102 – 103.

¹²⁵ JUDr. Miroslav Richter kolem sebe vytvořil okruh lidí (zhruba 20 – 30), který hájil neoficiální promoravské aktivity. Sám Richter vystupoval už od 70. let jako přesvědčený Moravan a současně věřící katolík. Založil a vedl pěvecký sbor Proglas, jehož členové se označovali jako Gorazdovo bratrstvo. Šlo o věřící lidi, kteří podporovali ekumenické snahy a převáželi ilegálně do Sovětského svazu ruské výtisky Bible. Usilovali o posílení moravského sebevědomí a pořádali poutě na významná moravská místa, pečovali o základy velkomoravské baziliky na hoře sv. Klimenta, putovali po stopách svatého Cyrila a Metoděje, na jejichž odkaz navazovali. „Gorazdovci“ existovali až do listopadu 1989, kdy se transformovali v Moravské občanské hnutí a působili již na politické úrovni. Zdroj: *Pod moravskou orlicí aneb Dějiny moravanství II* [online]. [citováno 2017-04-11]. Dostupné na WWW: <https://dalsimoravak.wordpress.com/2008/08/01/pod-moravskou-orlici-aneb-dejiny-moravanství-11/>.

JUDr. Miroslav Richter zemřel 16. února 2017 ve věku 65 let. Zdroj: KYSELKA, I. *Ohlédnutí za Miroslavem Gorazdem Richterem* [online]. [citováno 2017-10-27]. Dostupné na WWW: <https://www.getsemany.cz/node/3418>.

¹²⁶ DŮBRAVOVÁ, R. *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila Metoděje 1924 – 1990*. Bílá Voda, 1992, s. 111.

o zdůraznění jejich přínosu pro evangelizaci národů Velké Moravy a jejich příspěvní ke kulturnímu a civilizačnímu vývoji evropského kontinentu. Sv. Cyrila a Metoděje vyzdvihl jako apoštoly křesťanské jednoty v období, kdy došlo k prohloubení ekumenického dialogu mezi západní a východní církví. „*Vyhlášení sv. Cyrila a Metoděje za spolupatrony Evropy (Egregiae virtutis, 1980) otevírá nový pohled na rozvíjení cyrilometodějské tradice: díváme-li se na Evropu geograficky, jejímu rázu daly vznik dvě křesťanské tradice. Protože nás 2. vatikánský koncil vybízí k jejich sblížení, prohlášení sv. Cyrila a Metoděje za patrony Evropy odpovídá tomu, co myšlenka jednotné Evropy rovněž obsahuje, totiž příspěvní slovanských národů.*“¹²⁷

V apoštolském listě *Egregiae virtutis* z 31. prosince 1980 se píše: „*Tedy dnes po tolika staletích roztržek mezi církvemi, mezi Východem a Západem, Římem a Cařihradem, kdy byly již učiněny, počínajíc Druhým vatikánským sněmem, rozhodné kroky směřující k plnému společenství; zdá se, že vyhlášení svatých Cyrila a Metoděje za spolupatrony Evropy, pospolu se svatým Benediktem, odpovídá plně znamením naší doby. A to zvláště tehdy, stane-li se tak v roce, ve kterém obě církve, katolická a pravoslavná, vstoupily do rozhodujícího údobí dialogu, po jeho zahájení na ostrově Patmu, spojovaném dle tradice s blaženým Janem apoštolem a evangelistou. (...) Zvěstování evangelia se stalo cestou a nástrojem vzájemného poznání a jednoty mezi rozdílnými národy rodící se Evropy a vytvořilo dnešní Evropě společné duchovní a kulturní dědictví.*“¹²⁸

Papež Jan Pavel II. navázal na své předchůdce, především na papeže Lva XIII., který přesně o sto let dříve vydal encykliku *Grande munus* (1880). V tomto listě označil Cyrila a Metoděje v celé církvi za „*hlasatele pravé víry, šířitele křesťanské osvěty, vzory křesťanských ctností, hrdiny pravé lásky k bližnímu*“.¹²⁹ Dalším papežem, který se zasloužil o rozkvět kultu slovanských věrozvěstů, byl Pius IX., který na prosbu biskupa Josipa Juraje Strossmayera (1815 – 1905) schválil kult sv. Cyrila a Metoděje pro celé slovanské území.¹³⁰

Špidlík uvádí, že papeže Jana Pavla II. k prohlášení slovanských apoštolů vedly tři důležité skutečnosti: Nejdříve požádal kardinál František Tomášek papeže Jana Pavla II., aby se připomnělo blížící se 1100leté výročí smrti sv. Metoděje. Sám papež si

---

¹²⁷ AMBROS, P. Velehrad a jeho obnova pro 21. stol. In: AMBROS, P. (ed.) *Velehrad na křižovatkách evropských dějin*. Olomouc: Refugium, 2016, s. 18.

¹²⁸ JAN PAVEL II. *Egregiae virtutis*, 1980, čl. 126 – 127.

¹²⁹ Pastýřský list k jubileu cyrilometodějskému – červen 1980. In: *Pastýřské listy 1945 – 2000 : Arcidiecéze pražská*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 374.

¹³⁰ GÓRKA, L. *Svatí Cyril a Metoděj*. Olomouc: Refugium, 2007, s. 26 – 27.

uvědomil na svých apoštolských cestách nutnost zdůraznit spojitost křesťanství a historie a kultury slovanských zemí. Ze křtu má vycházet identita každého člověka i národů.¹³¹ Dalším impulsem k napsání listu *Egregiae virtutis* se stala papežova návštěva Cařihradu a událost, ke které tehdy došlo a jež měla velký význam pro ekumenické smýšlení samotného papeže: „*Papež asistoval při patriarchově liturgii. Po velkém vchodu (řekli bychom před obětováním) vystoupil před ikonostas a podal patriarchovi kalich, s kterým se sloužila liturgie. Patriarcha ze své strany vložil papeži na ramena biskupskou stólu. Jde tu tedy o slavnostní veřejné uznání jednoty ve svátosti kněžství.*“¹³²

Velkou ránu pro sestry představovala zpráva o atentátu na Jana Pavla II., který byl spáchán 13. května 1981 při veřejné audienci. V této době obdržely s. Karmela Důbravová a s. Pulcherie Šrámková 14denní povolení vycestovat do Říma na zasedání Mezinárodní unie generálních představených (UISG)¹³³, které se konalo od 18. do 21. května. Tohoto zasedání se za celou ČSSR účastnily pouze tyto dvě sestry.

V srpnu 1981 se v Bílé Vodě konala 3. generální kapitula, na níž byla zvolena na třetí volební období generální představenou s. Karmela Důbravová. Generálními rádkyněmi se staly: s. Illuminata Nerušilová, s. Virginie Turzová, s. Emílie Uvírová a s. Václava Dudová. Generální ekonomkou byla jmenována s. Amáta Ondřejková. V pracovní části generální kapituly bylo projednáváno a upravováno znění konstitucí a direktáře kongregace. Dne 25. března 1982 došlo ke schválení Konstitucí Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje. Ve schvalovacím dekretu Posvátné kongregace pro řeholníky a sekulární instituty se píše: „*Kromě cílů a snah, jež jsou řeholnímu stavu společné, doporučuje se v těchto Konstitucích sestrám kongregace činná účast na ekumenickém poslání církve, zvl. mezi národy slovanskými, která se má uskutečňovat modlitbami, obětmi a apoštolskou horlivostí v apoštolském duchu sv. Cyrila a Metoděje podle příkladu zakladatelky.*“¹³⁴

Na Velehrad často jezdil František Šilhan, provinciál Tovaryšstva Ježíšova¹³⁵, který svou pomoc poskytoval mnoha řeholním společenstvím při reformě řádových

---

¹³¹ ŠPIDLÍK, T. Křesťanský Východ a Západ jako stálý úkol velehradské tradice. In: AMBROS, P. *Velehrad na křižovatkách evropských dějin*. Olomouc: Refugium, 2016, s. 105.

¹³² ŠPIDLÍK, T. tamtéž, s. 106.

¹³³ Mezinárodní unie generálních představených byla založena v r. 1965 Posvátnou kongregací pro řeholníky a sekulární instituty se sídlem v Římě a má za úkol zprostředkovat výměnu zkušeností, hledat nové podněty pro život a úkoly zasvěcených osob v celé církvi.

¹³⁴ *Dokument o schválení*, spisovna kongregace.

¹³⁵ František Šilhan (1905 – 1985) byl velmi nadaný, studoval v zahraničí (Holandsko, Řím), v roce 1945 se stal provinciálem České provincie jezuitů. Kvůli výborným organizačním schopnostem a respektu v politických kruzích se stal v roce 1950 obětí „monstrprocesu“ s řeholníky. Rozsudek mu vynesl 25 let vězení (Valdice, Leopoldov, Ostrava). V roce 1965 byl propuštěn na amnestii, v letech „politického

stanov. Na úpravách konstitucí Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje se rovněž podílel velkou měrou. V 70. letech 20. století byl internován v Radvanově u Tábora a pak v Charitním domově na Moravci. Sestry cyrilometodějky v Bílé Vodě příležitostně navštěvoval.¹³⁶

V roce 1985 si katolická církev v Československu připomínala 1100. výročí úmrtí svatého Metoděje. K této příležitosti se i sestry z Kongregace sv. Cyrila a Metoděje připravovaly rok předem. Byly vybízeny na přání biskupů k zapojení do pobožností ve všech farnostech, konaly pokání za odklon československého národa od Boha a prosily za obnovu cyrilometodějské víry. Sestrám bylo vedením kongregace doporučeno, aby absolvovaly exercicie s cyrilometodějskou tematikou, vykonaly pouť na Velehrad, který představuje místo posvěcené činnostmi Cyrila a Metoděje, přečíst si alespoň jednu knihu týkající se cyrilometodějské ideje a další úkony, které by prohloubily odkaz soluňských bratří.¹³⁷ Sestry se účastnily rovněž velehradské pouti, která se konala 7. července 1985. Členky Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje prožívaly tento jubilejní rok opravdově, jak o tom dosvědčuje dopis, který byl poslán Janu Pavlu II.: „*Posíláme Vám, Svatý Otče, uctivý pozdrav z posvátného Velehradu, kolébky naší víry, kde jsme za Vás a na Vaše úmysly položily na oltář P. Marie, Matky jednoty křesťanů tento duchovní dar: Každá sestra naší kongregace Vám věnovala s láskou a vděčností po dobu 30 dnů: všechny své modlitby, práce, oběti, noční služby, obtíže stáří a nemoci, skutky lásky a sebezáporu s prosbou, aby Bůh na přímluvu sv. Cyrila a Metoděje žehnal Vaši apoštolské práci a posiloval Vás ve Vašem úsilí o sjednocení všech křesťanů v jedné církvi. Vždyť specifickým posláním naší kongregace je pomáhat oběťmi, modlitbami a apoštolskou činností ke splnění Kristova odkazu 'ABY VŠICHNI BYLO JEDNO'.*“¹³⁸

O dva roky později (červenec 1987) se k počtě sv. Cyrilu a Metoději slavila v Bílé Vodě staroslověnská liturgie. Sloužil ji s povolením Mons. Josefa Vransy Dr. Vojtěch Tkadlčík.¹³⁹ Této slavnosti se zúčastnil i pěvecký sbor pod vedením JUDr. Miroslava

---

oteplení“ 1968 – 1969 se snažil obnovit působení jezuitů – vytvořit malé komunity, studium scholastiků, jejich kněžské svěcení. Provincii řídil do roku 1971, po něm úřadu provinciála převzal Jan Pavlík. V roce 1979 se přestěhoval do Moravce pod státním dohledem, v roce 1981 zažil na Moravci přepadení policií a byl obžalován pro maření dozoru státu nad církvemi. Na jeho pohřeb se sešlo velké množství spolubratří, diecézních kněží, řeholnic, bývalých vězňů i laiků. (PAVLÍK, J. *Vzpomínky na zemřelé jezuitu, narozené v Čechách, na Moravě a v moravském Slezsku od roku 1814*. Olomouc: Refugium, 2011, s. 508 – 514.)

¹³⁶ DUDOVÁ, V. *Co si myslíme o jezuitěch?* Olomouc: Refugium, 2006, s. 18.

¹³⁷ DŮBRAVOVÁ, R. *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila Metoděje 1924 – 1990*. Bílá Voda, 1992, s. 124 – 125.

¹³⁸ Tamtéž, s. 131.

¹³⁹ Vojtěch Tkadlčík (1915 – 1997) byl v roce 1993 jmenován profesorem staroslověnštiny, zařadil se tak k našim nejvýznamnějším slavistům. Po II. vatikánském koncilu přeložil nový misál ve staroslověnštině

Richtera z Brna, který zazpíval několik písní z východní liturgie. Celá akce měla sloužit jako povzbuzení pro zhruba 370 řádových sester z 12 různých kongregací, které v Bílé Vodě v té době žily.¹⁴⁰

V srpnu 1987 se konala 4. generální kapitula za účasti Dr. Leopolda Dýmala¹⁴¹, olomouckého kanovníka, kterého pověřil olomoucký biskup Mons. Josef Vrana. Na této generální kapitule bylo zvoleno nové vedení kongregace. Generální představenou se stala s. Otilie Kaňová, generální vikářkou s. Karmela Důbravová, za generální rádkyně byly jmenovány: s. Václava Dudová, s. Vítězslava Minaříková, s. Justina Severínová a úřad generální ekonomky převzala s. Immaculata Durčáková.¹⁴²

Rok 1988 byl pro kongregaci hned z několika důvodů jubilejní. Sestry si připomínaly 60. výročí založení kongregace (8. září), rovněž 110. výročí narození a 25. výročí úmrtí „Matky zakladatelky“. Na její památku byl na bělovodském hřbitově postaven dvouramenný kříž.

Rok 1988 znamenal pro Rusy tisícileté výročí jejich christianizace – v roce 988 přijal kníže Vladimír křest. Tyto oslavy se týkaly i Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje. Její členky se od počátků modlí na úmysl sjednocení slovanských zemí ve víře. Do oslav se zapojili představitelé nejen pravoslavné, ale i ostatní křesťanských církví. Jan Pavel II. poslal do Moskvy arcibiskupa Augustina Casaroliho. Ještě v témže roce se mladší sestry účastnily zájezdu do Zakarpatské Ukrajiny, který byl pořádán k příležitosti oslav milénia. Sestry se mohly seznámit s východní liturgií a s životem východní církve.¹⁴³

V květnu 1988 navštívily některé sestry spolu s generální představenou s. Otilií Kaňovou tehdejší Jugoslávii, kde si prohlédly Záhřeb, Plitvická jezera, Medžugorje, Mostar, Sarajevo a další města. Ostatní sestry podnikly poutě podle možností na blízká poutní místa, jako je Velehrad, Hostýn, Filipov, Svatá Hora, Čenstochová v Polsku.¹⁴⁴

---

a doplnil k němu nápěvy. Stal se biskupským vikářem a zasloužil se o svatořečení Jana Sarkandra (srov. GRAUBNER, J. *Kněžské osobnosti*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2010, s. 125 – 127).

¹⁴⁰ DŮBRAVOVÁ, R. *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila Metoděje 1924 – 1990*. Bílá Voda, 1992, s. 138 – 139.

¹⁴¹ Leopold Dýmál (1914 – 1995) působil jako dómský farář v Olomouci; po smrti Josefa Vransy (podzim 1987) nebylo vedení Arcidiecéze olomoucké obsazeno až do léta 1989, kdy byl jmenován apoštolským administrátorem Mons. František Vaňák. Právě Leopold Dýmál přečetl v katedrále za přítomnosti kněží a věřícího lidu jmenovací dekret a představil nového olomouckého biskupa (srov. GRAUBNER, J. *Kněžské osobnosti*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2010, s. 38).

¹⁴² DŮBRAVOVÁ, R. *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila Metoděje 1924 – 1990*. Bílá Voda, 1992, s. 134.

¹⁴³ Tamtéž, s. 139 – 142.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 141 – 142.

Teprve od 1. září 1988 pokynem ředitele sekretariátu pro věci církevní ženským řeholím povolilo ministerstvo kultury přijímání řeholního dorostu. Nové členky mají být zaměstnány buď v charitních zařízeních, v církevních institucích, nebo v ústavech sociální péče.¹⁴⁵ Už dříve, v září 1983, generální představená požádala biskupa Josefa Vranu¹⁴⁶ při jeho návštěvě v Bílé Vodě o vyřizování dovolení přijímat řeholní dorost. V roce 1984 požádala opětovně, tentokrát sekretariát pro věci církevní ministerstva kultury, ale bezúspěšně. Oficiálně byly přihlášeny až v roce 1988 tři členky: s. Irena Řezáčová, s. Sávie Tumová a s. Terezitta Neupauerová. Byly zařazeny do zaměstnání v ÚSP na Velehradě.¹⁴⁷

V letech 1950 – 1989, kdy platil zákaz přijímat řeholní dorost, byla kongregace nucena vychovávat nové žadatelky ilegálně. Do řeholního společenství vstoupilo 42 nových členek.¹⁴⁸

Období	1950 - 1968	1969 – 1970	1970 - 1989
Počet žadatelek	7	9	26

Tab. č. 4 Počet žadatelek o vstup do kongregace v období 1950 – 1989

Tyto sestry nenosily řeholní oblečení, většinou žily v malých společenstvích (2-3 sestry) a bydlely v rodinných domcích, ve státních bytech a pracovaly v různých zaměstnáních. Komunity byly ve vzájemném kontaktu, ale tajném, se sestrami, které je formovaly. Exercicie, obláčky a sliby probíhaly v utajení. Několik sester však muselo kongregaci v roce 1972 opustit.

Uvolnění komunistického režimu u nás na konci 80. let 20. století nasvědčuje i návštěva sestry Clarissy Skálové z Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje z USA v červenci 1989.¹⁴⁹ Sestry z Československa se s touto kongregací seznámily na pouti do Říma v roce 1969 a od té doby udržovaly vzájemnou korespondenci.¹⁵⁰

¹⁴⁵ Opis Pokynu Sekretariátu vlády České socialistické republiky pro věci církevní č. 57/88, spisovna kongregace.

¹⁴⁶ Josef Vrana (1905 – 1987) přijal roku 1973 biskupské svěcení a byl jmenován apoštolským olomouckým administrátorem (srov. GRAUBNER, J. *Kněžské osobnosti*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2010, s. 140 – 141).

¹⁴⁷ DŮBRAVOVÁ, R. *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila Metoděje 1924 – 1990*. Bílá Voda, 1992, s. 142.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 152.

¹⁴⁹ Matúš Jankola (1872 – 1916) byl slovenským vlasteneckým knězem, který v r. 1893 jako ještě seminarista emigroval se svou sestrou a dvěma bratry do USA. Usadil se v Pensylvánii, kde založil r. 1909 Kongregaci sester sv. Cyrila a Metoděje, jejíž členky měly za úkol vyučovat děti slovenských emigrantů a současně je vlastenecky a křesťansky vychovávat. Nejprve kongregaci tvořily Slovenky, později už Američanky. V roce 1954 čítala kongregace 298 sester a 15 novicek a působila ve 33 školách určených pro emigranty. *Matúš Jankola* [online]. [citováno 2017-04-12]. Dostupné na WWW:

Další znamení politického „oteplení“ představovalo vyhlášení Desetiletí duchovní obnovy (1988), pořádané k příležitosti tisíciletého výročí úmrtí sv. Vojtěcha (1997). První rok obnovy byl zasvěcen bl. Anežce České. O rok později, 12. listopadu 1989, se konalo svatořečení této světičky v Římě a z tehdejšího Československa se na slavnost vydalo velké množství poutníků, včetně 40 sester cyrilometodějek. Se sestrami pobýval na sedmidenní návštěvě Říma i P. Josef Hrdlička¹⁵¹, pozdější světící olomoucký biskup. V Praze se slavilo svatořečení sv. Anežky Přemyslovny o několik málo dní později, a to 25. listopadu, tentokrát už ve svobodném Československu.¹⁵²

Politické události podzimu 1989 umožnily řádům a kongregacím v Československu pomýšlet na novou demokratickou společnost a připravit se pro budoucnost. Dne 28. prosince 1989 svolala generální představená Otilie Kaňová do Bílé Vody místní představené všech řeholních domů patřících Kongregaci sester sv. Cyrila a Metoděje, aby se vyjádřily, jak se bude postupovat v otázce majetku, který byl kongregaci v roce 1950 zabaven. Z diskuze vzešel závěr, podle kterého kongregace požádala stát o navrácení svých hlavních budov – Velehrad, ul. Hradištská, a Brno, Lerchova ul.

O vrácení budov na Slovensku – v Žilině a v Turzovce – zatím nebylo žádáno.¹⁵³

<http://www.literarny-tyzdennik.sk/products/matus-jankola-2-7-1872-5-5-1916/>.

¹⁵⁰ DŮBRAVOVÁ, R. *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila Metoděje 1924 – 1990*. Bílá Voda, 1992, s. 145.

¹⁵¹ Josef Hrdlička působil jako duchovní správce v Liptáni. S cyrilometodějkami se velice dobře znal, staraly se o jeho nemocnou matku a až do současnosti mu sestry sv. Cyrila a Metoděje vedou domácnost.

¹⁵² DŮBRAVOVÁ, R. *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila Metoděje 1924 – 1990*. Bílá Voda, 1992, s. 140, 143, 149.

¹⁵³ *Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1923 – 1997*, s. 125 – 126.

3 DĚJINY JEDNOTLIVÝCH KOMUNIT KONGREGACE

Tato kapitola se snaží zachytit vznik a vývoj jednotlivých komunit Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje především v letech 1945 – 1989. Budou zde nastíněny důvody založení řeholních domů a rovněž aktivity, kterými se konkrétní řeholní společenství zabývala.

3.1 PŘEHLED PŮSOBENÍ ŘEHOVNÍCH KOMUNIT (1945 – 1950)

Rok 1945 znamenal pro kongregaci znovuoobnovení činnosti a další rozšiřování apoštolského působení. V tomto roce vzniklo mnoho řeholních domů, které však často kvůli nejrůznějším příčinám neměly dlouhého trvání. Např. v **Šanově u Hrušovan** byl zřízen ústav pro mentálně postižené děti v zámečku „Emin dvůr“, kam se sestry i s některými chovanci z Velehradu přestěhovaly v červnu 1945. Součástí ústavu byl rozsáhlý park a zahrada, avšak na konci roku 1948 stavební objekt snad z důvodu špatného elektrického vedení vyhořel. Sestry i s dětmi se odstěhovaly do Brna. V r. 1945 byly 4 sestry učitelky poslány do **Divák u Klobouk**, aby zde vyučovaly v obecné škole a vedly sirotčinec. Odpor místních občanů však vedl k tomu, že byla ohrožována bezpečnost sester, a ty proto po půl roce odešly. Provoz několika řeholních domů ukončila internace řádových sester v roce 1950. To se týkalo také domu zřízeného ve **Staré Boleslavi**, kam byly poslány 3 sestry, aby vypomáhaly při exerciciích a vyučování náboženství. Při akci K v dubnu 1950 byli odvezeni tamější redemptoristé, sestřám bylo nabídnuto, aby tam zůstaly. Ty to odmítly, byly převezeny k boromejkám do Prahy, kde pobýly měsíc. Po dohodě s Marií Nesvadbovou se přestěhovaly do Mariánských Lázní, Karlových Varů a Litoměřic. Dne 28. 9. pak byly odvezeny do Bílé Vody.¹⁵⁴ Podobný konec postihl i dětský útulek v **Prostějově**. Ten byl určen pro děti dělníků z továrny Karla Wichterleho, který kongregaci věnoval v roce 1946 přízemní domek na ulici Brněnská 20. Finanční prostředky na provoz mateřské školky určené pro děti do 6 let se hradily z dobrovolných darů a výtěžků různých slavnostních akcí, které pořádal spolek „Ludmila“. Sestry krátce (od roku 1946 do roku 1950) působily také v **Mariánských Lázních**, kam byly povolány na žádost premonstrátů (P. Heřmana Tyla), aby zde vyučovaly náboženství a vedly domácnost na děkanství. Podobnou činnost vykonávaly i v **Teplé** u Mariánských Lázní.¹⁵⁵

---

¹⁵⁴ DŮBRAVOVÁ, R. *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila Metoděje 1924 – 1990*. Bílá Voda, 1992, s. 36 – 38.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 40 – 41.

V roce 1947 byla založena komunita v **Zábřehu na Moravě**, kde se sestry staraly o nejhudší a navštěvovaly nemocné. V témže roce byly poslány řeholnice i do **Karlových Varů**, aby zde vedly kněžský lázeňský dům „Leopoldeum“ a aby se zde věnovaly výuce náboženství a péči o kostel. Bydlely tedy na dvou místech. V těchto případech byla činnost sester násilně přerušena internací v roce 1950.¹⁵⁶ „*V Karlových Varech bylo stěhování našim sestrám značně ztěžováno: prohlídky osobních věcí, všech papírů; nebylo jim dovoleno vzít si psací stroj a pračku, které si pořídily z vlastních peněz. Postele byly sestrám zaslány do Bílé Vody až dodatečně. V době příprav na stěhování byly neustále pod dozorem,*“¹⁵⁷ přibližuje situaci v září 1950 pamětnice s. Petronie Štěpančíková.

Sestry působily apoštolsky i na Slovensku, a to v **Dolním Smokovci**, kde jeden rok vedly dětskou ozdravovnu (od září 1946 do listopadu 1947). Dále byly tři sestry vyslány v srpnu 1946 do **Pohorelské Maše**, aby pracovaly v Útulně sv. Rocha, určené pro těžce nemocné ženy a muže. Zde bylo umístěno 100 pacientů, proto sestry kvůli velké zátěži a vyčerpání odešly na konci roku 1948 do dětské léčebny v Bratislavě.¹⁵⁸

3.2 ŘEHOLNÍ DŮM LIBEREC A KRÁSNÁ LÍPA U RUMBURKA

V prvních letech po 2. sv. válce začaly sestry cyrilometodějky na přání biskupa Štěpána Trochty pracovat jako pečovatelky v Liberci v Charitním domově pro ženy, který sídlil v ulici Gollova. Sestry zde vyučovaly náboženství v místních základních i středních školách a vypomáhaly v administrativě na děkanství. Oblast působení sester se rozšiřovala, probíhaly opravy a úpravy domova důchodců, byla zřízena domácí kaple, která byla zasvěcena sv. Josefovi.¹⁵⁹

V roce 1950 byly zatčeny dvě sestry z liberecké komunity, protože se zmínily při výuce náboženství o číhošťském zázraku. Atmosféra tehdejší doby byla napjatá, jak dokládá svědectví s. Gertrudy Kotkové: „*V letech 1950 až 1955 byla doba nebezpečná. Matinka (pozn. s. Marie Nesvadbová, zakladatelka kongregace) nás navštěvovala, trávila u nás v Liberci několik týdnů. Zrovna probíhaly volby a byly omezené návštěvy. Matinka cítila, že není doma a hodně se kvůli tomu uskrovňovala. Byla oblečená v hábitu, a protože tehdy mohla jít v řeholním jenom jedna sestra, doprovázela jsem ji na nádraží*

¹⁵⁶ DŮBRAVOVÁ, R. *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila Metoděje 1924 – 1990*. Bílá Voda, 1992, s. 42.

¹⁵⁷ Část rozhovoru se s. Petronií Štěpančíkovou z Kongregace sester svatých Cyrila a Metoděje, který byl nahrán ve dnech 25. – 27. 10. 2014 na Velehradě.

¹⁵⁸ DŮBRAVOVÁ, R. *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila Metoděje 1924 – 1990*. Bílá Voda, 1992, s. 41 – 42.

¹⁵⁹ *Kronika komunity Krásná Lípa*, nečíslováno, spisovna kongregace 11.

v civilu, protože se Matinka v Liberci nevyznala. Přitom jsem se chovala co nejvíc nenápadně a prohlížela jsem si důležité plakáty vylepené po zdech. ¹⁶⁰

Protože se sestry odmítly účastnit nezákonných voleb v roce 1955, bylo jim nařízeno, aby se i s ústavem odstěhovaly z Liberce. V roce 1956 byla opravená a vybavená budova domova důchodců převzata do správy MNV pro školní účely. Představená komunity s. Assumpta Dubská vyhledala opuštěný zámek v Krásné Lípě u Rumburka sídlící na Moskevské ulici, dnešní Pražské, a sestry i s obyvatelkami domova důchodců se tam v květnu 1955 přestěhovaly.¹⁶¹

Zámek v Krásné Lípě postavil továrník Hille v letech 1883 – 1886. Po roce 1945 zde bylo zřízeno učiliště okresního stavebního podniku, které mělo cca 120 žáků. Sestry po nastěhování do zámku začaly s úpravami zanedbaného parku a okolí (oplocení parku), zřídily si v domě kapli, kterou zasvětily sv. Josefovi.

Představenou s. Assumptu Dubskou, která od roku 1957 byla povolána za představenou na Velehrad, vystřídala vzhledem ke své nemoci na krátkou dobu s. Stanislava Kourková. Její nástupkyní na mnoho let se stala Milada Bicencová, na níž sestry vzpomínají jako na velmi přátelskou a vstřícnou ženu. Sestry v Krásné Lípě vedly domov důchodců, pečovaly o zhruba 50 „babiček“. Společně s některými důchodkyněmi nacvičily pod vedením s. Milady Bicencové divadelní pásmo, které mělo velký úspěch. S. Tadea Sedláková zinscenovala loutkové a maňáskové divadlo, existovala i spolupráce s tamější národní školou, kdy žáci vyráběli drobné dárky, důchodkyním četli knihy, zpívali a předváděli různé scénky.¹⁶²

V roce 1960 došlo ke změně ve správě ústavů. Ty přestaly být vedeny Charitou a spadaly přímo pod sociální odbory okresních národních výborů. Sestry se staly zaměstnankyněmi státu a dostávaly většinou nejnižší plat podle všeobecných státních rubrik. Běžně byli dosazeni do úřadů noví vedoucí a hospodářští správci, kteří byli politicky vhodní. Od roku 1970 byly jednotlivé ústavy sociální péče slučovány do větších celků spojené správy. Vedoucí jednotlivých zařízení spadali pod jednoho nadřízeného vedoucího, který celý provoz tohoto komplexu sledoval a řídil. Zámek Krásná Lípa připadl do šluknovské spojené správy. V Domově důchodců v Krásné Lípě byli vedoucí úředníci řeholnicím pozitivně nakloněni.¹⁶³

---

¹⁶⁰ Část z rozhovorů se s. Gertrudou Kotkovou z Kongregace sester svatých Cyrila a Metoděje, které byly nahrány ve dnech 25. – 27. 10. 2014 na Velehradě.

¹⁶¹ DŮBRAVOVÁ, R. *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1924 – 1990*. Bílá Voda, 1992, s. 36.

¹⁶² *Kronika komunity Krásná Lípa*, nečíslováno, spisovna kongregace č. 11.

¹⁶³ Tamtéž.

Sestry byly přesvědčeny o tom, že do oblasti severních Čech, které byly zdevastované a vylidněné, je povolala Boží prozřetelnost. Snažily se působit misijně – pomáhaly při opravách a úklidech kostelů, např. v Doubici nebo na Sněžné hoře. Spolupracovaly také se sestrami z Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul, které byly zaměstnány v tzv. Palmovce u pacientů z pražské psychiatrie. V období normalizace nebylo dovoleno účastnit se náboženských úkonů, obyvatelky Domova důchodců v Krásné Lípě však na mši, která byla sloužena přímo v domově, přístup měly.

Řeholní společenství v Krásné Lípě většinou tvořilo 12 sester, záleželo na schválení státních úřadů. Sestry měly vždy svou domácí kapli, duchovní péči jim poskytovali kněží z místní farnosti nebo z blízkého okolí.¹⁶⁴

Během roku 1984 odešlo několik sester do důchodu, v domově důchodců byly zaměstnány jen tři sestry. Tyto se od 1. 7. 1985 přestěhovaly do Ústavu sociální péče na Velehrad.¹⁶⁵

V roce 1975 zakoupila kongregace domek ve Fučíkově ulici č. 24, aby sem mohli přijíždět známí a příbuzní sester, protože v prostorech domova důchodců nebylo možné ubytovat návštěvy přes noc. Sestry rovněž neměly k dispozici místo pro odpočinek po náročné službě u důchodkyň. Domek pro 12 sester s menší zahradou musel být nejdříve zrekonstruován. Zde v 2. polovině 80. let zůstaly jen důchodkyně, představenou domu byla jmenována s. Ildefonsa Mazúrová.¹⁶⁶ Řeholní komunita zde trvala do roku 2000.

Řeholnice i přes nepřízeň doby hledaly Boží vůli – dokladem může být to, že se členky liberecké komunity v roce 1955 odmítly účastnit nedemokratických voleb, a tak alespoň tímto způsobem protestovat. Naopak v péči o nemohoucí staré lidi vynikaly ty „krásnolipské“ pracovitostí a dokázaly se o jim svěřené vždy s co největší péčí a zodpovědností postarat, ačkoli neměly vždy k dispozici potřebné prostředky. „(...) *Amen, pravím vám, cokoliv jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratří, mně jste učinili.*” (Mt 25, 40)

3.3 FILIPOV A DOLNÍ PODLUŽÍ

Filipov leží ve vzdálenosti necelých 15 km od Krásné Lípy. Sem byly cyrilometodějky vyvezeny na konci července 1950 z brněnské komunity, která sídlila v ulici Lerchova 65. Přestěhováno bylo 10 sester a asi 30 – 35 chovanců. Ubytovaní byli

¹⁶⁴ *Kronika komunity Krásná Lípa*, nečíslováno, spisovna kongregace č. 11.

¹⁶⁵ DŮBRAVOVÁ, R. *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila Metoděje 1924 – 1990*. Bílá Voda, 1992, s. 133.

¹⁶⁶ *Kronika komunity Krásná Lípa*, nečíslováno, spisovna kongregace č. 11.

v bývalém klášteře redemptoristů, kteří ho při odsunu Němců museli opustit. Stavební objekt byl zničen, podobně i okolostojící budovy se nacházely v dezolátním stavu. Bydlení nejlépe vyhovoval malý letní hotýlek za kostelem, stojící těsně u státní hranice, který během dvou let sloužil jako ústav pro mentálně postižené děti. Řeholnice jezdily na mši svatou do nedalekého Jiříkova na kolech, protože ve Filipově v kostele se konaly pouze nedělní bohoslužby. Budova ústavu pro mentálně postižené byla nevyhovující, protože se nacházela jen několik metrů od hranic s Německem, na volném neoploceném prostranství. Docházelo často k tomu, že děti vstupovaly do zahraničí. Toto místo se stávalo možností ilegálního přechodu přes hranice, a proto byl ústav v roce 1952 přeložen do Dolního Podluží, vzdáleného od Filipova 7 km. Domek se nacházel nedaleko vlakové zastávky Dolní Podluží. Šlo o jednopatrovou budovu, vystavěnou na začátku 20. století, která sloužila jako internát pro mladé dělníky a učně. Po odsunu Němců zůstal objekt prázdný a byl využíván jako skladiště. V prvním poschodí si zařídily malou kapli, kam denně docházeli na mši svatou kněží z Jiřetína. Ten se nacházel nedaleko a je známý jako jeden ze soustřed'ovacích klášterů, kam bylo svezeno přes 200 řeholnic z různých řádů a kongregací. Ty pracovaly v sociálních ústavech kolem Rumburka, Šluknova a v Brtníkách. Sestry byly velmi zručné a pracovaly svědomitě i v pletařské továrně v Krásné Lípě a v přádelnách lnu v Libči u Trutnova.¹⁶⁷

V období od roku 1950 do roku 1970 žilo v ústavu 50 mentálně postižených dívek a kolem 12 sester, v čele s místní představenou s. Brigitou Potěšilovou.

Poté co obdržela generální představená dovolení státních úřadů, navštívila komunitu v Dolním Podluží. Protože v této oblasti bylo mnoho volných domů a okolní příroda byla velmi krásná, pořídila v roce 1960 menší starší polodřevěnou stavbu, kam jezdily na rekreaci nebo exercicie ostatní sestry z kongregace. Nenápadný domek č. 93, nazývaný „chaloupka“, sloužil jako místo pro různé církevní akce, kde se shromažďovala mládež i kněží. Tento „chaloupkový apoštolát“ se rozvíjel naplno po roce 1968 a byl veden salesiány (zejména P. Karlem Herbstem). První chaloupka se nacházela v Klášterci v Orlických horách, po ní přibývaly další. Využívaly se opuštěné, nenápadné stavební objekty, které měly umožňovat setkávání mládeže a jejich náboženskou formaci zábavnou a nenásilnou formou. K prázdninovým akcím postupně přibyla i setkávání studijní, různé duchovní obnovy, přípravy na tajná svěcení kněží. Ze sester z Kongregace sv. Cyrila a Metoděje se nejvíce zapojovala do těchto aktivit s. Benigna Machálková

---

¹⁶⁷ *Kronika komunity Krásná Lípa*, nečíslováno, spisovna kongregace č. 11.

a s. Ancilla Karafiátová, do jejichž vlastnictví byl domek v Dolním Podluží připsán, protože kongregaci nebylo dovoleno vlastnit podle státních nařízení žádnou nemovitost.¹⁶⁸

„Pobyť na 'chaloupce' v Dolním Podluží mi pomohl formovat moje duchovní povolání. Důležité pro mě bylo setkávat se se sestrami, vnímat, jakým způsobem přistupovaly k modlitbě, práci i odpočinku. Velmi jsem oceňovala možnost ztišení a modlitby v kapli. Strávit týden prázdnin s asi 15 děvčaty přibližně stejného věku, duchovní program s přednáškami, mší svatou, ale i výlety, krátké divadelní scénky, hraní na kytaru a zpěv - šlo o vzácnou příležitost duchovního povzbuzení v období komunismu,“ tolik z výpovědi jedné účastnice prázdninových „chaloupek“.¹⁶⁹

Sestry odešly k 1. říjnu 1980 z ústavu pro mentálně postižené dívky do důchodu. Většina z nich se přestěhovala do Krásné Lípy do domova důchodců nebo do Litoměřic, kde vypomáhaly s úklidem semináře. Jen některé zůstaly v „chaloupce“, aby pečovaly o kostel v Dolním Podluží, pak byly připojeny ke komunitě v Krásné Lípě. „Chaloupka“ byla prodána v 90. letech 20. století, kdy přestala být využívána.¹⁷⁰

Působení sester cyrilometodějek ve Filipově a v Dolním Podluží dokládá jejich odvalu a houževnatost – vyvezení z Brna do pohraniční oblasti severních Čech, to je předtím jistě nikdy nenapadlo. Navíc do stavebních objektů, které neodpovídaly podmínkám slušného bydlení. I sem však byly poslány, aby naplnily Boží záměry. Toto místo pak přitahovalo spoustu dalších lidí, kteří sem jezdili nejen na prázdninové pobyty a dodnes rádi vzpomínají na „své sestřičky“.

3.4 LITOMĚŘICE

Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje vyhověla žádosti biskupského ordinariátu a vyslala v roce 1945 několik svých členek do Litoměřic. Ty zde vedly Domov důchodců a exerciční dům v Daliborově ulici č. 5 a současně působily ve školách jako katechetky. Před násilným přerušением jejich činnosti v září 1950 a následnou internací v Bílé Vodě tvořilo litoměřickou komunitu 7 řeholnic. Litoměřice musely na více než 20 let opustit, v roce 1971 však byl opět kongregací zakoupen rodinný dům v Dómské ulici č. 7, který musel být po zásahu bomby, dříve než se do něj sestry

---

¹⁶⁸ *Kronika komunity Krásná Lípa*, nečíslováno, spisovna kongregace č. 11.

¹⁶⁹ Z rozhovoru se s. Kristinou Jeřábkovou z Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje, ze dne 15. 3. 2017 v Brně.

¹⁷⁰ *Kronika komunity Krásná Lípa*, nečíslováno, spisovna kongregace č. 11.

nastěhovaly, opraven. Na průběh oprav dohlížely především s. Vojtěška Kosečková a s. Marcela Pochylá, které v té době bydlely v konzistorním domku na náměstí č. 12.¹⁷¹

11. února 1972 dochází k vysvěcení domácí kaple a litoměřická komunita v tomto roce čítá 5 členek. Kromě dvou výše jmenovaných sester jde ještě o s. Magdalenu Lekešovou, s. Felicitu Vidlákovou a s. Mariettu Důbravovou, které pracují v kněžském semináři při Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, vypomáhají s úklidem a výzdobou katedrály. V následujících letech se společenství rozšiřuje, proto je odkoupena část sousedního domu v Dómské ulici č. 8. V roce 1979 zde žije 12 sester v důchodovém věku, 7 z nich pracují jako uklízečky v Bohosloveckém semináři Litoměřice, 2 pracují na CMBF Litoměřice, 2 při katedrále, 1 se zabývá šitím liturgických rouch. Od 1. října 1982 převzaly sestry od konzistoře do správy kostelní domek, nacházející se na Dómském náměstí č. 13. V roce 1986 odkoupily po smrti majitelky celý dům na Dómské ulici č. 8.¹⁷²

Sestry v této době žijí pod dohledem místních úřadů. V r. 1983 například musí na žádost ONV Litoměřice, odboru pro církevní záležitosti, vypracovat jmenný seznam sester, na kterém je uvedeno občanské jméno, řeholní jméno, datum a místo narození, řeholní funkce, datum nástupu do řehole a do zařízení, kde pracují, pracovní úvazek, popř. informace o důchodu. Pokud dojde k nějaké změně, musí být vyhotoven nový aktualizovaný seznam.¹⁷³

Politická situace řeholnímu životu a jeho působení na veřejnosti není sice v této době nakloněná, přesto mohou sestry vykonávat apoštolát svým nasazením pro Krista během všedních dnů. To dokazuje i svědectví Anežky Trumpešové, s. Stanislavy, která vděčí sestrám z Litoměřic za svůj návrat k Bohu: *„Do litoměřické komunity sester cyrilometodějek jsem poprvé přijela kolem roku 1982 na pozvání s. Ancilly, kterou jsem znala z neurologické kliniky Fakultní nemocnice na Pekařské ulici v Brně. Obě jsme pracovaly jako zdravotní sestry, s. Ancilla ovšem pod civilním jménem jako Jiřina Karafiátová. Po odchodu z brněnské nemocnice jsme si vzájemně dopisovaly. Na setkání v litoměřické komunitě jsme se domluvily v době, kdy jsem byla zaměstnaná v pražské vojenské nemocnici. Do Litoměřic jsem dojížděla poměrně často, většinou na jeden nebo dva dny. Obětává péče, zájem sester, pohostinnost a štědrost, ticho, práce a modlitba. Tento dojem mi v paměti nejvíc utkvěl. Komunitu tehdy tvořilo 16 sester. Zpočátku jsem*

---

¹⁷¹ Kronika komunity sester cyrilometodějek v Litoměřicích, nečíslováno, spisovna kongregace č. 14.

¹⁷² Tamtéž.

¹⁷³ Tamtéž.

měla potíže si podobu sester a jejich nezvyklá jména zapamatovat. Sepsala jsem si tedy pomůcku: s. Lucie je ta, co se stará o kostel, s. Agáta je ta, která má ráda sladké, s. Celestina je ta, co šije atd. Tehdy komunitu tvořily kromě jmenovaných ještě s. Metodějka (představená komunity po odchodu s. Ancilly do Brna v polovině 80. let), s. Dolorosa, s. Kazimíra, s. Martina, s. Gertruda, s. Dobromila, s. Bernarda, s. Imelda, s. Filoména, s. Veronika, s. Leonie a s. Consolata. Koncem 80. let se místní představenou stala nově příchozí s. Vítězslava.

Všechny sestry litoměřické komunity byly důchodového věku, ale každá měla podle svých možností a zdravotního stavu svěřený svůj úkol. Některé uklízely v kněžském semináři; konkrétně si pamatuji s. Bernardu, jak jsem jí pomáhala umývat v kněžském semináři okna. Než jsem umyla jedno, ona už měla tři. S. Lucie měla v péči katedrálu – zamykání, odemykání, úklid, přípravu na mši svatou. S. Celestina šila bohoslužebná roucha, s. Gertruda se starala o byt P. Ladislava Tichého, s. Imelda zase sloužila jako varhanice a vedoucí pěveckého sboru. V kuchyni obětavě a téměř nepřetržitě pracovala s. Veronika, častou pomocnicí jí bývala s. Dobromila. Obdivovala jsem u ní, jak dokáže umývat nádobí v naprosté tichosti. Od s. Kazimíry jsem si opsala krásné ruské písničky, i s akordy na kytaru.

Řeholnice bydlely na ulici Dómská ve dvou domech. Většina z nich v jednom větším, poschodovém, několik dalších v menším protějším stavení. V zahradě rozměrnějšího domu byl postaven domeček určený k přespaní. Tvořily ho jen dvě malé místnosti, v každé z nich stála postel. V klášteře bylo často živo. Chodili sem bohoslovci a kněží, něco přinést, zařídit, domluvit, najíst se. Často odcházeli s výslužkou výborného moučníku s. Veroniky.

V neděli býval pro mě mimořádným zážitkem nekončící zástup bohoslovců spěchajících v černých klerikách do katedrály na bohoslužbu. Upoutal mě také jejich systematický přesun, lavice za lavicí, ke svatému přijímání. Dodnes mám tyto obrazy v živé paměti.¹⁷⁴

V roce 1990 se Cyrilometodějská katolická teologická fakulta v Praze – Litoměřicích rozdělila: bohoslovci pocházející z Čech byli posláni na studium do Arcibiskupského semináře v Praze-Dejvicích, moravští seminaristé do Arcibiskupského kněžského semináře v Olomouci. V Litoměřicích byl zřízen tzv. nultý ročník semináře – Teologický konvikt, který byl určen pro zájemce o studium kněžství a fungoval až do

---

¹⁷⁴ Ze vzpomínek s. Stanislavy Trumpešové, ze dne 17. 7. 2017.

roku 2002, kdy byl přestěhován do Olomouce. Do Litoměřic odchází z Prahy s. Illuminata Nerušilová, která studentům teologického konviktu přednášela 5 let řečtinu.¹⁷⁵

Litoměřická komunita zaniká 5. května 2000, kdy sestry odcházejí do obnoveného generálního domu na Velehradě.

Běžný den pro řeholní sestry – úklidové práce v domě, péče o litoměřickou katedrálu, šití liturgických rouch, návštěvy... To jsou jen ty „viditelné“ činnosti. Skrytá zůstává oběť nemocných a starých sester, modlitby na kolenou, rozjímání Božího slova a prosby za budoucí demokratickou zemi, ve které i ony mohou, společně s kněžími vzešlymi z litoměřické bohoslovecké fakulty, svobodně hlásat křesťanskou víru a být ve světě svědky pro druhé.

3.5 PROSTĚJOV

Dne 11. ledna 1946 přijala kongregace žádost spolku „Marta“ o vyslání několika sester cyrilometodějek do Prostějova. Tři sestry vedly Domov důchodců „Marta“ a další čtyři působily jako katechetky při výuce náboženství na místních školách. O rok později požádala Česká katolická charita v Praze o službu tří sester, které by pečovaly o nemocné a opuštěné staré lidi v jejich bytech. Žádosti bylo vyhověno a tyto sestry se nastěhovaly do prostor, které jim uvolnil školní inspektor náboženství P. Josef Příkryl.¹⁷⁶

Sestry působily v Domově důchodců „Marta“ do 1. srpna 1960, do doby, kdy byly všechny charitativní ústavy zestátněny. Místní komunitu vedla s. Benedikta Krejčí. Čtyři až pět řeholic se staralo o zhruba 40 „babiček“, ostatní zaměstnanci domova důchodců byli civilní. Sester pracujících v „Martě“ se internace roku 1950 nedotkla. Z důvodů rozšiřování kapacity domova, kdy kongregace nemohla uvolnit více sester, odešly z Prostějova do Ústavu sociální péče na Velehradě.¹⁷⁷

O domácnost P. Josefa Příkryla se v Prostějově, v ulici Pod Kosířem, starala s. Růžena Rašovská od roku 1969. Ošetřovala ho v době jeho dlouhé nemoci. Po jeho smrti 26. února 1980 připadl dům Kongregaci sester sv. Cyrila a Metoděje. Tento stavební objekt byl zapsán formálně jako majetek s. Alerty Baklíkové. Z počátku zde bydlela se s. Albertou ještě s. Anselma Budzáková. Obě dosáhly zdravotnického vzdělání a byly zaměstnány v prostějovské nemocnici. S. Anselma byla v roce 1989 přemístěna do

¹⁷⁵ *Kronika komunity sester cyrilometodějek v Litoměřicích*, nečíslováno, spisovna kongregace č. 14.

¹⁷⁶ DŮBRAVOVÁ, R. *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1924 – 1990*. Bílá Voda, 1992, s. 40.

¹⁷⁷ Korespondence, spisovna kongregace č. 41.

nově zřízené komunity v Humenném. Dům v Prostějově obývaly další dvě mladé sestry v civilu: s. Terezie Šerá a s. Anežka Petříková, které pracovaly v nově postaveném prostějovském domově důchodců.¹⁷⁸

3.6 DĚČÍN

Na žádost generální správy kongregace v roce 1957 uvolnilo Poverenictvo školstva a kultúry v Bratislave všechny sestry žijící na Slovensku, a to v Žilině a v Uhrovcích. Zde pečovaly o mentálně postižené děti. Sedm sester ze Slovenska se přestěhovalo v září 1957 do Domova důchodců v Děčíně II – Horní Žleb, aby se staraly o domov a jeho 40 obyvatel. Představenou místní komunity, kterou tvořilo 7 členek, byla jmenována s. Klementa Nováková. Při svém pobytu v Děčíně – Dolním Žlebu byly zatčeny a uvězněny sestry Josafata Šestáková a s. Damiána Mikulková (Litoměřice a Praha-Pankrác). Sestry zde působily jen do 1. srpna 1959.¹⁷⁹ Pět sester poté odešlo do Ústavu sociální péče na Velehrad kvůli navýšení počtu chovanců na 140, dvě sestry do Krásné Lípy.¹⁸⁰

3.7 KRNOV, JINDŘICHOV VE SLEZSKU, LIPTÁŇ A OPAVA

V červenci 1952 byl Ústav Cyrilometodějský pro vadné děti na Velehradě (sídlicí v budově dnešního generálního domu kongregace na Hradištské ul. 142) zabaven za účelem zřízení velehradské základní školy a ubytování pro její zaměstnance. Zhruba 130 osob – sestry spolu s mentálně postiženými dětmi – bylo vystěhováno do Krnova, kde byly ubytovány v areálu bývalého minoritského kláštera. Kvůli nevyhovujícím podmínkám (přílišná vlhkost, nedostatečná zařízenost prostor) byl objekt neobyvatelný, přesto tam ústav fungoval až do roku 1957, kdy mu byl 30. září přidělen zámek v Jindřichově ve Slezsku.¹⁸¹ Koncem října 1957 se sem nastěhovaly děti i 32 sester. Zámek v Jindřichově byl prostorný, kapacita ústavu byla určena pro 180 obyvatel – chlapců, proto byl navýšen počet členek zdejší řeholní komunity. Představenou místní komunity byla jmenována s. Eymarda Muselíková.

Podobně jako v Dolním Podluží, tak i v Jindřichově ve Slezsku kongregace zakoupila v roce 1964 domek ve vesnici Vysoká, vzdálené 4 km od Jindřichova za

---

¹⁷⁸ DŮBRAVOVÁ, R. *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila Metoděje 1924 – 1990*. Bílá Voda, 1992, s. 116.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 55.

¹⁸⁰ *Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1923 – 1997*, s. 44.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 33.

účelem trávení rekreace. Dům byl zapsán před státem do soukromého vlastnictví sester.¹⁸²

V roce 1976 probíhala rekonstrukce ústavu v Jindřichově, a proto sestry zaměstnané v ÚSP v Jindřichově u Krnova, byly z rozhodnutí ONV v Bruntále nastěhovány do farní budovy ve vesnicích Liptáň a Třemešná, které se nacházejí necelých 8 km od Jindřichova. V budově ÚSP v Jindřichově zůstaly pouze tři sestry, ostatní dojížděly.¹⁸³

Tento pobyt si vynutil několikaleté trvání, teprve v roce 1980 se mohly sestry vrátit do Jindřichova do nově zřízeného domku. Sestry v důchodovém věku musely prozatím zůstat v Liptáni, a proto v roce 1981 podává generální představená s. Karmela Důbravová žádost na Apoštolskou administraturu v Olomouci, aby tyto dvě farní budovy mohly sloužit sestrám důchodkyním. Nato došla zamítavá odpověď z ministerstva kultury: „*Sekretariát pro věci církevní MK ČSR sděluje k Vašemu dopisu ze dne 13. 1. 1981, že jde možno udělit souhlas k budování lůžkové kapacity pro sestry Kongregace sester cyrilometodějských pouze v Bílé Vodě, a to za předpokladu, že dojde k majetkoprávnímu vypořádání budovy č. 63, t.j. její převedení do majetku České katolické charity.*“¹⁸⁴ V Liptáni zůstalo 6 sester důchodkyň, místní představenou byla jmenována s. Salesie Minaříková. Církevní tajemník z Bruntálu usiloval i nadále o přemístění sester z farní budovy v Liptáni do Bílé Vody, což nebylo možné, protože v Bílé Vodě už nebylo pro další sestry místo.¹⁸⁵

Jindřichov ve Slezsku sestry opustily v roce 1985 a posílily komunitu na Velehradě – Stojanově. Komunita v Liptáni ukončila svou činnost 1. září 1990. Už v červnu 1990 se přestěhoval do té doby tamější duchovní správce P. Josef Hrdlička i se svou 82letou matkou do Olomouce, aby zde vykonával službu světicího pomocného biskupa. S ním se přestěhovaly i dvě cyrilometodějky – s. Alžběta Dadová a s. Vítězslava Minaříková. Pečovaly o biskupovu nemocnou matku a také zde vedly domácnost.¹⁸⁶ Zbývající část liptáňského řeholního společenství se odstěhovala do domu v Opavě, který se nacházel na ulici Roosweltova č. 14. Tento dům byl koupen kongregací v roce 1980 a byl určen především pro dvě mladé sestry – s. Brigitu Dudáškovou a s. Bernardettu

---

¹⁸² *Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1923 – 1997*, s. 61.

¹⁸³ Tamtéž, s. 117.

¹⁸⁴ *Opis dopisu Ministerstva kultury č. 6.044/1981-VII ze dne 3. 2. 1981*, spisovna kongregace.

¹⁸⁵ *Kronika Kongregace sester svatých Cyrila a Metoděje 1923 – 1997*, s. 141 -142.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 227.

Smažákovou, které byly tajně přijaty v civilu. Do opavské komunity patřila i s. Immaculata, již bylo dovoleno ošetřovat sestru v Jaktaři u Opavy. Dům v Opavě fungoval i jako společné místo setkávání se sestrami – s. Jeronýmou Dohnalovou a s. Bronislavou. Spolu s mladými sestrami tvořila komunitu i starší sestra s. Alžběta Dadová. V roce 1990 převzala kongregace péči o stravovací provoz v Arcibiskupském kněžském semináři v Praze v Dejvicích, kam byly poslány členky opavské komunity s. Brigita Dudášková a s. Bernardetta Smažáková. Nově zřízená komunita v Praze-Dejvicích fungovala do roku 2000. Dům v Opavě byl zrušen v roce 1996.

3.8 BÍLÁ VODA U JAVORNÍKA A JAVORNÍK

Řeholní komunita cyrilometodějek vznikla v Bílé Vodě po internaci v září 1950. Sestry nejdříve bydlely v opuštěné piaristické koleji. V roce 1951 byly sestry mladší 30 let poslány do Krásné Lípy (10) a sestry ve věku mezi 30 a 35 lety do Javorníka (27). V Javorníku byly sestry ubytovány ve Školní ulici v klášteře Chudých školských sester de Notre Damme. V Javorníku šily pro OZJW v Prostějově v upravené velké tělocvičně, která sousedila s budovou školy. V Bílé Vodě zůstaly pouze starší sestry. Správu nad všemi řeholnicemi převzala Česká katolická charita pod názvem Zaopatřovací ústav charity pro řeholnice. Soustředěný klášter v Javorníku byl poslední samostatný klášter a v roce 1955 ho přebírá Česká katolická charita pod názvem Charitní domov pro řeholnice.¹⁸⁷

V prosinci 1955 oznámilo vedení oděvních závodů omezení počtu dělnic v domácí výrobě a během prvních měsíců následujícího roku došlo k postupnému propouštění domácích šiček, které přecházely do ústavů sociální péče. Posledních 14 cyrilometodějek bylo uvolněno k 1. dubnu 1956.¹⁸⁸

3.8.1 Kongregační dům v Bílé Vodě

Do Bílé Vody se muselo v červnu 1961 z Velehradu-Stojanova odstěhovat 6 starých a nemocných sester: generální představená Marie Nesvadbová, s. Klementa Nováková, s. Annuciáta Roubalová, s. Anežka Hudcová, s. Marietta Důbravová, s. Blažena Bršlíková. K ošetřování těchto sester byla uvolněna s. Tomáška Krajčová.

---

¹⁸⁷ *Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1923 – 1997*, s. 31 – 38.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 39.

Byly přijaty do Charitního domova pro řeholnice v Bílé Vodě a pobývaly ve třech vlhkých místnostech v přízemí farního úřadu.¹⁸⁹

Pro tehdy 83letou Marii Nesvadbovou to bylo jedno z nejtěžších životních období: *„Odchod z Velehradu byl pro ni bolestný. Když jí ubývalo sil, musela odejít s pěti nemocnými, starými sestrami-důchodkyněmi ze Stojanova, který pro ni představoval místo, kde vybudovala domov pro děti. Byla nucena nastěhovat se do provizorních prostor na chladné a vlhké faře. Sotva se ale trochu rozhlédla po Bílé Vodě, s nadšením se pustila do svého posledního díla: chtěla vybudovat domov pro své staré a nemocné sestry, kde by mohly v pokoji dožít.“*¹⁹⁰

Našla tedy opuštěný, polorozpadlý dům č. 8, který tamní místní národní výbor podstoupil k dispozici Charitě. Ten nechala v hodnotě Kč 70.000,- opravit Stavebním podnikem v Šumperku, aby mohly mít sestry svou klauzuru a kapli. K domu patřila větší zahrada s asi 20 ovocnými stromy a poměrně rozlehlý dvorek. Do oprav a úprav prostor se zapojily i sestry z Jindřichova. Dvůr i zahrada, které sloužily jako skládka smetí, byly vyklizeny a nově upraveny. Byla zavedená pitná voda a vykopána jímka.¹⁹¹

Tato rekonstrukce trvá do konce srpna 1962, kdy se sestry mohou z farní budovy nastěhovat do svého nového obydlí. Domácí kaple byla vysvěcena ve výroční den založení Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje, a to 8. září 1962. Byla zasvěcena Svatému Kříži a Panně Marii Bolestné. Slavnostní obřady vykonal P. Felix Drevek, misionář verbista, který v té době byl duchovním správcem v Bílé Vodě.¹⁹²

3.8.2 Řeholní komunita v Bílé Vodě od 60. let 20. stol.

Pouze několik málo měsíců strávila s. Marie Nesvadbová v nově zařízeném domě kongregace. Před Vánocemi 1962 ji stihl srdeční infarkt. V následujícím – jubilejním cyrilometodějském – roce chtěla navštívit poutní místo Velehrad, ale kvůli nemoci už k tomu nedošlo. Během posledních 4 měsíců o ni pečuje s. Petronie Štěpančíková, která na ni vzpomíná: *„Tehdy měla ‘Matinka’ obzvlášť ráda dárky. Před jídlem jsme se*

---

¹⁸⁹ *Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1923 – 1997*, s. 49.

¹⁹⁰ Část rozhovorů se s. Petronií Štěpančíkovou z Kongregace sester svatých Cyrila a Metoděje, které byly nahrány ve dnech 25. – 27. 10. 2014 na Velehradě.

¹⁹¹ *Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1923 – 1997*, s. 49 – 53.

¹⁹² Tamtéž, s. 55.

*pomodlily a už hned rozbalovala, co kdo poslal. Byla štědrá, myslela na ostatní, rozdávala jim, aby měly radost.*¹⁹³

V Bílé Vodě v této době zatím spolu s v pořadí druhou generální představenou s. Eymardou Muselíkovou, již navrhla sama Marie Nesvadbová před svou smrtí, pobývají s. Xaverie Plačková, s. Assumpta Dubská a s. Klementa Nováková. Ostatní členky kongregačního vedení dojíždějí z Jindřichova.¹⁹⁴ Na začátku roku 1964 je v domě v Bílé Vodě desetičlenná komunita. Ve zdejší kapli se po několik let konají exercicie, jichž se účastní asi 40 – 50 sester – kromě cyrilometodějek jsou zde ještě uršulinky a anglické panny.¹⁹⁵

Sestry v důchodovém věku pracují v domácnosti, na zahradě, šijí liturgická roucha. Od října 1964 funguje v Bílé Vodě pro všechny sestry (i ostatních řeholí) společná kuchyně, kde pracuje s. Petronie jako pomocná kuchařka.¹⁹⁶

Internace v Bílé Vodě byla pro mladé sestry dobrodružstvím. Byly houževnaté a více odolné vůči změnám a nedostatku než starší sestry. Některé sestry se domnívaly, že budou mučeny, vězněny a pronásledovány pro víru. Ocitly se sice v provizorních podmínkách, ale měly příležitost poznat hodnotu lidské sounáležitosti a zažít dobrotu tam, kde by to nečekaly. Bílá Voda se sestrám nakonec stala domovem. „*Kdo nás odloučí od lásky Kristovy? Snad soužení nebo úzkost, pronásledování nebo hlad, nebezpečí nebo meč?*“ (Řím 8, 35)

3.9 VELEHRAD

Na Velehradě působila Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje ve dvou domech: v hlavním domě kongregace se sídlem v ulici Hradištská 142 a v poutním a exercičním domě Stojanov, v ulici Salašská.

3.9.1 Velehrad – Stojanov

Sestry z Kongregace sv. Cyrila a Metoděje pečovaly o poutní a exerciční dům Stojanov, jehož vznik inicioval olomoucký arcibiskup, poslanec v říšském i zemském sněmu, senátor Parlamentu Československé republiky, ThDr. **Antonín Cyril Stojan** (1851 – 1923). Tento dům byl po něm pojmenován a už v roce 1924 se stal místem

---

¹⁹³ Část rozhovorů se s. Petronií Štěpančíkovou z Kongregace sester svatých Cyrila a Metoděje, které byly nahrány ve dnech 25. – 27. 10. 2014 na Velehradě.

¹⁹⁴ DŮBRAVOVÁ, R. *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila Metoděje 1924 – 1990*. Bílá Voda, 1992, s. 68 – 69.

¹⁹⁵ *Bělovodská kronika 1961 – 1997*, spisovna kongregace 13A, s. 8 – 9.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 9 – 10.

setkání hostů IV. unionistického kongresu. Ještě v roce 1946 se zde konal unionistický kongres, na němž se setkala 600 delegátů, především ze slovanských zemí. Sestry z Kongregace sv. Cyrila a Metoděje zde působily od roku 1924. Po roce 1948 byl změněn na ústav sociální péče pro mládež. Sem v roce 1949 z iniciativy s. Marie Nesvadbové je převezeno z hlavního domu v Brně 25 mentálně postižených dětí spolu s 3 sestrami, čímž je zabráněno tomu, aby se ze Stojanova nestal hotel, jak původně plánoval MNV Velehrad. Od roku 1950 přebírá ústav do své správy Česká katolická charita. Je vydáno omezení konat zde duchovní cvičení s odůvodněním, že *„není dostatečné záruky, že by projevy při těchto schůzkách odpovídaly lidově-demokratickému zřízení a že by další konání exercicií vylučovalo porušení veřejného pořádku. Nedodržení tohoto zákazu bude (...) přísně stíháno. Případně podanému odvolání nepřiznává se odkladný účinek...¹⁹⁷*, avšak až do roku 1959 se během prázdnin mohla konat duchovní cvičení pro kněze z důvodu nenaplněné kapacity chovanců. Poté státní kontrola nařídila zvýšit počet chovanců na Stojanově na 150, zrušit sakristii a zřídit ji pod kůrem, zabrat pro ústav pokoje v I. patře. Stojanovo muzeum muselo být přestěhováno do Uherského Hradiště, popř. na farní úřad na Velehradě.

Zatímco v roce 1956 pracovalo na Stojanově 28 sester, které byly na žádost generální představené uvolněny z výroby z Javorníka, v roce 1960 čítala stojanovská komunita 41 sester, které byly přeloženy z Krásné Lípy a Prostějova, kde už nemohly vyučovat náboženství. V říjnu 1959 žádá generální představená o uvolnění domu v Kroměříži, který dostala do vlastnictví jako dědictví, pro sestry důchodkyně, jež pracují na Velehradě. KNV v Gottwaldově podává souhlas o přeložení sester neproduktivního věku do ústavu pro řeholní sestry v Pačlavicích, kam mají být umístěny i sestry z kongregace sv. Vincence, žádost o vrácení domu v Kroměříži se odkládá.¹⁹⁸ Sestry důchodkyně jsou pak přemísťovány do Bílé Vody.

V roce 1961 nařídily státní úřady generální představené s. Marii Nesvadbové kvůli důchodovému věku přestěhování ze Stojanova do Bílé Vody. Kvůli nucenému zabránění generálního domu na Velehradě, Hradišťská 142, se Stojanov v roce 1952 stal sídlem generální představené. V bývalém hlavním domě kongregace v ulici Hradišťská byla zřízena Základní škola Velehrad. Začátkem prosince 1961 se na Stojanov vrátili dvě sestry, s. Damiána Mikulková a s. Jozafata Šestáková, které byly od 1. srpna 1961

---

¹⁹⁷ *Dopis z ONV v Uh. Hradišti* – okresní velitelství národní bezpečnosti, č. 16/5 1949, spisovna kongregace 31C.

¹⁹⁸ *Dopis České katolické charity* ze dne 18. 12. 1959, spisovna kongregace 20/97.

umístěny ve vyšetřovací vazbě v Litoměřicích kvůli nelegální činnosti v Děčíně (šlo o soukromé opisování náboženské literatury). V roce 1963 pracovalo v ÚSP na Velehradě – Stojanově 32 sester a v roce 1966 33 sester. Dne 19. března 1969 bylo po dlouhé době přijato 5 novicek – s. Marietta Důbravová, s. Ludmila Juříková, s. Mirjam Výstupová, s. Bernardetta Smažáková a s. Pavla Jančová. Vzhledem ke zhoršující se politické situaci byl 31. srpna 1969 otevřen další noviciát, do kterého vstoupily dvě novicky – s. Václava Dudová a s. Helena Řezáčová.¹⁹⁹

Po smrti Matky zakladatelky a po zvolení nové generální představené v roce 1963 se Stojanov stává opět sídlem generální představené, s. Karmely Důbravové. Ta v roce 1974 dosahuje důchodového věku a musí se odstěhovat do Bílé Vody, kam se přemísťuje i hlavní dům kongregace.²⁰⁰

Sestry, které vstoupily do kongregace po roce 1970, byly vyřazeny podle přípisu České katolické charity, zaslaného 16. června 1972 vedení Kongregace z evidence řeholních sester. „*S politováním dovoluujeme si Vám sdělit, že dle sdělení Sekretariátu pro věci církevní Ministerstva kultury nejsou uznávány tyto novicky: Helena Dudášková, Rozálie Budzáková, Rozálie Halčínová, Anna Baklíková, Margita Majerčáková, Marie Řezáčová a Elena Tumová. Z tohoto důvodu jejich karty vyřazuje z naší kartotéky řádových sester.*“ Generální představená musela zajistit na příkaz církevního tajemní ONV v Uherském Hradišti, aby tyto sestry nežily v řeholní komunitě a nenosily řeholní oděv. Veškeré námitky, že sestry byly přijaty do řehole před vydáním zákazu, nepomohly. V roce 1976 se musely odstěhovat do garsonky v Uherském Hradišti, ul. Malinovského. Měly zákaz nosit řeholní oděv a stýkat se se sestrami, navštěvovat kapli na Stojanově. S řeholnicemi se setkávaly pouze v zaměstnání při práci v Ústavu sociální péče na Velehradě. V Uherském Hradišti bydlely s. Alberta Baklíková, s. Irena Řezáčová, s. Terezitta Neupauerová, s. Sávie Tumová, s. Kateřina Němcová až do roku 1986. S. Kateřina se poté odstěhovala do Brna, s. Alberta do Prostějova, s. Ireně, s. Terezittě a s. Sávií byl přidělen byt na Velehradě Nad Chmelnicí. Až do roku 1989 navštěvovaly tyto sestry tajně řeholnice na Stojanově, teprve v roce 1989 mohly obléci řeholní oděv.²⁰¹

V roce 1965 přichází na Velehrad P. ThDr. Reginald Vincenc Dacík, významná osobnost dominikánského řádu. Po propuštění z vězení na prezidentskou amnestii

---

¹⁹⁹ Kronika komunity Velehrad – Stojanov, nečíslováno, spisovna kongregace 31E, 31F.

²⁰⁰ Tamtéž.

²⁰¹ Záznam z rozhovoru se s. Irenou Řezáčovou, který byl pořízen dne 25. 8. 2017 na Velehradě.

v květnu 1960 pracoval do prosince 1965 jako opravář beden ve Frutě v Uherském Brodě. Na Stojanově působí v duchovní správě do 1. února 1974, kdy je mu odňat tzv. státní souhlas k výkonu kněžského povolání.²⁰² Během této doby představuje P. Reginald Dacík velkou oporou pro Kongregaci sester sv. Cyrila a Metoděje. Sestry seznamuje se závěry II. vatikánského koncilu, šíří koncilní dokumenty a podává jejich výklad. Pro řeholnice organizuje „akademie“ – teologické přednášky a kurzy zaměřené na katechetiku, které je mají připravit na dobu, kdy bude možné opět veřejně vyučovat náboženství. P. Dacík se stává duchovním učitelem a rádcem cyrilometodějek, mnohé ze sester vstoupivších do kongregace na konci 60. let 20. stol., byly uvedeny do řeholního života právě jím. Od roku 1974 žil P. Reginald Dacík ve svém rodišti v Uherském Brodě a sestry ho i nadále navštěvovaly.

3.9.2 Velehrad – Hradišťská

Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje koupila nemovitost na Velehradě, ul. Hradišťská 142, smlouvou ze dne 2. dubna 1927 a 7. srpna 1928. V červnu 1942 byl zdejší Ústav pro mentálně postižené děti zabrán německými vojsky a určen pro ubytování německých dětí z průmyslových oblastí Německa, které byly ohroženy nálety Spojenců. Podobný osud postihl i exerciční dům Stojanov. Několik sester mohlo zůstat, aby vedly domácnost, většina z nich se však musela i s chovanci vystěhovat. Po 2. světové válce zde kongregace zřídila hlavní dům, kde sídlila generální představená, protože v únoru 1949 došlo k zestátnění řádového dívčího gymnázia v Brně a v červenci 1950 se s. Marie Nesvadbová přestěhovala z dosavadního hlavního domu kongregace v Brně na Velehrad do Ústavu pro mentálně postižené děti. V roce 1952 došlo ke stěhování tohoto ústavu do Krnova, proto přesídlila do komunity na Stojanov.²⁰³

Správu majetku kongregace převzal v 50. letech Náboženský fond – později Náboženská matice – který v červenci 1960 daroval protiprávně tento majetek československému státu. Budova na ul. Hradišťská byla zestátněna, do správy ji převzal MNV Velehrad a zřídil v ní základní školu. Dopisem ze dne 3. října 1968 žádá generální

---

²⁰² P. ThDr. Reginald Vincenc Dacík, absolvent dominikánské teologické fakulty v Římě, profesor dogmatické teologie v Olomouci, převor dominikánského konventu u sv. Jiljí v Praze na Husově ulici, byl v červenci 1950 zatčen při zinscenovaném pokusu o přechod hranic v souvislosti s procesem Františka Valeny, tajemníka ministra Hály a představitele Katolické církevní akce. P. Reginald Dacík byl odsouzen za velezradu a vyzvědačství k 19 letům vězení. Trest vykonával v Kolíně, na Borech a na Mírově. Zemřel 21. dubna 1988 na Moravci v kněžském domově. Zdroj: ROTREKL, Z. *Skrytá tvář české literatury*. Brno: Blok, 1991, s. 44 – 48.

²⁰³ DŮBRAVOVÁ, R. *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila Metoděje 1924 – 1990*. Bílá Voda, 1992, s. 46 – 47.

vedení kongregace Ministerstvo kultury – odbor pro věci církevní o vrácení objektů, které byly zabaveny. Mezi těmito objekty byla budova a pozemek na Hradištské 142, ve kterém bylo plánováno ubytování 35 sester a několika sester důchodkyň. Žádost byla zamítnuta. Dopisem ze dne 18. února 1990 opakovaně požaduje Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje navrácení zabavené budovy a přilehlého majetku. Tentokrát je jí už vyhověno.²⁰⁴ V roce 1982 žádal MNV Velehrad a ONV Uherské Hradiště generální představenou s. Karmelu Důbravovou o povolení odstranit sousoší sv. Cyrila a Metoděje. Představená to odmítla, sochy na budově zůstaly a hlavní vchod byl zajištěn z boční strany.²⁰⁵

Od roku 2000 až do současnosti funguje tento dům jako sídlo generální představené a zároveň jako Charitní dům pro řeholnice.

Velehrad, jedno z největších poutních míst naší republiky, je spojeno s cyrilometodějskou tradicí. Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje je s tímto místem spjata, má zde dosud své sídlo, ačkoli se komunistický stát snažil toto duchovní pouto narušit. Svou službou vždy podporovaly sestry pastorační činnost farnosti, podle svých možností se zapojovaly do apoštolátu. Přes veškeré překážky se sestry věnovaly službě potřebným a hlásání evangelia. Současně Velehrad představuje pro cyrilometodějky jejich symbolický domov.

3.10 SKALIČKA U HRANIC

Toto místo představuje vůbec první působiště kongregace. Začátkem 20. let 20. století ještě zatím členky laické Cyrilometodějské družiny (a pozdější řádové sestry Kongregace sv. Cyrila a Metoděje) zakoupily od ředitelství arcibiskupských statků v Olomouci skaličský zámek a od června 1925 v něm zřídily ústav pro zdravotně postižené děti.²⁰⁶ Vedení provozu tohoto Ústavu pro dívky epileptické a slabomyslné nebylo přerušeno 2. světovou válkou ani internací komunistickým režimem. Protože se staraly o mentálně postižené dívky, nebyly převezeny do Bílé Vody jako ostatní sestry z jiných komunit. Postupně se počet chovank ústavu zvyšoval – v 50. letech zde bylo umístěno 80 dívek (oproti 1. lednu 1947, kdy sem bylo umístěno 47 chovank, o které se staralo 6 sester cyrilometodějek), a proto se komunita v roce 1951 skládala z už 22 sester.

---

²⁰⁴ Každá jednotlivá kongregace mohla požádat stát o navrácení jedné budovy. Dopis kongregace Ministerstvu kultury – odboru pro věci církevní, spisovna kongregace 30C.

²⁰⁵ DŮBRAVOVÁ, R. *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1924 – 1990*. Bílá Voda, 1992, s. 122.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 16.

V lednu 1956 vystřídala s. Mirjam Kolíková dosavadní místní představenou s. Olgu Rolákovou.²⁰⁷ Podle žádosti z 1. 12. 1958 se převádí ústav ve Skaličce do správy Československého státu – odboru sociálního zabezpečení ONV v Hranicích.²⁰⁸

Dne 14. října 1961 ve Skaličce zemřela tragicky při umývání okna s. Mirjam Kolíková ve věku 44 let pádem z I. poschodí. Byla to velmi nadaná sestra, vzdělaná, zbožná. Dříve vykonávala funkci vedoucí ústavu, po nástupu komunistického vedoucího v roce 1960 pracovala jako uklízečka. Měla vystřídat s. Marii Nesvadbovou v úřadu generální představené.²⁰⁹

Po smrti Mirjam Kolíkové se místní představenou ve Skaličce u Hranic stala s. Benedikta Krejčí, od roku 1966 do roku 1972 pak vedla tuto řeholní komunitu s. Marinella Fialová. Od roku 1972 po ní převzala úřad na dobu dvou tříletí s. Ildefonsa Mazúrová. Od tohoto roku zde probíhala řeholní formace pro tři mladé sestry v civilu: s. Brigitu Dudáškovou, s. Marku Halčinovou a s. Anselmu Budzákovou. V roce 1978 byla jmenována místní představenou na první tříleté období s. Marinella Fialová. V roce 1981 byla zvolena na druhé tříleté období, v roce 1984 je zvolena generální vikářkou a odchází ze Skaličky. Místní představenou se stává s. Melánie Jančová. Komunita se v 60. a 70. letech skládala zhruba ze 14 – cca 20 sester.²¹⁰

Sestry cyrilometodějky odešly ze Skaličky v roce 1988, v budově funguje v současnosti Domov Větrný mlýn, který poskytuje péči osobám se zdravotním postižením.

Řeholní komunita ve Skaličce u Hranic, ačkoli žila uprostřed závažných proměn místní církve, plně se věnovala drobným, a přesto tak důležitým pracím, jako byla péče o nemocné.

3.11 BRNO

V Brně sídlila Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje v průběhu času a pod vlivem politických a historických okolností na několika místech.

3.11.1 Brno – Lerchova č. 63 a č. 65

Hlavní dům kongregace, řádové dívčí gymnázium s internátem a ústav pro slabomyslné byly umístěny v ulici Lerchova č. 63 a 65. V červenci 1925 udělil brněnský

²⁰⁷ *Kniha místních rad a kapitol Skalička 1956 – 1970*, nečíslováno, spisovna kongregace 29B.

²⁰⁸ *Výpis z pozemkové knihy*, spisovna kongregace 29D.

²⁰⁹ *Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1923 – 1997*, s. 54.

²¹⁰ *Kniha místních rad a kapitol Skalička 1956 – 1970*, nečíslováno, spisovna kongregace 29B.

biskupský ordinariát svolení k využívání domu na Lerchově ul. č. 65 členkám Cyrilometodějské družiny. Na Lerchově 65 založila v roce 1927 s. Marie Nesvadbová dvě třídy Pomocné školy, jejíž ředitelkou se sama stala, kde se žáci učili číst, psát, počítat, kreslit, vyšívát. Po dokončení školní docházky se mohly děti zapojit do pomocných prací v zemědělství, v knihařství nebo uklízet. V roce 1932 bylo ve vedlejší, nově postavené, budově otevřeno Dívčí řádové klasické gymnasium. Kvůli provozu gymnázia byl přistaven nový dvoupatrový trakt, který sloužil jako internát pro studentky gymnázia. V říjnu 1940 byly obě budovy zabrány pro účely německých vojsk. Po osvobození naší republiky v roce 1945 obsadili budovy na Lerchově vojáci Rudé armády. Nemovitosti předali po složitých vyjednáváních až po několika měsících v dezolátním stavu. Kvůli nedostatku stavebního materiálu, pracovních sil a financí požádala kongregace o poskytnutí státní subvence na nejnnutnější opravy, které se týkaly rozbité střechy, oken, vylámaných dveří, zničených vodovodů a elektrické instalace, ústředního topení. Stát poskytl kongregaci podporu v hodnotě 100 000 Kčs. Spoustu práce vykonaly sestry samy, a tak se mohly na konci srpna 1945 přestěhovat z Jundrova, kde nouzově bydlely u sester vincentek, zpět na ulici Lerchovu. V říjnu 1945 se obnovuje činnost ústavu i gymnázia, která je však postupně omezována. V únoru 1949 Zemská školní rada v Brně nařídila zestátnění školy s platností od 1. září 1948. Na konci školního roku 1948/49 byla zcela zrušena a v listopadu 1949 byla budova gymnázia i s veškerým vybavením přidělena velitelství Sboru národní bezpečnosti, aby zde mohla zřídit vlastní školu a internát. Ještě téhož roku využívá s. Marie Nesvadbová uvolněného poutního a exercičního domu Stojanov²¹¹, kam přestěhuje asi 30 nejschopnějších dětí z ústavu. Obě budovy na Lerchově jsou zabrány státními úřady pro státní účely. Sídlo generální představené a noviciát byl z Lerchovy ulice přeložen na Velehrad. V červenci 1950 se musel zbývající počet 30 – 35 dětí přesunout do Filipova u Rumburka do severních Čech a poté do Dolního Podluží. Těžkosti při stěhování z brněnské Lerchovy ulice líčí jedna z pamětnic takto: „*Sestry si směly odvézt s sebou ze zabraných budov jen nejnnutnější věci. Nábytek a ostatní zařízení si uskladnily u okolních občanů v Brně, po nějaké době však bez vědomí sester byl na příkaz státních úřadů všechn majetek rozebrán.*“²¹²

Budova na Lerchově ulici č. 65 byla předána dne 11. srpna 1950 podle výnosu MNO č. j. 5028 gen.- ubyt taj 1950 vojenské správě Krajského vojenského velitelství

²¹¹ Poutní a exerciční dům Stojanov nemohl fungovat, protože v té době byly už zakázány poutě a duchovní cvičení.

²¹² Záznam z rozhovoru se s. Jiřinou Kopeckou z Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje, ze dne 25. 8. 2017.

v Brně. Ta nemovitost užívala až do roku 1958, kdy rozhodnutím MěNV v Brně byla v září nově zřízena Osmiletá střední škola (OSS), ve které bylo zahájeno vyučování k 1. říjnu 1958. Ve školním roce 1960/61 se škola zaměřila na přestavbu v základní devítiletou školu.²¹³

V budově na Lerchově ulici č. 63 byla od školního roku 1961/1962 umístěna Základní devítiletá škola, poté byla založena střední všeobecně vzdělávací škola se 13 třídami a s 508 studenty. Postupně se transformovala na gymnázium a kvůli zvyšování počtu žáků využívala na konci 60. let částečně objekt základní školy na Lerchově 65. Kromě gymnázia zde začalo fungovat večerní a dálkové studium. V roce 1991 byly Kongregaci sester sv. Cyrila a Metoděje navráceny obě budovy na Lerchově ulici v rámci druhé vlny restitucí církevního majetku podle č. 338/91 Sb. z., novela č. 298/90. Oba objekty musely být rekonstruovány, budova základní školy, Lerchova 65, se nacházela v dezolátním stavu, protože v předchozích letech neprobíhaly žádné investice do větších oprav. Ve školním roce 1992/1993 byla otevřena nová Cyrilometodějská církevní základní škola v Brně.²¹⁴ Gymnázium sídlící v budově č. 63 se v červnu 1996 přestěhovalo pod názvem Gymnázium Matyáše Lercha do nových prostor na Žižkovu ulici 55, v Brně-Veverí.²¹⁵ Ve školním roce 1996/1997 byla na Lerchově ulici č. 63 zahájena vzdělávací činnost nově otevřené Cyrilometodějské střední pedagogické školy a gymnázia.

3.11.2 Brno – menší komunity

Po nuceném odchodu sester cyrilometodějek z Brna se vrátila jako první sestra Immaculata Durčáková. Přibližně od roku 1977 bydlela na různých místech v Brně, v posledních letech bylo její bydliště na Konečného náměstí. Jiná řeholnice, s. Ancilla Karafiátová pracovala od 1. července 1977 jako zdravotní sestra na neurologickém oddělení ve Fakultní nemocnici na ulici Pekařské v Brně. Do podzimu 1977 bydlela sama na internátě pro zdravotní sestry na Výstavní ulici č. 17. Na konci roku 1977 pořídila domek na Svatoplukově ulici č. 70 v Brně-Židenicích. Nejprve se s. Ancillou bydlela s. Jarmila Segetová, která se však kvůli svému špatnému zdravotnímu stavu a chladným

---

²¹³ Ve školním roce 1960/61 byla provedena reorganizace škol v Jiráskově čtvrti: budova školy na náměstí Míru sloužila jako národní škola, v budově na Lerchově 65 byla umístěna Základní devítiletá škola, Lerchova 65 fungovala jako Střední všeobecně vzdělávací škola.

²¹⁴ ŠIMŠÍKOVÁ, L. *Historie Cyrilometodějské církevní základní školy* (diplomová práce). Olomouc: Univerzita Palackého, 1997, s. 16 – 26.

²¹⁵ *Historie gymnázia* [online]. [citováno 2017-08-27]. Dostupné na WWW: <http://www.gml.cz/?akce=m22historie>.

podmínkám v domě odstěhovala v prosinci 1978 do Bílé Vody. Poté ji vystřídala s. Kazimíra Ondřejková, která dosáhla důchodového věku a starala se o domácnost a vypomáhala také v Židlochovicích. Všechny brněnské sestry tehdy působily v civilu. V roce 1980 připadl dům na Svatoplukově ulici do asanace kvůli rozšiřování dopravní komunikace, a proto sestry dostaly náhradní byt na sídlišti v Brně-Bystrci v ulici Kubíčková č. 13. Zde byly přihlášeny dvě sestry: s. Ancilla Karafiátová a později s. Jiřina Kopecká, která pracovala v civilu jako pečovatelka v domově důchodců v ulici na Kamenné v Brně a přestěhovala se na začátku roku 1981 z Prahy.²¹⁶ V květnu 1981 je s. Kazimíra přeložena do řeholní komunity v Liptáni a ještě téhož roku odchází s. Ancilla Karafiátová do Litoměřic jako představená tamější řeholní komunity. Za sestrou Jiřinou se pak přistěhovala novicka Marie Rýznarová – s. Marta.

V roce 1980 zakoupila kongregace domek na Vaníčkově ulici č. 26 v městské části Brno-Zábřovice. Oficiálně domek vlastnila s. Kateřina Němcová, která přišla do Brna v roce 1983. S. Kateřina pracovala jako ošetřovatelka u tělesně postižených dětí na Kociánce, sídlící v Brně-Králově Poli. V domku na Vaníčkově bydlela do příchodu s. Kateřiny s. Regina Bártková a novicka Helena Koščáková (s. Josefa). Na jaře 1983 se sem z Brna-Bystrce přistěhovala Marie Rýznarová. V dubnu byly všechny sestry s trvalým pobytem na Vaníčkově ulici (s. Immaculata, s. Jiřina, s. Ancilla, s. Kateřina) předvolány na policii k výsledku. Aby se vyvarovala možných negativních zásahů ze strany státních úřadů, odvolala generální představená s. Karmela Důbravová z Brna s. Reginu Bártkovou, která odešla opatrovat do Kroměříže staršího kněze. Na Vaníčkově zůstaly po odchodu Marie Rýznarové z noviciátu dvě sestry: s. Kateřina a novicka Helena Koščáková. V roce 1985 se k nim z Krásné Lípy po dovršení noviciátu přestěhovala s. Zuzana Galliková. O několik měsíců později se Helena Koščáková odstěhovala z domu na Vaníčkově ulici do Brna-Bystrce.

V roce 1988 byl kongregací směnou za byt v Brně-Bystrci a za dům v Brně-Zábřovicích zakoupen dům na ulici Bílého 9 v tehdejší Jiráskově, dnes v Masarykově, čtvrti. V listopadu 1988 se sem nastěhovala s. Kateřina Němcová se s. Zuzanou Gallikovou a později se k nim připojila s. Ancilla Karafiátová. Od roku 1989 se sem přestěhovala i generální představená s. Otilie Kaňová, která iniciovala rekonstrukci půdní vestavby domu. Postupně počet sester ve zdejší komunitě narůstal. S. Otilie usilovala

---

²¹⁶ Starala se s dalšími 5 zaměstnanci o 45 žen, současně tam pracovaly sestry alžbětinky. Zachyceno z rozhovoru se s. Jiřinou Kopeckou ze dne 25. 8. 2017.

o přemístění generálního domu z Bílé Vody do Brna, a proto v roce 1990 podala žádost olomouckému a brněnskému ordinariátu. Za hlavní dům kongregace byl prohlášen se souhlasem Arcibiskupského ordinariátu v Olomouci a Biskupského ordinariátu v Brně v roce 1991. Od roku 1993 se stal sídlem provinční představené České provincie Kongregace sester svatých Cyrila a Metoděje.²¹⁷

3.12 KOMUNITY V PRAZE

V roce 1932 „Matka zakladatelka“ vyhověla žádosti ředitelství Lidového domu Charitas v Praze a poslala několik sester, aby se staraly o provoz domu na Karlově náměstí č. 5. Dům původně za první republiky sloužil jako ubytovna pro svobodné zdravotní sestry, poté tam byly vybudovány kanceláře. Později v něm sídlila mimo jiné redakce týdeníku *Naše rodina*. Komunitu tvořily sestry: s. Virginie Turzová, s. Michaela Janigová, s. Markéta Herůfková, s. Anastázie Miklová a s. Benedikta Krejčí. Sestry pečovaly o chod domu až do června 1994, kdy byly přestěhovány na Vyšehrad do nově založené komunity, která se měla věnovat kněžím v rekonvalescenci.²¹⁸

Další menší řeholní komunita sester cyrilometodějek vznikla v Praze na Hradčanech v souvislosti s působením biskupa a pozdějšího pražského kardinála Františka Tomáška. Ještě jako biskup zažádal Tomášek v roce 1965 tehdejší generální představenou s. Eymardu Muselíkovou o dvě sestry, které by poskytovaly péči jeho staré matce. Vybrány byly s. Brigitta Potěšilová a s. Petronie Štěpančíková. Později k nim přibyla ještě s. Illuminata Nerušilová, která byla zaměstnána na konzistoři a s. Assumpta Dubská, která pracovala v kanceláři. V roce 1981 se do komunity na Pražský hrad přistěhovala s. Inviolata, už jako duchodkyně. Protože původně vystudovala obor francouzština – latina na Filosofické fakultě v Brně, byla uvolněna pro spolupráci v liturgické komisi vedené prof. Dr. Matějkou v Praze na Hradčanech. Plných deset let se věnovala náročné práci na překladech, korekturách a opisování přeložených pokoncilních liturgických textů, především textů Liturgie hodin.

Koncem roku 1992, po smrti kardinála Františka Tomáška, byla komunita Hradčany – Arcibiskupský palác zrušena. Část sester přešla do komunity na Vyšehradě, část na Spořilov. S. Marie Cívínová, která po revoluci pracovala na Arcibiskupství pražském jako právnička, dostala od představené Školských sester sv. Františka domek

---

²¹⁷ Záznam z rozhovoru se s. Kateřinou Němcovou ze dne 25. 8. 2017.

²¹⁸ DŮBRAVOVÁ, R. *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1924 – 1990*. Bílá Voda, 1992, s. 21.

v Roztokách u Prahy. Sem se nastěhovala s. Marie se s. Monikou Součkovou. Později se k nim přidala ještě s. Klára Radoušová, která pracovala v kněžském semináři, kde i bydlela. S. Marie vzpomíná na své začátky řeholního života: „Přes vršovického pana faráře jsem se seznámila se sestrami sv. Cyrila a Metoděje a docházela jsem na Arcibiskupství pražské, kde mě dostala na starost s. Illuminata. Současně v té době (1976) přišla do Prahy s. Jiřina Kopecká, kterou jsem také navštěvovala. Začala jsem být sledována StB, protože Ludmila (pozn. vlastní sestra s. Jiřiny) byla aktivní v náboženském životě, zejm. na kroužcích P. Zvěřiny. Kromě toho řidičem pana kardinála Tomáška byl jistý Rollo, z něhož se po revoluci vyklubal estébák, který donášel na StB. Po mé první účasti na letních exerciciích v Krásné Lípě pod vedením P. Josefa Bárty si pro mě na podzim přijeli dva estébáci a odvedli mě k výsledku. Ten trval asi tři hodiny. Ptali se mě na různé osoby, jmenovali je příjmením, ale já jsem je neznala. Teprve po návratu domů jsem zjistila, že ty, na které se ptaly, byly s. Illuminata a s. Karmela, které jsem však tehdy neznala příjmením. Po tomto výsledku mě ještě sledovali, mého otce (pozn. právník) si pozvali na Ministerstvo vnitra, kde se od nich dozvěděl, že jsem vstoupila do Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje. Otec měl každý týden úřadům hlásit, jak se chovám. Naštěstí byla v té době založena Charta 77, bezpečnost ztratila o mě zájem a začali se zabývat chartisty.“²¹⁹

V roce 1985 získala kongregace darem Růženy Nechvátalové stavební objekt v Praze na Spořilově, v Jihozápadní II 1086/3, který byl určen pro sestry v důchodovém věku. Úředně vlastnila dům s. Virginie Turzová, která pečovala o starou paní Nechvátalovou v domácím ošetřování. Společně se s. Virginií obývala tento dům její rodná sestra, s. Krista Turzová.²²⁰

Kromě výše jmenovaných řeholních společenství působila v Praze tajně i s. Jiřina Kopecká. Od roku 1978 bydlela v Praze-Krči u své příbuzné, sestry Ludmily, která pracovala jako lékařka v pražské nemocnici v Motole. S. Jiřina chodila v civilu, pracovala jako zaměstnankyně pečovatelské služby a starala se o nemocné a nemožící, kteří žili Praze-Nuslích. V té době se seznámila se sestrami „urbanek“, jak se lidově říkalo sestram Apoštolátu III. řádu sv. Františka, které v roce 1927 založil a duchovně vedl františkán Jan Evangelista Urban.²²¹ Posláním „urbanek“ byl laický apoštolát a

²¹⁹ Vzpomínky s. Marie Civínové, členky Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje, ze dne 14. 8. 2017.

²²⁰ *Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje*, s. 211.

²²¹ Jan Evangelista Urban, český filosof a teolog, ještě před válkou inicioval vznik ústavu pro teologické vzdělávání laiků (Studium catholicum), během druhé světové války se stal provinciálem františkánského

katecheze, členky Apoštolátu procházely různými sociálními a charitními službami, a tak se snažily přinést evangelium svému okolí – „žít řeholní život ve světě“. Po roce 1948 se ukázalo jako značně praktické, že sestry „urbanky“ nenosily venku závoje a pracovaly v civilních zaměstnáních. Jejich řeholní podstata se ukázala ve vnitřním založení, nikoli na vnějších projevech, jako byly komunita, hábit atd.²²² Podle vlastních slov s. Jiřiny Kopecké v tomto období velmi mnoho duchovních a praktických zkušeností získala právě od sester „urbanek“, od samotného Jana Evangelisty Urbana i od salesiánů, se kterými se s. Jiřina v Praze stýkala.

Tehdejší politické poměry dokresluje vyprávění s. Jiřiny. „*O prázdninách jsem byla se svou sestrou na týdenních duchovních cvičeních, které vedl P. Josef Bárta*²²³ *v Krásné Lípě u sester cyrilometodějek. Sousedé viděli naše auto, a tak nás udali státním úřadům. Po návratu do Prahy jsem byla předvolána k výslechu. Vyšetřovatelé se mě ptali, co jsem v Krásné Lípě dělala a jestli jsem tam viděla P. Bártu. Odpověděla jsem, že tolik neznám severní Čechy a že jsem si je chtěla ve svém volném čase projet i se svou rodnou sestrou. Dále jsem řekla, že nějaký kněz byl u řeholnic v Krásné Lípě, ale nevěděla jsem přesně, kdo to je. Po nějakém čase jsem byla opět předvolána. Vyšetřujícím připadalo zvláštní, že se oficiálně jmenuji Alžběta a nechávám si říkat Jiřina. Přiznala jsem, že jsem řeholní sestra, a protože je moje matka nemocná, chodím v civilu, abych ji mohla navštěvovat. To, že jsem řeholnice, úřady už předtím s jistotou věděly. Tak mě nechaly být.*“²²⁴

řádu, po roce 1945 se o něm uvažovalo jako o kandidátovi na funkci pražského arcibiskupa. Na jaře 1950 byl odsouzen v souvislosti s monstrprocesem Machalka a spol. ke 14 letům vězení (Mírov, Valdice). Onemocněl tuberkulózou, která však nebyla léčena. V roce 1963 je propuštěn na svobodu, do roku 1968 žije pod dohledem StB až do roku 1968. Od té doby nemohl vykonávat duchovní službu a byl opět sledován. V současnosti se uvažuje o jeho svatořečení. Zdroj <http://www.frantiskanky.info/otec-jan-evangelista-urban/>, ze dne 23. 9. 2017

²²² VENTURA, V. *Jan Evangelista Urban – život a dílo: Sonda do dějin české teologie a spirituality*. Brno: CDK, 2001, s. 37.

²²³ Jan Baptista Josef Bárta, františkán, utekl v září 1950 z internačního tábora z Želivi a ukrýval se na mnoha místech v ČSSR (Kadaň, Praha, Bratislava, Brno, Olomouc). Působil mezi mládeží, vedl duchovní cvičení pro mladé i řeholní sestry. Byl zatčen v dubnu 1951 a označen jako hlavní osoba v procesu nazvaném Bárta a spol. v rámci Katolické akce. Byl odsouzen k trestu 20 let odnětí svobody, který si odpýkával v Leopoldově, v Pardubicích, na Mírově a ve Valdicích. Po 15 letech byl propuštěn a pracoval v příbramských dolech. V době normalizace usiloval o vytváření neoficiálních (i smíšených) řeholních komunit. Snažil se tajně vzdělávat řeholníky, přednášel a konal exercicie. V roce 1981 byl opět odsouzen, trest však ze zdravotních důvodů nepodstoupil. Zemřel v prosinci 1982 na infarkt. Zdroj: Kolektiv autorů: *Církevní procesy padesátých let*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 131 – 133. Dále: VAŠKO, V. *Dům na skále 3, Církev vítězná 1950 – 1960*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008.

²²⁴ Z rozhovoru se s. Jiřinou Kopeckou, členkou Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje, ze dne 23. 8. 2017 na Velehradě, archiv autorky.

3.13 BRATISLAVA, ŽILINA

V srpnu 1948 požádala Ústředná karita na Slovensku generální představenou s. Marii Nesvadbovou o uvolnění 10 sester pro Charitní domov v Bratislavě, pobočku nemocnice, která byla určena pro rekonvalescenci asi 35 dětí po dětské obrně.²²⁵ Do Bratislavy se přestěhovaly sestry z Pohorelské Maše, v roce 1950 byly přeřazeny do státní nemocnice, kde pracovaly do roku 1953. Poté byly přemístěny jako pečovatelky mentálně postižených dětí do Žiliny-Boriku. Tam pracovaly do roku 1957, odkud byly přesunuty do Čech a na Moravu.

Stavební objekt v Žilině-Boriku byl zabaven státem, po roce 1989 se ocitl v dezolátním stavu.

Do Bratislavy se cyrilometodějky pokusily o návrat v roce 1969. V létě tohoto roku zakoupily nedokončenou stavbu rodinného domku v Bratislavě-Trnávce, v ulici Beckovská č. 45. Po dokončení a úpravách objektu se sem nastěhovaly čtyři sestry v důchodovém věku: s. Eymarda Muselíková, s. Anna Schmidtová, s. Alfonsa Hrdličková, s. Agata Glejdurová. Sestry v době uvolnění politických poměrů pracovaly jako katechetky a pečovatelky. Na žádost rodičů poskytovaly dokonce péči dětem předškolního věku, a tak umožňovaly jejich matkám věnovat se svému zaměstnání. V roce 1978 se musely z nařízení státního úřadu vystěhovat a péči o jejich dům převzaly mladé sestry přijaté tajně.²²⁶

Během normalizace spolupracovaly sestry s ostatními řeholníky a setkávaly se na formačních kurzech a přednáškách, u jejichž zrodu stál františkán P. Jan Baptista Bárta. S. Marie Civínová si vzpomíná, že těsně předtím, než došlo ze strany StB k domovním prohlídkám v roce 1983, se účastnila kurzu „velké“ teologie v Bratislavě, který vedli františkáni z Košic.²²⁷

3.14 TURZOVKA

Od roku 1938 vedla Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje dům v Turzovce, okr. Žilina, ve kterém byl umístěn kromě sirotčince také dům pro staré a opuštěné lidi

²²⁵ *Dopis Ústřední charity na Slovensku ze dne 13. srpna 1948, spisovna kongregace fond 57.*

²²⁶ *Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1923 – 1997, s. 209 – 210.*

²²⁷ Z rozhovoru se s. Marií Civínovou, členkou Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje, ze dne 14. 8. 2017 na Velehradě, archiv autorky. Tehdy StB obsadila většinu františkánských domů na Slovensku i v Čechách v březnu 1983. Zdroj: ROZBROJOVÁ, M. *Perzekuce františkánského řád v letech 1948 – 1989 a její dopad na současný řeholní život tohoto řádu* (bakalářská práce). Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 28 – 30.

a kde jedna část domu byla vyhrazena ke konání exercicií.²²⁸ Na Slovensku začala internace řeholnic v den Slovenského národního povstání 29. srpna 1950. Nejdříve byly odvezeny sestry z Útulny sv. Jozefa v Turzovce. Předchozího večera bylo místní představené s. Klementě Novákové oznámeno stěhování sester do Nového Města nad Váhem. Mohly se s sebou vzít pouze nejn nutnější věci. Byly nakonec odvezeny do soustředovacího kláštera v Beckově, kde pobývaly dva týdny, poté byly přestěhovány do Uhrovce, v okr. Bánovce nad Bebravou. Zde pracovaly v ústavu pro mentálně postižené děti až do roku 1957, kdy byly odvolány na Moravu.²²⁹ Útulna sv. Jozefa v Turzovce byla v roce 1950 komunistickými úřady zestátněna a i přes opakované žádosti o navrácení majetku ji mohla kongregace začít užívat až v 90. letech 20. století a založila Dětský domov sv. Jozefa a Spojenou internátní školu sv. Jozefa. V 50. letech 20. stol. zde byla zřízena speciální internátní škola, kam se umísťovaly především děti s nařízenou ústavní péčí. V roce 2006 proběhla transformace části ubytování základní speciální internátní školy na dětský domov s buňkovým systémem.

V roce 1969 se na krátkou dobu sestry cyrilometodějky do Turzovky vrátily na žádost místního duchovního správce P. Andreje Rosy. Od 1. září 1969 působily sestry Amáta Ondřejková a s. Ladislava Schmidtová jako katechetky, ale kvůli politickým poměrům zde setrvaly pouhý jeden školní rok. Kongregace usilovala mimo to o obsazení pracovního místa vychovatelky v tamější zvláštní škole, ale odbor školství ONV v Čadci žádost zamítl.

Sestry se mohly do bývalé Útulny sv. Jozefa vrátit až po 40 letech. S obnoveným úsilím zapojit se do apoštolátu začala čtyřčlenná komunita mladých sester, které byly zaměstnány jako pomocné vychovatelky v Osobitné škole s internátem. Šlo o tyto sestry: s. Cecília Koščáková, s. Gorazda Budzáková, s. Terezitta Neupauerová a s. Barbora Bátoryová.²³⁰

3.15 HUMENNÉ

Koncem dubna 1989 byly vyslány tři sestry do nově založeného řeholního domu ve východním Slovensku. Účelem bylo poznávat život a liturgii řeckokatolické církve východního obřadu, a tak naplňovat poslání kongregace – ekumenické snahy a duchovní

---

²²⁸ *Zápisy o kongregaci sester Cyrillo-Methodějských na Moravě 1924 – 1949*, spisovna kongregace, s. 112-118.

²²⁹ *Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1923 - 1997*, s. 28.

²³⁰ *Tamtéž*, s. 89 – 90, 232.

sblížení zvláště slovanských národů. Představenou komunity byla jmenována s. Hyacinta Dubanová, dalšími členkami byla s. Marka Halčínová a s. Anselma Budzáková.²³¹

3.16 MENŠÍ KOMUNITY NA MORAVĚ

Po roce 1968 vznikaly malé komunity, jejichž účelem bylo zajištění výpomoci v pastoraci ve farnosti. Tyto komunity nevede místní představená, nýbrž vikářka, která podléhá přímo hlavnímu domu. V roce 1972 pod silným nátlakem ze strany Ministerstva kultury byly tyto malé komunity zrušeny.

Karviná

Apoštolská administratura v Českém Těšíně souhlasila se zřízením filiálního domu v Karviné, jež obývaly od 1. listopadu 1968 tři sestry a vypomáhaly ve farnosti v pastoraci jako katechetky. Sestry pak z Karviné odešly v červenci 1972 do Bílé Vody.

Uherské Hradiště

ThDr. Antonín Šuránek nabídl v roce 1969 kongregaci jedno poschodí své vilky v Uherském Hradišti. Nastěhovaly se sem tři sestry v důchodovém věku (s. Terezie Vajíková, s. Stanislava Kourková a s. Bohuslava Kopalová), aby se mohly věnovat péči o nemocné.

V Uherském Hradišti vůbec velice tvrdě zasáhl při zrušení řeholní komunity tamější církevní tajemník, který v přípisu ze dne 27. března 1972 uvádí: „*Všechny neblahé důsledky krizového období 1968 – 1969 je nutno od samotného základu odstranit, aby reakční síly, které se připravovaly zneužít dobrého společenského postavení řeholních sester, více již tyto možnosti neměly. Nejde proto o svévolné rozhodnutí státní správy, ale o principiální řešení těchto otázek v celostátním rozsahu. Společáme, že pochopíte nutnost tohoto řešení a nebude dělat žádné překážky k uzavření této etapy společenského vývoje naší společnosti.*“²³²

Z Uherského Hradiště se sestry stěhovaly do Bílé Vody v květnu 1972, komunita byla zrušena.

Vnorovy

Podle dohody s Farním úřadem ve Vnorovech ze dne 11. května 1969 byly sestry poslány do farnosti Vnorovy, aby vykonávaly pomocné práce a katechezi. Šlo

---

²³¹ Tamtéž, s. 212.

²³² Tamtéž, s. 100.

o samostatnou komunitu, která bydlela mimo farní budovu, a tvořily ji 3 členky: s. Gerarda Hobzová, s. Klára Lysáková a s. Akvinata Macúrová. Po zrušení komunity ve Vnorovech ze strany státních úřadů odešla v létě 1972 s. Gerarda do Dolního Podluží, kde pracovala jako vychovatelka v ústavu sociální péče. Zbylé dvě sestry byly přeloženy do Bílé Vody.

Židlochovice

V roce 1986 byly na žádost děkana Josefa Valouška poslány do Židlochovic dvě řeholnice, aby vypomáhaly v pastoraci: s. Jana Holečková a s. Mariola Crháková. Přitom pečovaly o 80letou ženu, která bydlela v Židlochovicích na ul. Brněnská 490. Po 3 letech žena zemřela a odkázala svůj domek kongregaci, jmenovitě s. Mariole Crhákové. Na konci 80. let zde bydlela se s. Lubomírou Žaloudkovou. Obě sestry pak byly přestěhovány do větší komunity, protože domek patřil do asanačního pásma a nebyl důvod opravovat ho.²³³

Řeholní komunity ve státních bytech

Některé mladé sestry nebydlely v rodinných domech, ale po nějaký čas ve státních bytech. Jednalo se o byt v Praze 10 ve Vršovicích, který obývaly kolem roku 1981 dvě sestry: s. Marie Cívínová, s. Klára Radoušová. Později je začala navštěvovat s. Monika Součková. Další byt se nacházel na Slovensku v Komárně, kde žily dvě sestry: s. Marie Magdalena Bačová, zaměstnaná jako lékařka, a s. Karola Vajdiarová, zaměstnaná jako zdravotnice na témže oddělení v komárenské nemocnici.²³⁴

Působení malých komunit mělo svůj důležitý význam ve venkovských farnostech. Sestry se snadněji s obyvateli seznámily, staly se neoddělitelnou součástí společnosti. Spolubčané si jich většinou velice vážili a často jim pomáhali v obtížných situacích. Řeholnice zase vypomáhaly ve farnosti při pastorační činnosti církve.

---

²³³ *Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje*, s. 211 – 212.

²³⁴ *Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1923 – 1997*, s. 212.

ZÁVĚR

Rok 1948 – začátek období komunistické vlády v Československu. Čtyři desetiletí trvání totalitní diktatury. Co přinesla zmíněná léta československému národu? Nakolik se mohl rozvíjet člověk ve svém humanismu, ve svých ideálech, po své duchovní stránce? Jak vypadal tehdejší život nejen katolické církve, řeholních řádů a kongregací, ale i běžných lidí? Odpověď na tyto otázky se snaží podat právě předložená diplomová práce.

Představuje pokus o přiblížení konkrétního historického výseku, který poznamenal život v našem národě na dlouhé období. Aby si Izraelité uvědomovali Hospodinovu přítomnost mezi sebou i v dobách zkoušek a útlaku, měli mít neustále na paměti to, co On pro ně vykonal v minulosti. Měli si připomínat, jak je vysvobodil z egyptského otroctví, jak je vedl pouští čtyřicet let, jak se o ně staral. Podobně i nám se nabízí možnost rozpoznávat jeho záměr s námi a péči o nás prostřednictvím rozpomínání minulého. Jen tak můžeme vidět to, jak je Bůh blízko, že nás neopouští a že má vše ve svých rukou.

Ačkoli Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje za necelých 90 let své existence zakusila mnoho těžkých situací (ať už šlo o hospodářskou krizi, nebo nacistický a komunistický totalitní režim), vždycky z nich dokázala s Boží pomocí vyjít. Ať je tedy pro nás minulost příležitostí k větší vděčnosti za štědrá obdarování, kterých se nám dostalo, především za dar svobody.

Napadá mě ještě jedna otázka: Co bude dál? Jak si církev – my, její členové – poradíme se současnou dobou, do níž jsme byli Bohem „vsazeni“? Budeme žít ryze a upřímně svoje duchovní přesvědčení, nebo ho rozmělníme a necháme se ovlivnit pohodlností a pouhopouhým „proplouváním“ v čase? Budeme podobni těm, kteří se hrdě postavili násilné moci, jež se je snažila rozdrtit, nebo „skromně“ sehneme hlavu s myšlenkou, že se stejně nedá nic dělat, a raději „splyneme s davem“? Ale to už je jiná kapitola...

SEZNAM ZKRATEK

bl. = blahoslavený

CDK = centrum pro studium demokracie a kultury

CIC = Kodex kanonického práva

CMBF = Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta

ČKCH = Česká katolická charita

ČSSR = Československá socialistická republika

JUDr. = doktor práv

JZD = jednotné zemědělské družstvo

KCT = krajský církevní tajemník

Kčs = korun československých

MěNV = městský národní výbor

MNO = Ministerstvo národní obrany

MNV = místní národní výbor

Mons. = monsignore

OZJW = Oděvní závody Jiřího Wolkera

okr. = okres

OKT = okresní církevní tajemník

ONV = okresní národní výbor

s. = sestra

SNB = Sbor národní bezpečnosti

StB = Státní bezpečnost

SÚC = Státní úřad pro věci církevní

sv. = svatý

ThDr. = doktor teologie

ÚSP = ústav sociální péče

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

1. Prameny

a) Archivní materiál

Bělovodská kronika 1961 – 1997, spisovna kongregace 13A.

Dopis Apoštolské administratury v Českém Těšíně *Souhlas k výkonu funkce č. 10/63*, spisovna kongregace.

Dopis Apoštolské administratury v Českém Těšíně *Schválení hlavního domu č. 7/63*, spisovna kongregace.

Dopis České katolické charity ze dne 18. 12. 1959, spisovna kongregace 20/97.

Dopis Františka Šilhana ze dne 12. 10. 1966, spisovna kongregace.

Dopis kongregace Ministerstvu kultury – odboru pro věci církevní, spisovna kongregace 30C.

Dopis Povereníctva školstva a kultúry v Bratislave č. 31 471/57 – D – I/1, spisovna kongregace.

Dopis Ústřední charity na Slovensku ze dne 13. srpna 1948, spisovna kongregace 57.

Dopis z ONV v Uh. Hradišti – okresní velitelství národní bezpečnosti, č. 16/5 1949, spisovna kongregace 31C.

Kniha místních rad a kapitol Skalička 1956 – 1970, spisovna kongregace 29B.

Kronika komunity Krásná Lípa, spisovna kongregace č. 11.

Kronika komunity sester cyrilometodějek v Litoměřicích, spisovna kongregace č. 14.

Kronika komunity Velehrad – Stojanov, spisovna kongregace.

Kronika Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1923 – 1997.

Opis dopisu Biskupského ordinariátu v Českých Budějovicích ze dne 7. 12. 1948, spisovna kongregace 20.

Opis dopisu brněnského biskupského ordinariátu *Zřízení hlavního domu v Brně, generální představená č. 1373*, spisovna kongregace.

Opis dopisu brněnského biskupského ordinariátu *Generální představená č. 1169*, spisovna kongregace.

Opis dopisu Ministerstva kultury č. 6.044/1981-VII ze dne 3. 2. 1981, spisovna kongregace.

Opis Pokynu Sekretariátu vlády České socialistické republiky pro věci církevní č. 57/88, spisovna kongregace.

Výpis z pozemkové knihy, spisovna kongregace 29D.

Zápisy o kongregaci sester Cyrillo-Methodějských na Moravě 1924 – 1949, spisovna kongregace.

Zpráva Oděvních závodů Jiřího Wolkra Prostějov *O zrušení pracovního poměru ze dne 16. 3. 1956*, spisovna kongregace.

Zápis o zasedání generální kapitoly dne 8. 12. 1963, spisovna kongregace.

b) Vzpomínky pamětníků

Rozhovor s Kristinou Jeřábkovou, členkou Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje, ze dne 15. 3. 2017, archiv autorky.

Rozhovor s Jiřinou Kopeckou, členkou Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje, ze dne 25. 8. 2017, archiv autorky.

Rozhovor s Irenou Řezáčovou, členkou Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje, ze dne 23. 8. 2017, archiv autorky.

Rozhovor s Petronií Štěpančíkovou, členkou Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje, ze dne 25. 10. – 27. 10. 2014, archiv autorky.

Rozhovor s Gertrudou Kotkovou, členkou Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje, ze dne 25. 10. 27. 10. 2014, archiv autorky.

Rozhovor s Damiánou Mikulkovou, členkou Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje, ze dne 25. – 27. 10. 2014, archiv autorky.

Rozhovor s Kateřinou Němcovou, členkou Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje, ze dne 25. 8. 2017, archiv autorky.

Rozhovor s Marií Civínovou, členkou Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje, ze dne 14. 8. 2017, archiv autorky.

Vzpomínky Stanislavy Trumpešové, členky Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje, ze dne 17. 7. 2017, archiv autorky.

2. Literatura

Bible. Písmo svaté Nového a Starého zákona (včetně deuterokanonických knih). Český ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost, 1995.

AMBROS, P. (ed.) *Velehrad na křižovatkách evropských dějin.* Olomouc: Refugium, 2016.

BRÁZDIL, F. *Rozvoj cyrilometodějské náboženské tradice na Velehradě v době působení Tovaryšstva Ježíšova (1890 – 2002) (disertační práce).* Velehrad, 2003.

DŮBRAVOVÁ, R. *Dějiny Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje 1924 – 1990* (strojopis). Bílá Voda, 1992.

DUDOVÁ, V. *Co si myslíme o jezuitěch?* Olomouc: Refugium, 2006.

FIALA, P. – FORAL, J. – KONEČNÝ, K. – MAREK, P. – PEHR, M. – TRAPL, M. (eds.) *Český politický katolicismus 1848 – 2005*. Brno: CDK, 2008.

FIALA, P. – HANUŠ, J. (eds.): *Katolická církev a totalitarismus v českých zemích*. Brno: CDK, 2001.

GÓRKA, L. *Svatí Cyrila a Metoděj*. Olomouc: Refugium, 2007.

GRAUBNER, J. *Kněžské osobnosti*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2010.

CHALUPOVÁ, P. *Katolická církev v českých zemích v letech 1945-1948 Brněnská diecéze – církevní školství a činnost církve pro mládež*. (diplomová práce) Brno: Masarykova univerzita, 2008.

JANDLOVÁ, M. (ed.): *Brněnská diecéze (1777– 2007). Historie a vzpomínky*. Brno: Biskupství brněnské, 2006.

JAN PAVEL II: *Slavorum apostoli*. In: *Cyrlometodějské papežské dokumenty z let 869 – 1985*. Olomouc: Refugium, 2003.

JAN PAVEL II. *Egregiae virtutis*, 1980. In: *Cyrlometodějské papežské dokumenty z let 869 – 1985*. Olomouc: Refugium, 2003.

KAPLAN, K. *Stát a církev v Československu v letech 1948–1953*. Praha/Brno ÚSD AV ČR/Doplňek, 1993.

KARAFIÁTOVÁ, J. *Sestra Marie Nesvadbová* (strojopis). Brno, 1992.

Kolektiv autorů: *Církevní procesy padesátých let*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

KONEČNÝ, K. *Politický katolicismus v letech komunistické totality – Československá strana lidová 1948 – 1989*. In *Český politický katolicismus 1848 – 2005*. CDK, Brno 2008.

Konstituce a směrnice Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje. Velehrad, 2007.

MIKLOŠKO, F. a kol. autorů (eds.): *Zločiny komunizmu na Slovensku 1948–1989 I. díl*. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2001.

NĚMCOVÁ, M. *Životní příběhy řádových sester pracujících v ústavech sociální péče před rokem 1989* (diplomová práce). Praha: Univerzita Karlova, 2012.

PAVLÍK, J. *Budou vás vydávat soudům*. Praha: Societas, 1995.

PAVLÍK, J. *Vzpomínky na zemřelé jezuity, narozené v Čechách, na Moravě a v moravském Slezsku od roku 1814*. Olomouc: Refugium, 2011.

Pastýřské listy 1945–2000. Arcidiecéze pražská. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003.

PAVEL VI. *Antique nobilitatis* (apoštolský list věřícím Československa z 2. února 1969). (český překlad In: *Cyrlometodějské papežské dokumenty z let 869 – 1985*. Olomouc: Refugium, 2003.

PEHR, M. *Politický katolicismus v poválečné době (1945-1948)*, In *Český politický katolicismus 1848 – 2005*. CDK, Brno 2008.

ROTREKL, Z. *Skrytá tvář české literatury*. Brno: Blok, 1991.

ROZBROJOVÁ, M. *Perzekuce františkánského řádu v letech 1948 – 1989 a její dopad na současný řeholní život tohoto řádu* (bakalářská práce). Brno: Masarykova univerzita, 2007.

ŠEBEK, J. *Církev v době perestrojky*. *Katolický týdeník* 19/2017, příloha Perspektivy.

ŠIMŠÍKOVÁ, L. *Historie Cyrlometodějské církevní základní školy* (diplomová práce). Olomouc: Univerzita Palackého, 1997.

VAŠKO, V. *Dům na skále 1. Církev zkoušená. 1945 – začátek 1950*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008.

VAŠKO, V. *Dům na skále 3, Církev vítězná 1950 – 1960*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008.

VAŠKO, V. *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce*. Praha: Zvon, 1990.

VENTURA, V. *Jan Evangelista Urban – život a dílo: Sonda do dějin české teologie a spirituality*. Brno: CDK, 2001.

VLČEK, V. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948 – 1964*. Olomouc: Matice cyrlometodějská, 2004.

VLČEK, V. (ed.) *Ženské řehole za komunismu 1948 – 1989*. Olomouc: Matice cyrlometodějská, 2005.

VLČKOVÁ, H. *Duchovní odkaz sestry Marie Růženy Nesvadbové z Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje* (bakalářská práce). Olomouc: Univerzita Palackého, 2014.

3. Internetové zdroje

Římskokatolická farnost Velehrad [on-line]. [citováno 2017-07-13]. Dostupné na WWW: <http://www.farnostvelehrad.cz/dokument/Jednota-krestanů-92/>.

Římskokatolická farnost Velehrad [online]. [citováno 2017-04-11]. Dostupné na WWW: <http://www.farnostvelehrad.cz/dokument/Zlata-ruze-90>.

Historické setkání katolických a anglikánských biskupů [online]. [citováno 2017-10-4]. Dostupné na WWW: <https://www.cirkev.cz/archiv/061114-historicke-setkani-katolickych-a-anglikanskych-biskupu>.

Pod moravskou orlicí aneb dějiny moravanství II [online]. [citováno 2017-04-11]. Dostupné na WWW: <https://dalsimoravak.wordpress.com/2008/08/01/pod-moravskou-orlici-aneb-dejiny-moravanstvi-11/>.

Matúš Jankola [online]. [citováno 2017-04-12]. Dostupné na WWW: <http://www.literarny-tyzdennik.sk/products/matus-jankola-2-7-1872-5-5-1916/>.

KYSELKA, I. *Ohlédnutí za Miroslavem Gorazdem Richterm* [online]. [citováno 2017-10-27]. Dostupné na WWW: <https://www.getsemany.cz/node/3418>.

ANOTACE

Text se zabývá vznikem, činností a také zánikem jednotlivých komunit Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje v letech 1948 – 1989 na území Československa. Přibližuje politický vývoj v tehdejší Československu a všímá si jeho vlivu na církve, na řeholní společenství a na náboženský život obecně. Součástí práce jsou vzpomínky pamětníků na klíčové události. Práce si všímá také podmínek pro duchovní formaci v jednotlivých komunitách.

Klíčová slova:

perzekuce církve, Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje, komunistický režim 1948 –1989, internace řeholníků a řeholnic, náboženský život, duchovní formace.

Annotation

The thesis deals with the origins, activities as well as the termination of individual communities of the Congregation of the Sisters of St. Cyril and St. Methodius in Czechoslovakia between 1948 – 1989. It outlines the political development in the then Czechoslovakia and focuses on its impact on the Church, monastic communities, and religious life in general. Memories of those who remember the key events are included in the text. The thesis also reflects the conditions for spiritual formation in individual communities.

Key words:

Persecution of the church, Congregation of the Sisters of St. Cyril and St. Methodius, Communist regime 1948-1989, internment of women and men religious, religious life, spiritual formation.

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Poslední část práce se snaží prostřednictvím fotografií zachytit místa a osoby, které jsou spjaty s komunitami Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje.

Seznam snímků:

- Obr. č. 1 a 2** Kongregační dům na Velehradě kolem r. 1930 a v r. 2017
- Obr. č. 3 a 4** Kongregační dům v Brně, Lerchova 65 kolem r. 1930 a v r. 2017
- Obr. č. 5** Poutní a exerciční dům Velehrad – Stojanov
- Obr. č. 6** Ústav sociální péče ve Skaličce u Hranic
- Obr. č. 7 a 8** Bílá Voda, č. p. 63 a 12
- Obr. č. 9** Opava, Rooseweltova 14
- Obr. č. 10** Praha-Spořilov, Jihozápadní II/1086/3
- Obr. č. 11** Rodinný domek Krásná Lípa, Fučíkova 24
- Obr. č. 12** „Chaloupka“ v Dolním Podluží
- Obr. č. 13** Brno-Masarykova čtvrť, Bílého 9
- Obr. č. 14** Krásná Lípa, zámeček
- Obr. č. 15** Přehled představených v Bílé Vodě
- Obr. č. 16** ThDr. Reginald Dacík a „akademie“ na Stojanově
- Obr. č. 17** Nový řeholní oděv
- Obr. č. 18** Mladé sestry v civilu (70. léta)
- Obr. č. 19** S. Marie Nesvadbová, 1. generální představená (1928 – 1963)
- Obr. č. 20** S. Eymarda Muselíková, 2. generální představená (1963 – 1969)
- Obr. č. 21** S. Karmela Důbravová, 3. generální představená (1969 – 1987)

*Ústav Sester Cyrillo-Methodějských
na Velehradě.*

Obr. č. 1 Kongregační dům na Velehradě kolem r. 1930

Obr. č. 2 Kongregační dům na Velehradě v r. 2017

*Hlavní dům Družiny Cyrillo - Methodějské
v Brně.*

Obr. č. 3 a 4 Dům v Brně na Lerchově ul. č. 65 kolem r. 1930 a v r. 2017

Velehrad - Stojanov.

Obr. č. 5 Poutní a exerciční dům Velehrad – Stojanov

Obr. č. 6 Ústav sociální péče ve Skaličce u Hranic

Obr. č. 7 Bílá Voda č. p. 63

Obr. č. 8 Bílá Voda č. p. 12

Obr. č. 9 Opava, Rooseveltova 14

Obr. č. 10 Praha-Spořilov, Jihozápadní II/1086/3

Obr. č. 11 Rodinný domek – Krásná Lípa, Fučíkova 24

Obr. č. 12 „Chaloupka“ v Dolním Podluží

Obr. č. 13 Brno – Masarykova čtvrť, Bílého 9

Obr. č. 14 Krásná Lípa - zámek

Sestry představené jednotlivých kongregací
v Bílé Vodě v listopadu 1961

Zleva nahoře: SCM ; voršilky; uršulinky; karmelitky
Druhá řada: salavatoriánky; Božs. Srdce; vincentky modré;
Notre Dam /horaždov./ , Motre Dam Školské
Dole zleva: Rafaelky; křížové; františkánky; mariánky; anglické

Obr. č. 16 ThDr. Reginald Dacík a "akademie" na Stojanově

Obr. č. 17 Nový řeholní oděv (1967)

Obr. č. 18 Mladé sestry v civilu (70. léta)

Obr. č. 19 S. Marie Nesvadbová
1. generální představená (1928 – 1969)

Obr. č. 20 S. Eymarda Muselíková
2. generální představená (1963 – 1969)

Obr. č. 21 S. Karmela Důbravová
3. generální představená (1969 – 1987)

